

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1888

THE
HISTORY
OF
THE
CITY

Allmänna Sektionen

Geogr.
Europ.

W. H. GREEN

W. H. GREEN

W. H. GREEN

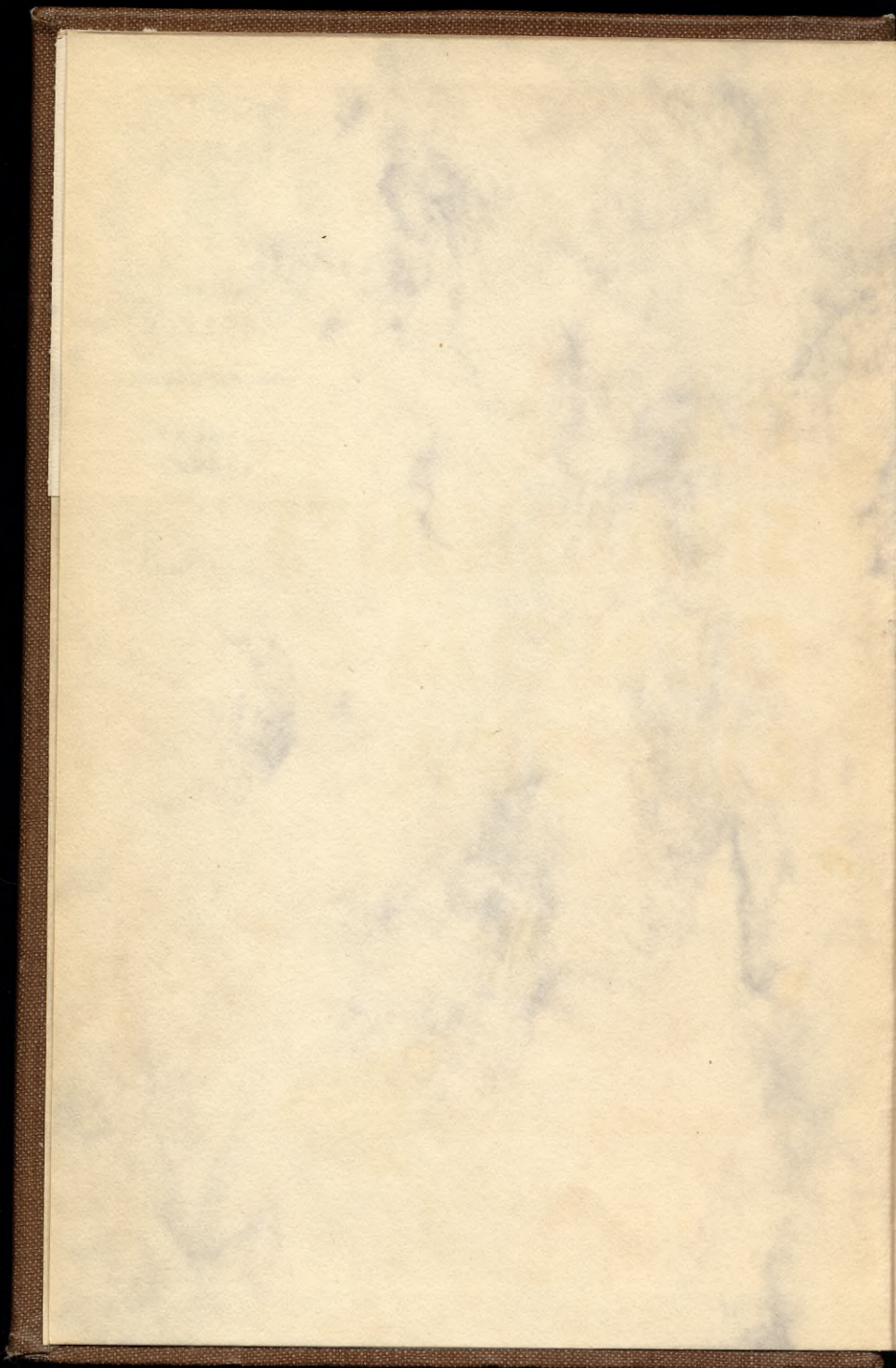
W. H. GREEN

W. H. GREEN

W. H. GREEN

W. H. GREEN

W. H. GREEN

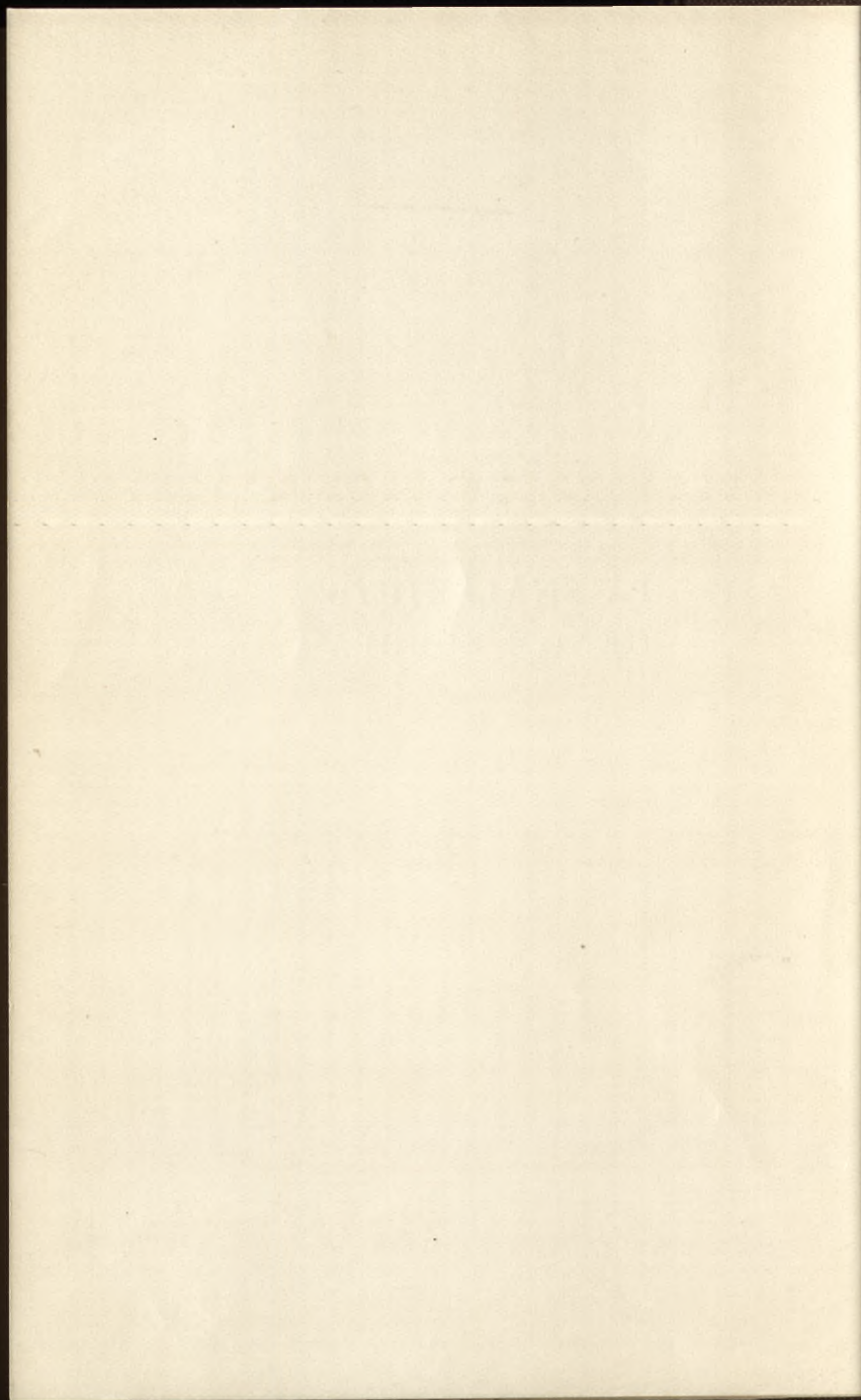
JUST. DEB.

*Geogr.
Europ.*

JOSEF
KJELLGREN

**PÅ
SNÅLSKJUTS
GENOM
EUROPA**

HOLGER
SCHILDTS
FÖRLAG

JOSEF KJELLGREN

PÅ SNÅLSKJUTS
GENOM EUROPA

STOCKHOLM

HOLGER SCHILDTS FÖRLAG

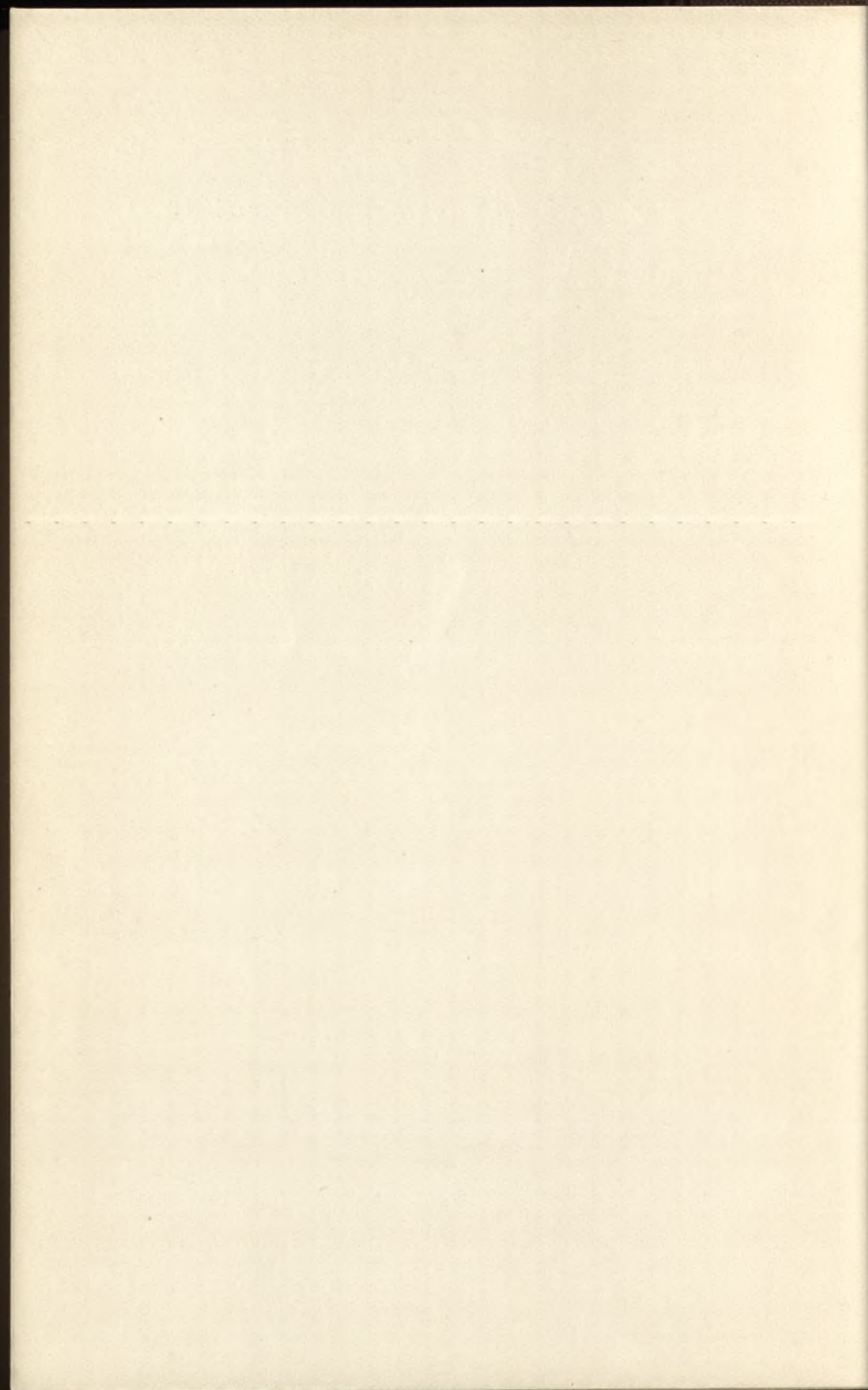
Stockholm

VICTOR PETTERSONS BOKINDUSTRIAKTIEBOLAG

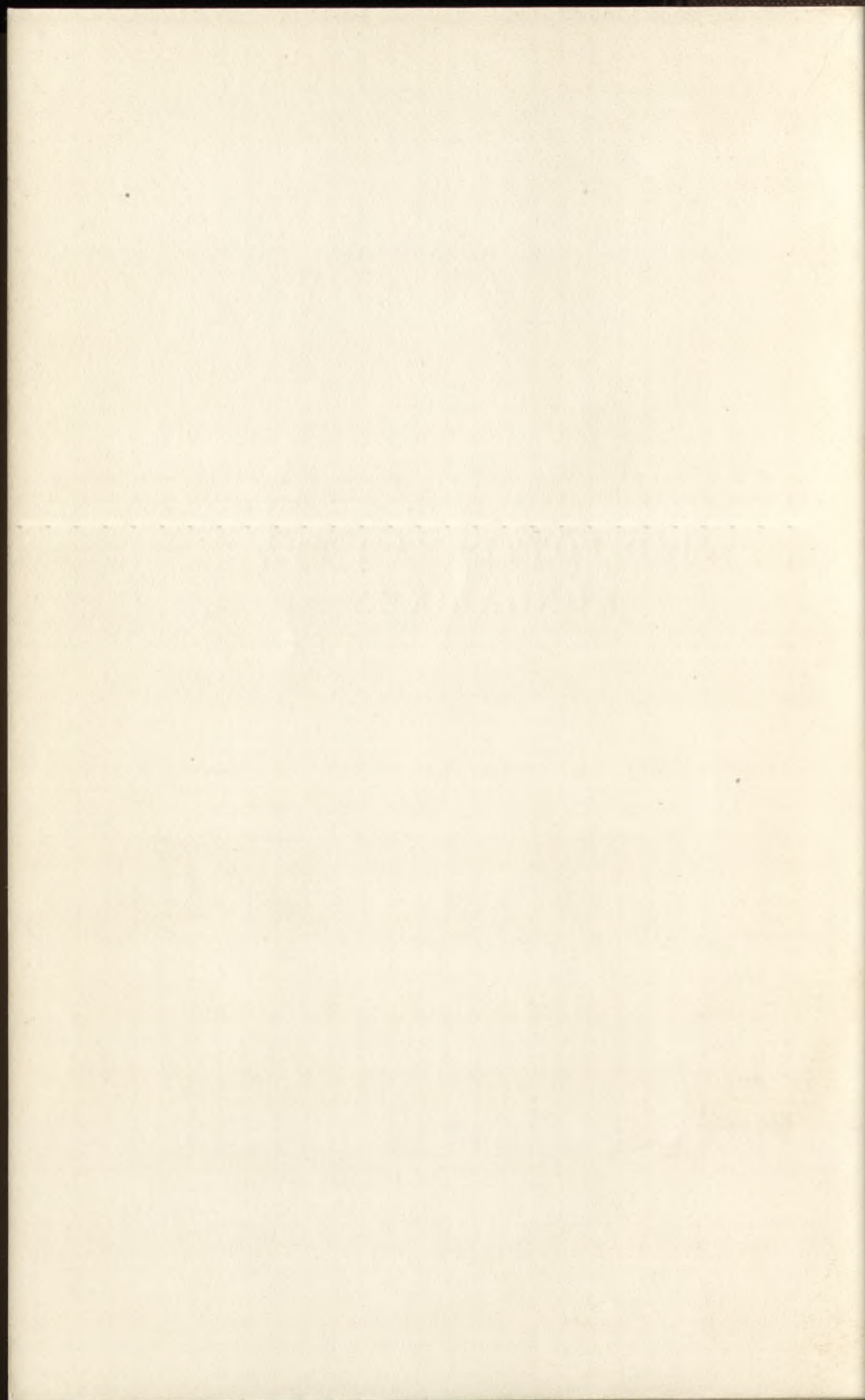
1930

Målet
är hela vägen sammanrullad

MED FÖTTERNA I TVÅ
KUNGARIKEN

I.

FELLINGSBRO, KOPPOM, ØRJE.

— Senast på lördag kommer vintern hit!

Det var en flicka i köket på en bondgård vid nedre Frykensäjon som på detta vis grymt och säkert spådde mig oväder. Och hon skulle säkerligen ha rodnat om hon vetat med vilken precision detta oväder just på lördagsmorgonen insvepte mig i sitt kalla famntag när jag strävade genom de dystra, öde skogarna på gränsen mellan Norge och Sverge. Men mer än på mig själv tänkte jag på min vän, den sorgmodige resanden i kängremmar. Det var den mest tunnblodiga och frusna människa jag träffat samman med. Hur skulle han klara sig nu, när februarivintern på allvar var i annalkande? Jag hade stött samman med honom en kväll i Fellingsbro polisfinka. Vi hade kommit drivande från var sitt håll genom landet, han från nordväst och jag från söder, och båda hade vi, absolut ovetande om varandras existens, gripits av den gemensamma tanken att i denna regnblöta januarikväll söka nattlogi hos polisen.

I förbigående sagt är polisfinkan det bästa härbärge en landsvägsman kan tänka sig: ej be-

höver han anlita några griniga, misstänksamma bönder, och dessutom är han väl skyddad till liv och lem och från ondskefulla människors kuppbegär, han blir nämligen i finkan väl och ordentligt inlåst bakom massiva och hermetiskt tillslutna järndörrar, och genom fönstret kan ej heller någon illasinnad bov komma in, den vägen är spärrad med grova galler av järn sammanbundna med fingertjocka ringar i samma materia. Landsvägluffarens liv är ytterst dyrbart, men däremot är det ej så noga med bekvämligheten för hans person, en träbrits utan vare sig madrass eller filt tyckte som makten haver vara mer än nog för honom. Och det är nog! Den som gått ute på vägarna en vinternatt är glad över att bara få tak över huvut! Där i Fellingsbro blev jag berövad både tändstickor kniv och svängrem innan jag vandrade in i finkan. Detta föranledde mig att fråga om de ej ville ha skosnörena också. Det svarade inte den buttre polismannen på, men han som låg före mig i finkan lystrade genast och så fort konstapeln smällt igen järndörren och skjutit för kolvarna, frågade han om jag också reste i kängremmar. Nej, det gjorde jag inte. — Det var tur för dej det, svarade han, jag har strövat igenom hela Västmanland med en bunt i fickan, men ändå inte fått sälja skuggan av en rem, ska ja säja dej. Ja, de har inte ens en gång varit värda en slät kopp kaffe på sina håll. Du förstår, sa han, här finns ju bara bönder, skogar och leråkrar, och har du sett en bonde i skogen som använder känger, när, smor-

lädersstövlar som räcker över knäna är deras mat! Kängremmar ä då ingen artikel som går här, de ä en erfarenhet som ja har gjort, ska ja säja dej, sa han. Säkerhetsnålar ska det vara, ingenting annat än säkerhetsnålar, och kanske några kartor linneknappar! Så fort han hann skulle han ner till Örebro och fäktat ihop ett anständigt lager, samtidigt kunde han kanske passa på och göra sig av med sina värdelösa remmar.

Dan därpå hade vi två sällskap på vägen från Fellingsbro in till Örebro. Vi gingo genom Närke, det var mest branta vägar, stora skogar och väldiga rullstensåsar, men även här och var en slätt och en åker som låg vissen och död under januaris järnsvarta himmel. Kamraten med kängsnörena frös obarmhärtigt i den stickande våta vinter vinden, trots att han hade kroppen inlindad i Östgötacorrespondenten, Eskilstunakuriren och Nya Wermlands tidningar. Bröstat och magpartiet voro reserverade för förskingringar och förlovningar och ryggen hade han full av katastrofer. För varje steg han tog framåt över Ödebyväg, prasslade det varmt och hemtrevligt om honom under den trådslitna, armbågsnötta och fläckade överrocken. Sannerligen var det ej som om jag hade haft sällskap med en ambulering läsesalong. Det var en glad och godmodig kamrat trots det trötta och trista ansiktet. Arbetslös tegelslagare. Gävlebo. Trettio år och tandlös. Poliser, bilar och bönder kunde han inte med för sin snara död. Han hade hemiska historier att berätta om alla

tre representanterna för sitt stora hat. En gång hade han gått och trampat utefter Härjedalens långa landsvägar och kommit förbi en bil, en Dodge som stod på stup i ett dike. Han öppnade kupédörren, en full bonde satt och hängde över ratten och svor: Det var då en djävla lång backe som aldrig vill ta slut. Och när han fick se mej, sa kamraten med kängremmarna, i dörröppningen till bilen, blev han så rädd att håret sprack upp på hans kala hjässa. — Hur tusan, skrek han, har du burit dej åt att komma in i bilen, ja ä ju uppe i över sextio kilometer! Så voro bönder och bilchaufförer överlag, menade han. Kanske hade han rätt, i varje fall ville han aldrig ta en chans att »bita» sig med en bil några mil. Nej, han hade fått fötterna av vår herre att gå med, och han gick! Vi passerade över Arbogaåns tunna vattenslinga och slet oss fram till Äspelunda, där började mörkret att droppa ner från den fortfarande molnbedäckta himlen, och det var med näppe nöd att vi nådde Örebro stadstull innan Hjälmarens spottat upp natten ur sitt gråa vatten. Men till Örebro kom vi i alla fall. Uttröttade som endast de kunna vara som äro nöjda med det dagsarbete de har bakom sig.

Vi drogo in i skomakarstan, iförda lätta lågskor, helst av allt hade vi naturligtvis velat ha var sitt par ordentliga marschkängor, men de pengarna, de pengarna! Kamraten frös som en våt hund i den fuktiga kvällen, trots att han utom tidningarna hade överrock, om också tunn. Och inte blev

det bättre i polisfinkan, dit vi troget följdes åt. Det var lindrigt sagt kallt där, kallt till den eviga nedisningens yttersta gräns. Det fanns bara ett hinder för oss att inte använda värmeelementen till kylskåp: vi hade ingen proviant med oss. Varken i fickorna eller i magen. Men vi fröso oss varma på träbriter. De voro hopsnickrade av släthyvlade björkplank, och det värmer alltid bättre än vanlig, simpel norrlandsmahogny. Det är både sant och säkert. Kängsnöremannen stannade i Örebro för att »avbettla» stan — den är ju så stor att jag kan stanna minst fjorton dar, sa han. Men jag fortsatte vidare västerut allt vad skosulorna höllo, jag ville nämligen så snart som möjligt över norska gränsen och få mig ett jobb där.

Finns det egentligen något tristare än när det behagar regna på landet? Och finns det i hela världen något värre koncentrat av tristess än när det snöblaskar och regnar på en tid av året då vi vinterbor äro vana vid en knallande kall temperatur? Så dystert var i varje fall väderleken den dag då jag lämnade Örebro bakom mina sönderskavda hälar. Men eftersom jag är född med en sagolik bondtur och alltid är van att ta den med mig i ränseln för att vid påfallande behov plocka fram och begagna mig av den, så bekymrade det mig inte stort att ett hållande regn skvätte ner om öronen.

Rätt vad det var hörde jag ett par gummihjul svissa mot det våta vägplanet bakom mig. Här

är din chans som aldrig förr, tänkte jag och vände mig hastigt om. Men jag behövde aldrig hejda kamraten i bilen, han körde upp och stannade själv vid sidan av mig, stack ut huvudet genom den nerdragna vindrutan och frågade välvilligt nog om jag behagade åka med ett stycke. Vad var naturligare? Jag accepterade genast. Vart skulle han? Kristinehamn. Precis! Det var stan som jag längtat efter mer än de flesta städer på tio år. Jag steg upp bredvid honom, han körde en tvåsitsig sportbil, gullackerad och randig av landsvägssmuts — den såg närmast ut som en ilsken geting. Föraren själv, en medelålders mekaniker, med en flottig keps nertryckt över sitt svarta hår. Han skulle till en försäljare i Kristinehamn med bilen. Landskapet Närke viftade förbi oss med sina ludna öronlappar, de vidsträckta granskogsområdena. Vi rullade in i Värmland och svepte genom Bofors, som låg dött och dystert i det hällande regnet. Möckeln blinkade goddag och farväl med sitt isigt svarta öga. En landsvägskrok upp och en landsvägskrok ner, och sen var vi inne i Kristinehamn. Det hela var gjort på någon timma. Fem, sex mil, som jag för min och apostlahästarnas privata del skulle behövt en dag för att avverka. Och mer än det.

Trots regn och rusk viftade jag genast ett glatt farväl till Vänerns stora stapelstad och fortsatte ut på landsvägen som låg uppblöttad, sur och vansinnigt trött-trampad framför mina fötter. Jag fortsatte förbi Ölme och Skattkärr och följde

troget Vänerns kust ner mot Karlstad. Denna by hade jag väntat mig mycket av en dag som denna. Men jag blev snålt och skändligt bedragen på konfekten. Nyfiken som en tysk turist klev jag runt hushörnen och tittade efter solen, men inte såg jag till någon, däremot silade ett snöblandat regn ner över öronen. Vem var det som utspridde lögnen om solen i Karlstad? I mig har han då åtminstone ingen vän. Var vänliga och skriv upp det!

Kil och Frykensäarna, Vämeln och Arvika. Skiftande mödor och skiftande besvär för en landsvägluffare, men vädret ett och detsamma: tunga, släpande regndraperier framför solens sura gubbansikte. Vid Jössefors muntra språng över dammluckorna tog jag fel på väg, jag skulle upp emot Eda glasbruk, men fortsatte rakt västerut till Sulvik. Där hann jag fatt en ambulerande charkuteributik som trafikerade vägarna mellan Älgå och Koppoms bruk. Slaktaren körde routen en gång i veckan och välsignade bönderna med färskt kött. Han hade en extra vint hopsnickrad köttvagn sammankopplad med en utkörd Dodge. Det var verkligen en eländig bil han var skeppare på. Vraket släpade sig låghalt fram som en tusenfoting som fått liktornskrämp, i terrängstigningarna fick vi gå av och skjuta på, och när det blev utförsbacke halkade den nedåt, ledlös och styrsellös som en två månaders hundvalp. Tre mil åkte jag med över värmländska vägar, men då hade

bilen hunnit bulta andan ur halsen på mig, och min person var hackad och ristad som en väl preparerad rostbiff. Vart vi kom efter vägen med den hostande charkuteributiken blev det bymöte, prat, kaffealvor, nyhetsförmedling etc. etc. Detta pågick ända fram till Koppom. Nu var det ett himmelrike, påstod chauffören, men längre framåt vårkanten till, då det kom två konkurrenter med i leken, fick man starta en vansinnig kapplöpning över de vårblöta vägarna för att komma först fram till de väntande kunderna och göra de största affärerna.

Till Koppom kom jag vid fyratiden på eftermiddagen, det var för tidigt att kasta ankar för dagen, varför jag så gott som genast fortsatte. Fick skjuts med en bonde i ryss-släde och pratade honom så komplett omkull att han till och med bjöd på mat: blodkorv, varm potatis och flottsmörgås. Man behöver sannerligen inte vara någon större psykolog för att klämma fram ett mål mat av befolkningen häruppe. Man börjar med att tala om den dåliga vintern och beklaga dem för de ekonomiska förluster som de dagligdags göra när karlarna äro förhindrade till arbete i skogarna. Man talar om hästarna som står på stall och äter och föder sig och må gott utan att göra någon nytta. Man skisserar i lätta ord upp en amerikanisering och motorisering av skogsdriften. Det är alltid något som starkt intresserar. Här utefter fjällsidorna skulle det väl kunna löna sig att använda bilar, utrustade med samma

slags larvfötter som moderna krigstanks, vilka ju kunna taga sig fram i vilken oländig terräng som helst. Här fanns det inte mossar och sankar myrar som de ha att dras med uppe i Norrland. Där äro de mer än här neråt beroende av de relativt lätta timmerfororna som gå över snö och tjäle, nu när inte detta kom, gå de en förskräcklig svältvinter till mötes däruppe. Man sitter och pratar och gör sina hugs-kott med bönderna som känner sitt människovärde sjunka och stiga i väl avvägda kurvor, allteftersom de ser sin egen nöd i perspektiv emot andra människors välmakt eller elände. Och under tiden plockas det alltid fram något åt den berättande luffaren att tugga på. Det är också hela meningen med den lätta, nationalekonomiska ordskissen och depressionsleken inför tunga människosinnen. Det första budet i den moderna luffarens code är att framför allt ej tala om sin egen hunger och sitt eget behov av hjälp, gör han det kan han vara så gott som säker på att ej få en beta bröd att stoppa i sin tomma mage.

Men även ett välturnerat svar kan rädda en materiell vinst åt den vakne vagabonden. Samma kväll jag skildes från bonden i ryss-släden, kom jag vandrande fram genom Järnskogs öde och tomma bygder. Plötsligt snavade jag till i mörkret och befann mig till min förvåning mitt uppe i ett samhälle på ett par, tre hus. Vännacka, fick jag veta senare. Det var vid niotiden och mörkret stod svart som en vägg runt omkring mig. Jag hade redan inställt mig på att den natten vandra

landsvägen fram utan så mycket som en kopp kaffe innanför västen. Men där i ett av fönstren till en handelsbod vid sidan av vägen, stod en ung dam och ordnade med specerilagret. Jag gick in till henne och frågade om det gick för sig att få köpa en kopp kaffe. Nej, sa hon, vi säljer inte kaffe! — Finns det inget kafé här i närheten då? — Neej, inte nu, men dom funderar visst på att öppna ett. — Jag beklagar, sa jag, jag har tyvärr inte tid att vänta till dess, jag ville helst ha mitt kaffe redan i kväll!

Var det mitt svar som genast föranledde henne att bjuda mig upp i våningen på kaffe och dopp? Jag vet inte, men det kostade i varje fall inte ett öre. Denna kopp kaffe satte mig i ett sådant gott humör att jag beslöt mig för att leta rätt på stationshuset och försöka få sova i väntsalen där. Byggnaden låg i absolut och fullkomligt mörker. Jag gick runt huset tre gånger och tittade på alla dess fem ingångar och visste inte vilken av dem jag skulle välja. Så öppnade jag beslutsamt en dörr och trevade mig in i ett godsmagasin. Där var det kallt och ruskigt och utkyllt, så jag drog mig genast tillbaks. Nästa dörr: privatingång. Ovanför huvudet hörde jag ett barn som grät sakta och en ung kvinnostämma som viskade lugnande ord. Jag smög mig ut på tå för att inte störa med inbrottstjuvsbullen. Tredje dörren: låst. Fjärde dörren: äntligen, väntsalen! Därinne rådde egyptiskt mörker, men där var både varmt och skönt. Jag slängde ryggsäcken i ett

hörn och tände fotogenlampan som hängde över det betsade bordet. Efter en stund kom stinsen. Jag förklarade för honom att jag ville ligga där över natten. Han gjorde några invändningar, ruskade betänksamt på huvudet — och gick! Det drog om någon timma, jag satt och kämpade mot sömnen, det lyste ännu ljus genom biljettluckans avlånga kattöga, en telegraf knackade i ett, hotfullt, olycksbådande. Prassel av pappersremсор. Jag tänkte: ska han då aldrig gå och lägga sig! I samma ögonblick öppnades en dörr till godsagasinet, stinsen stack ut sitt huvud och sa: Jag har en säng här och en säck sängkläder som är vikariens, dem kan ni få låna i natt, men före klockan sju i morron bitti måste ni vara uppe, för då kommer första tåget. Morgonen därpå blev jag purrad i god tid, när jag packat ihop sängen och sängkläderna frågade min välgörare från föregående kväll: — Hur skulle det smaka med en kopp kaffe på morron?

Överhyggligt folk de som bor i Vännacka, det är det enda *jag* har att säga!

Till Töcksfors från Vännacka är det fyra mil, och från Töcksfors till svenska tullstationen vid norska gränsen är det fyra kilometer, en alldeles lagom dagsmarsch, som jag promenerade tillsammans med en norsk skogsarbetare som skulle över till Ørje och höra sig för om arbete. Där vid Töcksfors ligger ett pappersbruk, som jag kan rekommendera till kamraterna längs landsvägarna

i Sverges och Norges riken. Det är ett de varmaste, renaste och billigaste nattlogi som finns. Norrmannen och jag övernattade där i de mjuka, ångvarma pappersbalarna. Driften pågår dygnet runt. Nytt utskottspapper kastas genom sorteringsmaskinerna upp på balarna undan för undan. När vi lade oss på kvällen hade vi placerat oss på toppen av en lumpappersstapel, men under nattens lopp hade de kringflygande sängtäckena begravnit oss så fullständigt, att vi fick börja med att gräva oss framåt och uppåt för att komma ut i den snöiga världen igen. Ty det hade verkligen börjat snöa på natten.

— Om lördag har vi vintern här, spådde värmlandsflickan vid Lövens långa sjö. Herregud, hon hade mer än rätt! Det snöade, men det är ett mildt och blekt uttryck för himmelsk bolstervaruttömning. Det snöade, och från fjälltopparna och ödehedarna i norr blåste det en stickande storm som gång på gång höll på att slå omkull oss på knäna. Norrmannen vid min sida led och jublade. Han hade landsvägsmilen kvar hem till Ørje och där skulle det väl nu bli timmerkörning för honom. Men denna mil var sannerligen svårare att forcera än tio andra. Här mellan Töcksfors och Ørje, strävar vägen rakt upp mot himlen i vida, bukande serpentinslingor som under vanliga förhållanden skulle vara mer än tillräckliga för att suga mårgen ur benpiporna på den mest tränade vandrare. Nu slog tillika en pressande storm snett

framifrån emot oss och vägen blev glatt och hal i den tunga, nyfallna snön. Furuskogen stod runt omkring och bugade sig som en ödmjuk lakej när nordan drog sina hårda fingrar genom dess risiga ragg. Tallarna tecknade sig i sotiga spiror genom den rykande snötjockan och på avlägsna fjällsidor stodo granskogarna i suddiga silhuetter mot den grånande himlen. Det var storm och det var snörök och det var dånande skott av gamla trädjättars fall inne i de täta skogarna. Vi hade bara fodrade kavajer på oss, norrmannen och jag, och på fötterna endast lätta, tunna lågskor. Vi kände inte att det blåste, vi voro ett med stormen. Den visslade rakt genom kläderna och silade i ett nästan värmande famntag om kroppen. Och även den täta snön som tömdes ner över oss värmd gott och skönt. När vi kommo i lä för några minuter bakom ett klipputsprång sågo vi genast ut som ett par vita, vandrande vaddtappar, betäckta som vi ögonblickligen blevo av snö från kepsskärmarna till skosulorna. Det som var besvärligast av allt var den hala, nästan oframkomliga vägen uppöver åsarna. Norge imponerade verkligen på mig, svettiga, blöta och frusna krake. Det var ändå landet som redan under den första milen jag strävade fram på dess jord, mer än någon annan bygd gjorde skäl för namnet vinterland. Men vad som imponerade mer på mig än snö och köld och väta, var de norska gränsriddarnas och tulluppsyningsmännens nästan sjukliga misstänksamhet mot min person. Mera döda än levande haltade norr-

mannen och jag in i Ørje, åtföljda av ett par nitiska tullmän som tydligt signalerats ut på vägen från den svenska sidan. Den luffande norrmannen slapp genast ut igen, han var landsman och det var bra! Nu vill jag genast säga, att det är ett ohyggligt brott att komma in i Norge utan pengar: man kan bli misstänkt att söka arbete där. Jag hade fyrtio kronor på fickan. De frågade om jag hade pengar. Likgiltigt tog jag fram en tia ur västfickan. — Har ni inte mera? frågade tullmannen med triumferande röst. Då plockade jag fram två femmor ur en annan ficka. — Inte mera? Jag drog fram ytterligare en tia. — Räcker intel röt han. Jag drog upp min fjärde och sista sedel ur högra byxfickan. Karl'n i stolen som hade hand om de viktiga stämplarna blev alldeles perplex, han trodde tydligen att jag tapetserat kroppen med svenska riksbankssedlar för att skydda mig mot kölden. Ilsken som han blivit bedragen på något slängde han ner passtämplarna i mina papper och hängav sig sedan åt ett intensivt studium av sina förut välpolerade naglar.

Som en segrare gick jag ut ur Ørje tullhusbyggnad. Snön föll fortfarande i täta flockar över de vida granskogsfälten. Nu började det på allvar bli surt om fötter och kropp. Surt, blött och trist. Men jag hade i alla fall trängt mig in i Ørje. En luffare in i Norge, det är den bibliska bragden om kamelen genom nålsögat i modern version. Och Norge är i alla fall Norge. I Narvik finns det vackra flickor och i Oslo jobb.

II.

STUDIE I VITT.

Barvintern är den fattigaste av alla årstider, den äger ej sommarens stilla, soliga idyller, ej heller höstens höga dagar då allt utefter långa vägar är en fest i mustiga färger: svart och gult och rött och varmaste brunt. Barvinter. Då ligger jorden blottad och naken som en frysande människa. Då finns det ingen höjd, då äro alla vägar trista att gå, då finns det ingenting som väntar vandraren där långt borta. Ingen fest, ingen glädje, endast grå rök som stiger upp mot låga molnhorisonter.

Men så helt plötsligt en dag rasar vintern ner från fjällkammarna och ut från de djupa ödeskogarna. Den kastar sig med snö och storm och bitande kyla över landet. Den sopar undan, städar upp och gör rent där den far fram. Människorna plågas under dess vanvettiga famntag, men de säger ändå när de kommer in till varandra under det att de klampar snön av fötterna och rister vätan ur ytterplaggen: Skönt i alla fall, nu har vi vintern här! ←

Och nästa dag kan naturen vara lugn igen, den har rasat ut i några timmar, i ett dygn. Ännu vill den inte komma med den stora, allt förändrande revolutionen, den nedbrytande katastrofen. Stormen skickas bort och får gömma sig i andra trakter av klotet moder jord. I stället kommer solen fram och lyser över snön och människorna, vardagen och den stora stillheten.

En sådan dag skall man vara långt borta från människorna och det larmande livet. En sådan dag skall man vandra ensam genom snöhöljda skogar! Det är dagar då man kan få se svarta foror komma skakande och gnisslande köra över oländiga marker. Slädar som kränger fram över sten och stubbar. De äro lastade med långa furuspiror, avkvistade och rundbarkade ligga de på lasset och lysa med choklabrun färg och trävita blemmor. Timmerkörarna, mörka karar med tiggande ansikten. Hästarna, små lurviga krabater som sliter ivrigt i seltygen. Svetten rinner i blanka strimmor nerför deras svarta sidor, det yviga hovskägget har frusit till klumpar av is och andedräkten de stöter ut genom näsborrarna blir i kylan till långa, immiga pelare.

Man går ensam genom skogen. Runt omkring i träden sitter korsnäbbarna och skalar i sig grannarnas bruna frukter till förtret för ekorrarna som kommer efter de tusen och en hungriga storätarna och endast finner skövlade visthusbodas och tomma skal. Sidensvansarna, pråliga och dumma,

sitter i långa tysta rader på rönnarnas svarta grenar. Näpet och dumt lägger de sina konungsligt hjälmprydda huvun på sned och lyssnar efter vandrarens steg i den stora tystnaden. Men de äro endast nyfikna, nyfikna och dumma, när man går förbi är det ingen av dem som lyfter en vinge till flykt. Långt ifrån vägen visslar snöskatorna, högljutt och skällande som trätgiriga farstukärningar. Domherrarnas i kölden utburrade bröstfjädrar lyser klarröda som runda blodfläckar i den oskärade, vita grensnön; talgoxar, gulsparvar och tjäande siskor: alsiskor, grönsiskor, trädkrypare och hymplingar, idel smått, smått herrskap är ute i dag och ger färgrelief åt vinterdagen. Men när man går så här ute i den stilla skogen, siktar man efter något högre, efter en flamma sprakande vildmarksrött: svansen av en räv när han slinker förbi som den tysta skuggan inne bland tallarnas svarta pelarrader; den blå stålglansen i orrens kluvna stjärt; den samlande, lugna anblicken av tjäderhonans grå fjäderskrud. Man vill, man vill. Och under tiden går man genom snö och sol och blå rymder.

Vintern bjuder under sina stora högtidsdagar på syner, konturfasta och klara linjer i landskapet som man bör suga in för fulla drag genom pupillernas trånga fönster och tvätta sitt smutsiga, låga inre med. En dag som denna mellan branta fjäll och Mysen och Momarkens djupa skogar: allt är då en klang i av vitt och vinter och vackra, rena färger: sol med gator av guld över

snöfälten, sol med tunna blå skuggar som ligger i darrande strimmor under granarnas vita tappar och dystert mörka skägg. Allt blir nu till hårda, osentimentala färger i vinterns tecken; inte endast den skrikande blå himlen med lätta cirrusmoln högt uppe under den höga kupan, inte endast den vita jorden och de darrande dagrarna över fälten och skogarna, utan även all rörelse, allt liv och allt ljud bär inom sig stoff till förrikandet av ett ständigt undanglidande ljusspel i vinterns hårda akvarell.

Men inte bara de vintriga skogarna och fjällens flintiga hjässor har klätt sig i vitt, även Oslo har dragit snöhöljets smokingskjorta på. Kvällsmörkret utanför lytkretsarna kan gott tävla med fracken i dysterhet; reklamens glidande ljus och pråliga mångfald av färger: kravattnålar, bröstknappar, ordnar och kraschaner. Sannerligen liknar inte Oslo i den kalla februarikvällen en glad och leende gentleman i svart och vitt som står och granskar sin bild i fjordens mörka spegel, färdig att besöka säsongens karneval.

Dock. Skrapar man av sminket och lyfter litet på Nøjets mask omkring kvarteren i centrum, skall man här liksom överallt finna nöd och förtvivlan bakom leendets lätta skylt. Man kan gå längs kajerna från Brandskjæret och Bygdø på västkanten bort till Akerselven och Grønlien, överallt skall man finna hemlösa existenser och vinddrivna gutter som med näppe nöd och i tröstlös

enformighet släpar sin kropp från dag till dag genom tillvarons hårda vinter. Att gå brandvakt i ett främmande land i en främmande stad är ingen konst, det är blott att stampa kylan ur kroppen och ränna gata upp och gata ner för att inte förfrysa fötterna. Man får hoppas på morgondagen och något bättre, men värre än allt annat är att gå brandvakt i sin egen födelsestad. I Oslo nere vid Raadhusgaten i sjömansmissionens leseværelse — där en ständig uppsättning hemlösa in i sena kvällen njuter av gratisvärmens och tjuvsover bakom sina utvecklade tidningar — träffade jag samman med en ung norsk hantverkare. Eftersom graden av nöd och otur härnere mätes med hur många nätter man tillbringat på gatan, är detta det första man spörjer varandra om. Fyra nätter var hantverkarens antal. — Men du har väl några släktingar här i byn, sporde en olyckskamrat som var hemmahörande i Nidaros. — Nej, jeg er ganske alene, svarade oslogutten, tillsynes nöjd med tingens ordning, men jeg har en god frakk, tilllade han, saa jeg reder mej nok en natt eller to till!

Men är lyckan god kanske de med sin framsträckta hand och trista uppsyn kan locka fram några ören ur lyckligare lottade medmänniskors fickor. Då kanske det till och med blir så mycket att de ser sig i stånd att hyra en kojplats över natten i sjömanshemmet. Jag känner gamla grovarbetare och överåriga matroser som fallit för åldersgränsen och har svårt för att få hyra,

månadsvis har de legat på hemmet. De har mera än några andra levat för dagen och stå absolut utan chans till något bättre i en avlägsen framtid. Varje timma av dagen har de varit ute på penningjakt och giljat till sina medmänniskors barmhärtighet. Resultatet blir kanske i lyckligaste fall en limpa under armen eller några bredda smörgåsar i fickan, och så det viktigaste: ännu en kojplats säkrad genom tillvarons långa kedja av trista brandvaktsnätter!

För övrigt har jag många gånger undrat varför *hotellet* i Raadhusgaten 25 kallas för sjömanshem. Är det därför att allting är så dyrt och dåligt där? En kojplats med sängkläder (dock utan huvudkudde) kostar en och femtio; i rummet där jag bodde, sal E, fjärde våningen, finns det åtta sängplatser med kojerna placerade ovanför varandra som i ett logement. Åtta sängplatser à en och femtio, det gör åttiofyra kronor i veckan för ett enda rum. Detta rum städades aldrig — när det blev alltför smutsigt, fick vi själva skaffa en pyts med vatten och en levang och svabla av det värsta från durken. För denna kojplats hade man även tillgång till ett läsrum som var öppet vissa tider om dagen. Men man fick akta sig för att komma dit sedan mörkret fallit på, ty den elektriska lampan som någon gång funnits i rummet hade blivit sönderslagen och sedan ej ersatts av någon ny. Böckerna i biblioteket består, förutom av några dammiga, oläsliga luntor, av Biblen och Nya testamentet — ett skandinaviskt sjömans-

hem i en utländsk hamn har både Hamsun Björnson och Ibsen bland sina litterära skatter. Skrivpulpetens utensilier är ej heller mycket att hurra för: ett nerplumpat läskplån, ett söndertuggat pennskaft, ett bläckhorn utan bläck. Toalettförhållandena äro urusla, intet tillfälle till bad eller dusch, inget varmvatten, åtta man får »tyska» på en handduk och tjugufyra stycken trängas om mornarna i kö till en toalett som sällan eller aldrig skrubbas av. Med avfallet rinnande över bräddarna står det nersmorda slaskhinkar här och var i trappavsatserna och doftar rosenblom alldeles för sig själva i ensamheten. Har de placerats där för att man skall mista aptiten när man går ner till matsalen för att spisa, helinackordering: tjugufem kronor i veckan, åtta man på en sal, tvåhundra kronor i veckan! Vilken pensionatsvärdinna skulle inte ha slickat sig om munnen för detta ekonomiska utbyte av femton kvadratmeters golvyta? Dessa rader om en interiör endast som parentesreflexion över vad ordet »hem» kan användas till, och så lätt och penningbekvämt sedan!

Annars är minnet från dessa salar flyktigt och kaotiskt, en rad dystra pudowkinprofiler, hastigt uppdykande ur mörkret och lika hastigt försvunna igen. Här är alla långväga färdfåglars tillfälliga viloplats. Nya komma, gamla försvinna. Världen lockar. Och endast en och annan enstaka gamling blir kvar, hans vingar äro klippta och flykten stäckt. Det har blivit hans öde att här i denna

stad tigga sina sista tobakssmulor. Men ännu kan det komma stunder och minuter när gammal galghumor lyser till i ögonvråerna på honom och han får användning för den unga, bekymmerslösa världsströvarjargong som var hans en gång i tiden. Där från Oslo sjömanshem minns jag Trondhemsgutten och gamla gubben Göteborg och jätten Olsen, en pojke på sextio vårar, nersupen och eländig just då, men färdig att mönstra när som helst och vart som helst med vem som helst. Han gjorde det också. Han tog hyra på en Afrikafarare som gjorde trippen ner till Cap Town.

Annars hade jag annat att tänka på och annat att göra under dessa dagar. Nämligen att så fort som möjligt skudda Norges jord av mina fötter. Några dagar förut hade jag blivit anmodad att gå upp och anmäla min existens för polisen. Eftersom jag hade alla mina papper i ordning tyckte jag att det inte bråskade så förfärligt med den saken, varför jag dröjde. Men när jag äntligen infann mig på polishusets fremmedavdelning, så blev mottagandet där av så mycket varmare art. Fyra man och två kvinnor i arbete en hel förmiddag, se där vad jag åstadkom. Vaktmästare, förhørsledare, fingeravtrycksexperter, maskinskrivare och stenografer tycktes i långliga tider gått däruppe och väntat på arbete och grep nu begärligt den chans till detta som jag gav dem. Aldrig förr har jag funnit byråkratiskt maskineri

så löjligt som den dagen, aldrig förr har jag tvingats att berätta så mycket om mig själv och aldrig förr har varje ord jag sagt så begärligt plockats från mina läppar för att noggrant antecknas och utförligt kommenteras. *Aldrig förr har jag blivit så uppmärksammasad.* Jag började förstå varför det finns divor och första klassens förbrytarstjärnor inom brottslingarnas krets. De blir för mycket uppmärksammasade, och de älskar att spela en krävande skådespelarroll i strålkastarcentrum inför domare, allmänhet, försvarsadvokater, åklagare och rättens bisittare. Förbrytaren har en viktig roll i dramat, han blir primadonna på kuppen. Ohjälpligt. Det tillhör det innersta i den mänskliga naturen, ett behov av att få spela första fiolen, att få vara den intressantaste.

Men varför blev då jag uppmärksammasad? Jo. Jag misstänktes söka arbete i Norge. Se där min förbrytelse, den kanske inte var så stor, men den var nog anledning till att misstänka mig även för andra brott. *Har ni varit straffad förut?* det var en fråga som återkom var femte minut. Annars lydde formuläret ungefär så här: är ni döpt? — är ni konfirmerad? — är ni gift i Sverge — har ni några barn? — har ni blivit utvisad förr — från Tyskland? — nej. — från Belgien? nej! — från Danmark? nej! — var är ni född, när är ni född, vad heter er far, fullständigt namn, vad gör han, har han arbete, är han gift med er mor? — har ni några pengar, söker ni arbete här? nej! — nej. Ja, det är sannerligen lätt att säga nej, men kan

ni förklara *varför* ni finns här i Oslo? Herregud! Kan en landsvägsman förklara varför han finns på en plats. Han går utefter en väg och plötsligt tar vägen slut, han finns där på platsen helt enkelt därför att vägen har upphört och blivit till asfalterade gator. Varför envisas myndigheterna med att lägga stora städer i vägen för luffaren. Dit löper alla stigar samman, men ingen därifrån. Landsstrykaren måste bli kvar där, det finns ingen pardon, han har låtit fånga sig i den listiga fälla som staden utgör, han är fast! I varje förhørsledares mun måste det finnas ett *varför*, och i varje människas handling ett aktivt *därför*. Den stackars mannen framför mig grubblar intensivt på den oförklarliga gåta att jag finns just där, framför honom. När tystnaden blir alltför lång och besvärande, frågar han plötsligt: HAR NI INTE VARIT STRAFFAD FÖRUT? Det ligger hopp och fruktan sammankurade i den frågan, kunde han få ett tillfredsställande svar, skulle gåtan vara löst i ett nafs och han kunde återigen börja intressera sig för sina naglar. Tre män har han till sitt förfogande och de står på huvudet och letar i ett icke föraktligt arkiv av förbrytaralbum, polisrapporter och fängelsejournaler. De arbeta demonstrativt på bordet rakt framför mig, och då och då säger förhørsledaren: — Ni har väl varit straffad förut, det är bäst att säga som det är, vi kan ta reda på sådant här! Jag förlät honom, ty jag förstod att han under ett långt trist liv blivit monoman på den frågan. Alla

polismän äro monomaner på den frågan. Man kommer in på ett poliskontor och ber om en matpolett eller nattlogi, det första man blir tillfrågad innan man får svar på sin hyggliga begäran, är om man varit straffad förut. Det ligger spänning i deras ansikten när de frågar, och när man kommer med sitt blekladga nej, surnar de till och blir trista och buttra, ack, vardagen är ändå bra grå!

Jag satt framför kommissarien och sökte förtvivlat efter en acceptabel förklaring till att jag var i Oslo. Plötsligt drog jag till med en grov lögn: jag är journalist, sa jag, jag går utefter landsvägen och gör studier! — Journalist! Yrkesmannen inom förhørsledaren vaknade, han avlossade genast en våldsam trumeld av frågor. Men ingen skall tro att han frågade den frågan som jag kunde lämna ett svar på. I hastigheten visste jag inte ens en gång vilken tidning jag var anställd i, men klamrade mig i alla fall fast vid Fäderneslandets namn, det lät väl solitt och säkert i *hans* öron. — Har ni något brev från Fäderneslandet som bestyrker er uppgift? Nej, jag hade inget brev, inte korresponderar en nerlagd tidning med en okänd medarbetare som sitter på ett poliskontor i Oslo och plågas med inkvisitoriska frågor. Kommissarien upptäckte snart sammanhanget och såg med föraktfull blick på min icke precis salongs-presentabla kostym. En journalist som spatserar omkring med skrynkliga långbyxor, kavaj och

trots februarikylan icke någon överrock, honom hade man lätt att komma på det klara med. Jag såg blicken och förstod den. Trots att jag visste att det inte skulle leda till något resultat, började jag ett litteraturhistoriskt föredrag. Jag talade om Hamsun. Hamsun, sa jag, Norges största diktare, mästaren för de unga amerikanarna som mitt ibland fabriksvisslornas skrån går med panflöjten tryckt emot sina läppar, Hamsun, skandinavians geni, Europas snille, (grova ord, skulle gumman ha sagt, men det rann i kommissarien som smält smör, allting går i norrmännen blott man smickrar deras nationalstolthet) — vad var han från början? Han gick och svalt i Norge, han gick och svalt i Amerika, han gick och svalt i Danmark, och han skulle väl gått omkring och svultit ännu om han inte i tid plockat upp sig själv ur en köpenhamnsk rännsten. Hade ni träffat honom då, skulle ni dömt honom till ett par år för lösdriveri, träffade ni honom i dag skulle er stolthet inte känna några gränser. Framför er ser ni ett parallellfall till Ham — — —

Jag kom inte längre, till en början hade kommissarien lyssnat högst välvilligt, men så småningom förmörkades hans ansikte i kopparröd förtrytelse och han rusade upp och skrek:

— Tig människa, tig och håll er till sak, ni har ingenting att säga förr än ni blir tillfrågad. Har ni förstått?

Ja, jag förstod, jag var ingen Hamsun, jag var endast en luffare med skrynkliga byxor. Men

fortfarande kvarstod problemet om vad jag egentligen gjorde i Norge. Kommissarien började återigen traggla igenom sina frågor. Alla poliser lider av en beklaglig brist på fantasi. Och därtill kunna de i vissa fall även vara grymma. Spanska polisen till exempel: jag vet glada, landgångs-
 permitterade gossar i Bilbao som hellre jumpat över piren rakt i Biscaya än de riskerat att konfronteras med den spanska polisens förhörsmetoder; jag har hört talas om parispolisens våta handdukar — som kan användas till att slå fram bekännelsen ur kroppen på envisa syndare — jag har erfarenhet av den svenska polisen, godmodig och hjälpsam, om man självmant kommer till dem som en förlorad son till fadershuset. Men den norska polisen tycktes vilja slå rekord i enfald. Jag hade aldrig självmant anlitat dem, och det skulle aldrig ha fallit mig in att gå upp till dem om de ej skickat bud efter mig. Här var jag. Teorin att jag var identisk med tyveknekten Jensen-Fast, hade till slut definitivt måst lämnas åt sitt öde, och efter timslånga förhör och funderingar sa förhørsledaren:

— Ja, vi maa da putte dem over grensen!

Det var äntligen en lösning, enkel och genial och jag ställde mig genast till förfogande. Jag hade fått nog och ville helst av allt slippa ifrån alla vidare fingeravtrycksprov och ansiktsmätningar. Men det måste visst i alla fall varit något som hakade upp sig. Han måste in och rådfråga en högsta chef i det kvistiga fallet. Denna högsta

chef fann ingenting att anmärka mot mina papper och han yrkade på att jag skulle få stanna kvar. Det näst högsta hönset måste då göra en diskret antydning att jag var så gott som utan existensmedel. Det var som om en blixtnedslag hade slagit ner i den andres föreställningsvärld och ställt problemet under ny belysning. — Har han inte pengemedel, skrek han, har han inte pengemedel, fanden hacke mej og brenne. Desse lasaroner og svenske lediggjengere maa de bankes, lynchet og drepes, inga pengemedel, å herregud!

Det var tydligen första gången i sitt liv han kom att tänka på något så absurt som att en människa kan vara utan pengar. Med en förtvivlad grymtning och en föraktfull axelryckning försvann han in i sin bur, och det såg sannerligen ut som det inte skulle bli någon lösning på problemet inom de närmaste timmarna. Nu började även jag knota högljutt och energiskt, jag hade ännu inte fått någon middag i mig trots en långt framskriden timma på dagen, och detta var ju i högsta grad meningslöst när jag med dyra pengar betalt kosten på sjömanshemmet. Jag fordrade att få gå dit, de hade ju mitt pass och mina papper som säkerhet. Efter om och men och diskussioner hit och dit fick jag gå, men först läste en välvillig kurre ur lagen upp de straffsatser jag kunde ådömas om jag trotsade en utvisningsdom. Klockan sex skulle jag inställa mig hos polisen igen och sova i arrest över natten, sen skulle de skicka mig med detektivuppvaktning ur landet. Detta var ju både

snällt och omtänksamt. Men jag uppskattade inte den visade välvilligheten som jag kanske bort göra det. Däremot uppskattade jag till fullo vänligheten hos den köksa på sjömanshemmet som samma kväll med varm hand skänkte mig tre kronor. Det var första gången jag tagit emot pengar av någon människa utan att ha gjort rätt för dem. För att trolla till mig en extra tallrik varm soppa hade jag i förbigående berättat henne om min belägenhet och nu gjorde hon det möjligt för mig att hastigt och lustigt ta tåget till gränsen. Tillsammans med mina egna kontanter räckte det precis och blev även över till en bunt virginicigarretter. Väl inne i Värmland blev det väl alltid någon råd. Den natten var för övrigt en vacker natt över Charlottenbergs lilla sovande stationssamhälle. Snön låg vit och norrskensbelyst över markerna, granskogen stod mörk och mäktig runt omkring och på himlen sprakade norrskenet och svepte sitt vita draperi av iskallt ljus över horisonten. Som sagt, det var en vacker vit vinterkväll i Värmland. Och i Oslo gick väl polisen som bäst och letade efter mig för att verkställa ett utvisningsbeslut.

III.

KORT HANDELEDNING I SNÄL- SKJUTSENS TEKNIK.

A ntwwerpen är, som var och en vet vilken något så när följt med de senaste årens tidningsdiskussioner, staden som framför andra ligger på jakt efter sjömannens pengar, liv och dyrbara hälsa. Otaliga och hårresande äro de historier man vet berätta om hur guldets fiskas upp ur hederliga, men berusade människors fickor. Men det finns ett faktum som aldrig nämnts i detta sammanhang och kanske även avsiktligt ihjältiges: även en landkrabba som aldrig känt pusten av en salthavsvind stryka mot sin bleka panna, kan i de fyratusen krogarnas stad bli av med allt vad hon äger och har, och en vacker dag stå inför utsikten att som sista chans ta en hastig pear head jump från det landet Belgien.

Så hände det mig! Jag skulle till Stockholm men hamnade i Luleå. Och när jag den första kvällen i hamn efter slutat dagsarbete körde ner huvudet i vaskpytsen, hade jag två lika lockande alternativ att välja på: mönstra ombord på durken och följa med båten tillbaka, den skulle ta last för att sticka över till någon håla på Sydafrikanska

kusten, eller också hoppa i land och ta luffen neråt mellersta Sverge. Att åka passagerarbåt eller tåg var en lyx som jag aldrig i livet drömde om! Hundrasex mil och en kilometer var den av mig redan i Kanalen uträknade sträckan ner till Stockholm. Jag beslöt mig för landsvägsluffen! Sydafrika i smältande sommarvärme när man är tvingad till arbete framför fyrarna, är inte precis någon lämplig rekreationsort, den kusten skulle väl ändå stå kvar och jag kunde nog komma till den någon annan gång under lämpligare årstid, om nu inte alla onda makter drev sitt spel med mig.

Jag hoppade alltså i land och tillsammans med mig en eldare, en matros och en jungman; en hamn är nu en hamn, även om det bara är Luleå långt uppe i Norrbotten, som inte ens har ett glas ordentligt öl att bjuda en hemkommande sjöman på som sällan eller aldrig har tillfälle att trampa fosterlandets jord. Men så är de egna: otacksamma! När engelsmän och fransoser och »belgisare» inte vet bättre än få hälsa en havets törstige gäst välkommen till sin kust med en skonare skummande öl. Men har man legat länge på sjön, sträcker man ändå särskilt upp sig och sveper landgångsriggen på, det kan ju i alla fall hända att det finns en flicka som kommer ihåg en sen sista gången man var i den här byn.—

Medan kamraterna från båten vallade Luleå gator upp och ner och sökte efter tillfälle att för-

driva ett par timmar på ett ståtligt kvällsnöje, tog jag mitt parti och stack söderut genom stan, ty landsvägen ner till Stockholm väntade och jag ville gärna ut från gatorna innan mörkret föll. För mig skulle det nämligen vara särskilt förnämligt att i en skogsbacke söka rätt på ett lämpligt och bra nattkvarter, och att få tag i ett sådant, här i närheten av denna stad, betydde först av allt ett hopp över Lule älv. Men. Det är försiktiga förberedelser till natten man har att iakttaga då man vistas i södern, där mörkret kommer, om jag tillåtes använda en dålig kvickhet, som en tjuv om natten, och obönhörligt ställer sig vid den plats där man befinner sig. Här uppe var det ju hela kvällen och natten den härligaste skymning, och luften var hög och lätt och sval som en smekning, alltså de förträffligaste förutsättningar för en luff som lockade en att gå mil efter mil till dess natten försvunnit och ljusnat i morgon med en sol som rullade röd och stor över den dystra granskogens toppar. En natt som denna med dofter och stämningar var endast skapad att upplevas med vakna ögon, en norrländsk natt med myggor, och susande furuskogar och midnattsljus som silade ner från en klar och molnfri himmel, att sova bort denna natt vore en oförlätlig hädelse mot hela naturen.

Man hinner vandra långt då temperaturen är låg och sval, är man rask i vändningarna och har långa ben kan man ha gjort sträckan från Luleå för att i den tidigaste av morgonens arbetstimmar

lägra likt en vilsekommen muhammedan vid stranden av Pite älv. Man sitter där framför vattnet med natten välvande bakom sig, och man ser hur flodytan, som ringlar förbi, blå och stolt, stjälar hela fång av gnistor ur solen för att smycka sig och som en äkta kvinna kokettera mot den leende, öppna himlen.

Men när man ramlat iväg för hastigt den första natten i berusning av att bara få gå, domnar man bort i tung trötthet, och fötterna värker och spränger som kunde de inte komma sams med skorna om ett knappt tillmätt ytinnehåll, och ibland äro de kalla och känslolösa som vore de avklippta jäms med fotvrister. Se så, för tusan, tänker man då, nu blir jag av med bakfötterna! Den första kränka blekheten börjar att inställa sig: hundra mil är en lång, en onödigt lång, väg att gå, och man har inte råd till det heller. De fattiga och smutsiga hundra francs man förtjänade i Antwerpens dockor vifta snart, alltför snart, ett sorgligt farväl och flaxar bort för Herrans vindar för den som ej har lärt sig att hålla ett stadigt tag om pungen. Ett par hundra francs för övrigt, det blir några fattiga femmor att stoppa i västfickan, de räcker till mat så länge de räcker, sedan är det slut, grymt och med obönhörlig konsekvens enligt alla materialistiska lagar. Men har man inte råd att gå, finns det ett annat sätt att ta sig fram, snabbt och *billigt*. Framför allt *billigt*! Man tigger bil! En sport, värdig en ny och modern luffargeneration som följer med sin tid, som snabbt

skiftar uppehållsort, som ständigt står i kontakt med skilda delar av landet, som alltid vill finnas överallt!

Men hur går det till att tigga bil?

Ingenting är enklare. Jag skall förklara. Man behöver endast befinna sig på en plats och intensivt önska sig till en annan. Man kan till exempel vara där jag var, på södra stranden av Pite älv och nyss med bedrövelse ha konstaterat att fötterna inte håller att nosa upp hundra mil landsvägsdamm. Detta är tillräckligt för att man skall ha alla giltiga skäl i världen att antasta första bästa bil om gratis skjuts, lyx- eller lastauto gör detsamma bara den skall några mil framåt i samma riktning som man själv. Har man otur kan man få »lappa på» sträckan med några kilometer i taget, har man däremot tur kan man få rutscha med en trettio, fyrtio mil framåt. Jag minns en gång i Dalarna, även då var jag på promenad i riktning mot Stockholm. Vid halvsextiden på morgonen satt jag vid landsvägskanten i slutningen av en björkbacke och njöt av dagens första pipa, då en stor, heltäckt privatbil kom körande från Leksandshållet, den bromsade upp framför mig och chauffören stack ut huvudet och frågade om jag ville följa med, ett erbjudande som jag naturligtvis genast accepterade. Under färdens gång kom det fram att han skulle vara i Stockholm samma dags förmiddag och nu fick jag en chans att billigt och lättvindigt få följa med, men den veckan hade jag just ingenting att göra nere

i stan, så jag avstod och följde endast med några mil till närmaste öppna kafé. Nöjet att gå och titta mig omkring i Dalarna var allt för stort för mig! Denna händelse och andra erfarenheter inom det billiga bilåkandets genre ingav mig stora förhoppningar om att jag snabbt och lustigt skulle kunna ta mig ner från Piteälvens strand till mellersta Sverge. Den första chaufför som förbarmade sig var kapten på en lastautomobil, en Ford, vars gammalmodiga modell kämpade en om än föga framgångsrik kamp mot Norrlands allt annat än idealiska bilvägar. I två och en halv timme räckte färden, i två och en halv timme satt jag uppspetad bredvid chauffören och beundrade hans tålmodiga bevakande av bilens olika delar som ständigt sågo ut att vilja ge sig iväg på fri hand. Det skulle vara ett uppenbart brott mot sanningen att påstå att det mellan högra och vänstra framhjulet rådde någon broderlig sämja, båda sneglade girigt åt var sitt landsvägsdike efter en chans till välbehövlig middagsro; även motorn var trött efter dagens möda, den snyftade och snörvlade som en astmatiker i en brant trappa, men däremot var lastflaket bakom oss i livlig funktion, det hoppade och for som en yster pojke över stenarna, och var av allt att döma till ytterlighet missbelåtet med den fart vi gjorde. Varje ögonblick satt jag och väntade att det skulle bli allvar av det hotfulla skramlet bakom oss, och att lastflaket skulle ta ett språng över våra huvun och fortsätta i snabbare takt än vad motorn

tillät mot vårt gemensamma mål, som var en för mig ännu okänd plats med det poetiskt tilltalande namnet Norrböle. Men alla mina farhågor till trots anlände vi till platsen i ett sammanhang och i vederbörlig ordning.

Det första jag gjorde i Norrböle var att vinka ett glatt farväl till orten och fortsätta landsvägen fram för att strax utanför Skellefteå stiga upp i förarsätet bredvid en agent i tegel och fortsätta min bilodyssee söderut. Denne tegelgrosshandlare, jag skall alltid minnas honom som en originell och lärorik bekantskap. Jag har vandrat omkring lite varstans med ränseln över ryggen, men aldrig av praktiska skäl för att studera och ej heller av någon romantisk lust att få uppleva äventyr, sådant är gudskelov bortstrukna från programmet i vårt realistiska tidevarv. Köld, hunger, trötthet räknar jag för helt andra sensationer än de äventyren skulle utgöra, åtminstone omstrålas de för min privata del av en bistrare nimbus; jag har gått i största allmänhet endast för nöjet att gå, kanske för att uppleva ensamma, stora stunder i naturens sköte, att se främmande länder och främmande människoansikten, eller kanske blott för att låta dagarna sorglöst slumpa förbi. I varje fall skulle det aldrig falla mig in att studera, om så ock för ett ögonblick, taktäckningen på ett enda av de otaliga hus jag passerat förbi. Men det fick jag lära mig nu under de timmar färden med tegelgrosshandlaren varade. Han gav mig välvilligt nog en praktisk-teoretisk undervisning i huru tegeltak på det

effektivaste skola skötas och underhållas, han förklarade ingående lerblandningarna i de prov han förde med sig i bilen, beskrev bränningsprocesserna och övriga tillverkningsstadier vid tegelugnarna; till sist hade han inte ord nog lyriska om teglets förträffliga egenskaper som taktäckningsmedel. Och hela tiden granskade han bondgårdarna på ömse sidor om vägen, med triumf noterade han minsta skavank han kunde upptäcka på tegeltaken. Där skulle han in på återvägen och försöka sälja. Han affärs geni var så starkt att det verkade inspirerande på mig, jag började gripas av ett verkligt intresse för den del av affärsbranschen som kallas tegelförsäljning. Vi passerade förbi en grå och oansenlig lada med halvt igenrasat tegeltak. Av allt att döma lade inte agenten märke till förhållandet och jag gjorde honom då uppmärksam på att där i skogsbrynet tycktes den finaste affär stå och skrika efter en driftig agent. Han gav mig en medlidsam blick, och om en stund, kanske efter en kilometer, sade han:

— Där bor utfattiga människor, det syns ju på långt håll, de skulle aldrig reflektera på leverans. Bortkastad tid, min herre!

Så var det med den saken, mitt nyvaknande affärsintresse gick här i denna bil en neslig död till mötes. Men tegelgrosshandlaren myste belåtet, hans ansikte var brett och hederligt — som en tegelstens! När jag steg ur bilen och artigt tackade för skjutsen, föresvävade det mig en tanke på fasta kroppars attraktionsförmåga!

Natten kom och jag med den in i Husum, en samling kåkar som var till för att man skulle få göra en avstickare och köpa lite mat och sedan fortsätta vidare. En natt i slagsmål med mygg, där jag så gott som genast måste kapitulera och erkänna min fullkomliga underlägsenhet. På morgonen fortsatte jag vidare landsvägen söderut, sönderäten och uppsvullen i ansikte och på händer.

De erfarenheter jag gjort har lärt mig att man i norra delarna av Sverge är långt meddelsammare av sig än i södra. Aldrig har det väl hänt mig att en bonde i det trista och alltför välmående landskapet Skåne skulle ha tilltalat mig eller någon annan av mina kollegor, när vi vandrat förbi på vägarna därnere. Men däremot gjorde ångermanlänningarna det titt och tätt. De har ett annat blod i sig däruppe, något av vildmark och sjö och susande skogar, deras åkerlappar äro karga och ofruktbara, deras fickor tyngas icke i oro-väckande grad av det guld som gör en person myndig och barsk, de känner sig befryndade med och avundsjuka på vägarnas män. Man stannar och talar med en ångermanländsk dagsverkare som går och svettas med att dika ut en mosse, och han berättar: Förra året gick det en finne här förbi, han sökte natthärbärg och jag visade honom till en stuga därborta, men han ville inte vara med på alltför stora avvikningar från vägen, så han fortsatte vägen norrut. Han hade gått långt, det syntes, och bak på ryggsäcken hängde ett par

utslitna skor med nertrampade klackjärn, dom fick väl följa med som minne kan jag tro! Men annars är det inte många som kommer vägarna förbi häruppe, annat än turister förstås! — Hans ljusa blick ser drömmande förbi mig och in i en mörk och taggig skogskontur. Jag tar nog inte så fel om jag tror att han helst av allt velat slunga sin spade och följa med finnen eller mig, bort från denna mosse över vilken han största delen av sitt liv krökt ryggen för att få ihop bröd åt sig själv och de sina.

Men — det dugde inte längre att gå och drömma på en ångermanländsk landsväg. Jag fick tag i en lastauto som skuttade tvärs igenom Medelpad och stannade strax söder om gränsen till Hälsingland, där skulle chauffören lämna av sin last av maskindelar. Men då jag steg ur bilen, ville han ha ett par kronor i ersättning för skjutsen. Dessvärre kunde jag inte ge honom något, den nämnda summan var vid det laget så gott som hela min förmögenhet. Vi skiljdes åt under lindrig sympati, men min artighet bjöd mig att försäkra honom att det hade varit en angenäm färd genom det landskapet Medelpad, skiftande naturscenerier, storslagna vyer, etc. Han svarade oartigt nog med att tala om att jag var den lusigaste luffarjäkel han någonsin haft att göra med.

Klockan var endast elva, en stekande het lördagsförmiddag i juli. Autos dundrade förbi i rasande takt, omvärvda av skyar av damm vilket låg kvar och svävade i luften som vita moln långt

efter det bilen försvunnit bakom närmaste krök. Men — här var det ett mycket sorgligt men — alla nonchalerade med kallt blod mina energiska viftningar, ja, en del missförstodo mina tillrop om gratis skjuts så till den grad att de mycket artigt hälsade tillbaka, på det de förmodade vara min salut till deras ära för att de foro förbi. I denna döda timma i mitt liv tyckte jag mig förföljd av en enastående otur, men jag tänkte: bättre lycka nästa gång! och det var som ett sesam stanna! Han som denna gång frestade bromsarna för min skull, var en herre i provvagn som kuskat omkring på de flesta av Sverges landsvägar. Vi kollationerade de intryck vi hade haft av olika orter i landet, naturligtvis hade vi högst skiftande uppfattningar, men det är ju också skillnad på hur utrustad man kommer till en plats! Han erkände öppet och artigt att han tyckte om att ta upp sådana turister som mig, de voro språksamma, trevliga figurer, menade han, som kunde hålla en varm med historier under annars långa mil vid ratten. Tyvärr slutade vårt samtal helt plötsligt med att bilen slog en volt ner i närmaste dike. Det hände i en brant passage, en mötande bil och kollisionen såg redan ut att vara en rubrik i morgondagens tidningar, då vänstra diket gästfritt lämnade oss, en visserlig tillfällig, men mycket obekvämt fristad. Nå, efter några timmars svett-drypande arbete hade vi kärran på rätt köl uppe på vägen och kunde krypa in och fortsätta vår avbrutna färd och vårt avbrutna samtal.

När jag på kvällen lämnade chauffören vid hans destinationsort, en plats på södra stranden av Dellen, tyckte jag att jag hade gjort rätt för min åktur och kunde unna mig några timmars sömn i en skogsbacke. Men samtidigt som jag stod färdig att söka reda på en lämplig plats, hörde jag ett dragspel som grät inne bland furustammarna. Å, det var ju lördagskväll med dans vid banan. Och jag var i Hälsingland i närheten av Delsbo, den mest äktromantiska plats jag hört talas om. Delsbo där tunga stövelklacker trampa takt till polkan, där knivarna blänker bakom björkarnas vita stammar och snusdosorna ramar rivalernas ögon och sliter upp otäcka sår i deras ansikten. Brännvin och snus, sommardoft av klöver och björk, majestätiska furor som står och viskar i mörk silhuett i den vita natten: så har jag alltid föreställt mig Delsbo. Och nu när jag var så nära, måste jag då fram och se hur det verkligen gick till där. Men har jag någonsin upplevat en större besvikelse? Litteraturens literbuteljer voro försvunna, snusdosorna syntes inte till, allt var lugnt och fridfullt som på en begravning: ett dragspel som gnällde och skrek, några par som dansade lugnt och sävligt över knakande bräder. Flickor som väntade på att bli uppbudna stodo och hängde mot räcket till banan bredvid pojkar som tydligen inte hade någon lust att bjuda upp. Jag gjorde en lov upp i den kringliggande skogen för att se om några jättestarka delsboiter möjligtvis råkat i luven för literns och

flickans skull och nu i bärsärkaraseri plöjde upp buskar och rötter och Delsbos hårda backar. Men förgäves. I stället såg jag här, liksom vid varje annan dansbana jorden runt, skuggor i långt ömmare omfamning, skuggor som flöto samman med mörkret i midnattsskymningen. Besviken på att ha gått miste om ett rafflande skådespel gick jag och knöt mig under en buske. Bröd är inte tillfyllest för människan, och det kan finnas stunder då man djupt föraktar en sen tid med vekare seder.

Söndagarna äro i alla avseenden luffarnas svarta dag. Bland annat fräser då även bilarna förbi. Lasttrafiken har stoppat, privatchaufförerna ha fått barn och blomma ombord och kuska stolta iväg till närmaste campingplats. Landsvägsturisten har inget val, han får börja luffa i väg och göra en dagsmarsch på fyra, fem mil. Var och varannan minut har han att påpassligt hoppa åt sidan för väldiga lyxautos som rastlöst jaga på, slukande en åttio, nittio kilometer i timmen. Till slut kan även den tåligaste bli trött på den sporten. Jag minns: dagen började lida mot sitt slut och kvällen kom med en slöja av skymning. Jag gick och traskade i landsvägsdammet och somnade nästan in (det går lättare än man tror!), då jag plötsligt väcktes av ett bilvrål alldeles inpå ryggen, jag hörde bromsar gnissla och skrika, förskräckelsen ryckte mig uppåt och jag hamnade med större brådska än behag i ett lerigt dike. Chauffören stannade, hoppade ur bilen för att se hur

många hela delar det var kvar av mig. Jag hade naturligtvis alla mina lemmar i behåll, men jag tyckte i skymningen att han närmast såg ledsen ut över att inte återfinna min lekamen i pulvriserat tillstånd. Under samtalets gång kom det fram att han skulle till Stockholm. Jag hade då naturligtvis ingenting annat att göra än stiga upp och följa med. Han satte i gång, landsvägen rusade mil efter mil in mellan framhjulen och lämnades i en tunn slinga bakom oss. Strålkastarna brände två glödande punkter i mörkret; vi slungades ur kurva och i kurva, de snurrade förbi och lågo plötsligt bakom oss. Enköping. Pepparrotskrökar och branta vägslingor till Stäket. Vägen är här som en orm som fått plötsliga magplågor. Efter Stäket ingenting. Sedan Haga norra och sedan Slussen. Det tyckte jag var bra marscherat från Luleå, hundrasex mil på några dagar och en natt. Och då syntes det till på köpet inte ett spår av slitage på de lågskor jag drog på mig ombord på malm-båten däruppe. Så går det till att *tigga bil* mina ärade!

IV.

FRÅN ROSKILDE KRO OCH VIDARE VÄSTERUT.

Föret är alltid värst i portgången, sa kamraten två steg till höger, Hornstull gemenligen kallad efter den stadsdel på Söder som haft det tvivelaktiga nöjet att se honom växa upp.

När han citerade detta gamla ordspråk var det i ansträngd tillförsikt om att allt skulle reda sig och att det längre fram skulle finnas mjukare vägar och kortare. Något längre fram finns det alltid, gör detsamma var man befinner sig, men sällan, ytterst sällan finns det något bättre längre fram, ett förhållande som likväl aldrig avskräcker det koppel av professionella horisontjägare som ständigt är i färd med att rusa fram över varje väg som trampats upp runt jordklotet. Åtminstone kom *vi* längre fram att förstå att föret i denna portgång var det behagligaste och bästa i motsats till vad som senare skulle komma att möta oss efter landsvägen. Platsen där kamraten gjorde upp sitt optimistiska horoskop, var en dikesren vid Roskilde Kro. Framför oss i mörkret — klockan var väl närmare tolv på natten — stod ett bastant värdshus innanför vars smörgula fönster

drickande och dansande gäster silhuetterade sig i stojande flockar. Därifrån hördes tjo och hej och glada skratt, en stämning precis som den borde vara en bekymmersfri onsdagskväll som denna i maj. Men det var inte för att lyssna på detta vi hade satt oss ner på dikeskanten; det fanns en avtagsväg strax till vänster om oss, och nu rådplögade vi med varandra om vi skulle fortsätta till Roskilde och Korsör och offra en slant på ångfärjan till Kiel. Eller göra det som lät ännu mera lockande: balansera ner efter Kögebukten genom Själland till Vordingborg och — på andra sidan Langelandsundet — från Orehoved genom Falster till Gjedser och Gjedser Odde. Där kunde man alltid ha chanser att få tag i någon tobakspottande skutskeppare som skulle över till Lybeck eller Warnemünde och som för hederligt arbete var villig att ta oss med. Om vi då på kvällen vid Roskilde Kro vetat det vi fick veta några dagar senare, hade vi inte ett ögonblick tvekat om valet av väg. Nu tyckte vi att det var en lång och kanske även betydligt dyrare omväg att uppnå Hamburg över Lybeck än det var att komma via Korsör—Kiel. Den sistnämnda sträckan var med all säkerhet ett tiotal mil kortare, och sådant räknar man ytterst noga med när man får gå och trava varje meter till fots och ej har förmånen att räkna sina tillgångar i hundralappar utan fattiga kronor. Så det så. Vi reste oss alltså upp från dikesrenen. Hurrade för Roskilde stad och gingo framåtböjda in i mörkret.

Alla habila resekåsörer talar alltid med ett visst förakt om genomsnittsturisten och vad inte genomsnittsturisten får se på samma sätt som andra kåsörer talar om medelsvensson. Vad täcker nu begreppet genomsnittsturisten? Är det den kategori resande som far med späckad plånbok från en världsdel till en annan? Eller är det den som irrar omkring med penna och notisblock och plockar samman sensationer? Eller är det den som nästan utan ett öre på fickan tar sig från plats till plats? Säg det den som kan, alla grupper tycks i våra dagar vara lika rikligt representerade. Att tala om en genomsnittsturist är därför felaktigt, var och en tar sig fram efter *sina* möjligheter och tillfredsställer *sin* sensationslystnad. Om han är flygande reporter, grosshandlare på semesterresa eller genuin lastbilsbitare, var och en ger dock uttryck för sin personliga önskan att färdas och sin personliga originalitet i färd sättet. Äras den som äras bör, även om han utstår sina strapatser i P-L-M-expressens pullmanvagnar! Och jag har läst hundratals reseskribblers som påstått sig ha fångat essensen i det gamla och nya Köpenhamn, och alltid har de haft förakt för genomsnittssvenskens Odysse vars revyastronomiska (eller gastronomiska) bana gällt trakterna kring Raadhuspladsen, ambulerande mellan Wivels rågade ostronfat och Tivoli och Scala. Och sedan ha de snälla kulturvännerna kommit med sina högst privata upptäckter, varvid naturligtvis början alltid gjorts med Glyptoteket och Thor-

valdsen, och sedan har de fortsatt med att upptäcka Örstedsparken, Gefionsbrunnen, Börsen, Rundetaarn, Regensen etc. etc. tills de kommit ända ut till Amager vars kanaler och gamla vackra trappgavelshus de samtidigt med en mun konstaterar betänkligt liknar Amsterdam, vilket det ju också gör. Det visar sig så småningom nyttigt att allt ifrån sin tidiga ungdom ha pluggat rese-memoarer, kommer man till en ny plats känner man sedan gammalt den yttre strukturen, man vet till punkt och pricka vad den har att bjuda på och kan utan betänkande stövla direkt på ortens sensationer.

Så kunde Hornstull och jag också göra i Köpenhamn. Men vår debut i staden, som inträffade sent på kvällen, var originell så till vida att vi vid tvåtiden på natten satt på en dragkärreskalm och bröt vårt i Malmö inköpta bröd med en femtio-årig, förfallen, brandvaksstolpande svensk. Utöver de vanliga reseskildringserfarenheterna lärde han oss en hel del om Köpenhamn från rännstenskanten sett, så ifråga om den staden var vårt vetande väl rustat.

Det kan däremot knappast sägas vara förhållandet med Roskilde, vilken stad vi knäade in i då natt och becksvart mörker rådde. Och inte endast natt utan även arktisk köld som kom oss att tro att vi hade drivis innanför skjortorna. Och trots filtarna som var snörda över ryggarna, ringde vi på nattklockan till det första hotell vi träffade på i Byen. Inte en själ som svarade. Vi ringde

två gånger, tre, fyra, fem, klockan tjöt till slut långt och utdraget som en sirén. Dödstystnad! Becksvart natt, kyla och ett torg som låg utbredd framför oss, dött och öde (torget i småstaden är alltid öde öken, flankerad av döda hus). Hornstull knuffade till porten, den flög upp. Vi klev på och befann oss tillsammans med skurhinkar och borstar i en skum och härligt varm farstu. En röd och dammig lampa lyste svagögd ovanför en dörr till vänster och rakt framför oss ringlade en smal och trång kökstrappa upp genom huset. Vi tittade skyggt bakom oss och framför oss och till höger om oss samt fortsatte med att försiktigt öppna dörren till vänster. Kylan därute i natten drev på oss och värmen innanför husets mångfaldiga väggar gav oss mod. Båda kände vi att drivisen innanför skjortorna började ljummas upp och smälta ner, och sannerligen: ingen av oss hade någon vidare lust att gå ut i natten igen och plocka fler bitar av denna vara innanför skjortan, varför vi utan betänkande klev på genom dörren och befann oss i hotellets kafélocal. Äntligen »a thrill» skulle en amerikansk ungdom utropat om denne nattetid följt med oss in i en främmande, övergiven lokal, åtminstone kände vi en kittling i nerverna när vi steg över tröskeln in i lokalen. Där stod stolar och bord på stup och vilade sig efter dagens möda som tröttkörda hästar, bardiskens nickelbeslag glänste mystiskt långt borta i bakgrunden och nattmörkret stirrade hotfullt in i lokalen genom de manshöga, kvadratiska

fönstren. Men vi lät oss ingenting bekomma, stängde endast dörren försiktigt bakom oss, axlade av ränselarna, vände var sin stol på rätt köl, korsade armarna över bordets marmorskiva och befunno oss knappa två sekunder därefter i medvetslöst tillstånd. Sådan sömn har ungdomen.

Det första vi gjorde i Köpenhamn var att efter de resurser som stodo till vårt förfogande bespisa en medmänniska, det första vi gjorde i Roskilde var att i det närmaste skrämma slag på en annan. Det var en skurgumma som vid halvsextiden på morgonen kom för att börja dagens arbete. Vi vaknade upp vid hennes förskräckta skrik, och oväsendet steg till kalabalik när hon på gamla gummors vis skulle slå samman händerna, men alldeles glömde bort skurhinkarna som hon bar i dessa händer, varför de med skrammel och brak smällde i stengolvet och det heta vattnet forsade ut över hennes fötter. Och det var för vår skull som hon skrek och skällade sina gamla fötter. Somliga människor har då ett nervöst och hetsigt temperament, det hjälper inte hur gamla de än bli. Men det ordnade sig till slut.

Det började med att vi bjöd gumman på kaffe, och det slutade med att hon prompt ville bjuda oss, d. v. s. inte ta något betalt av det hon hämtade från hotellets kök. Det var en rar liten gumma med skrynkliga kinder och ett hjärtligt, skyggt leende i ögonvråerna. När hon serverade oss kaffet darrade hennes händer, skinnet var skrum-

pet i flatorna och blankt över knogarna som på en gammal människa som arbetat mycket i sina dar. Hennes rygg kutade under den svarta satinblusen, pannan var kupad i fåror som efter många bekymmer, och när hon gick och stökade mellan borden föll den långa, svarta kjolen i tunga veck över hennes kantiga höfter. Till tack skrubbade vi av kafégolvet åt henne. Det var gjort på en kafferast och i gengäld släppte hon ut oss en andra bakväg så vi slapp några obehag för vår tilltagsenhet att praktiskt lösa en brännande logifråga.

Det var tidigt på morgonen och Roskilde sov ännu bakom slutna fönsterluckor, städet inne på hotellet var den enda människa som vi träffade i stan, men i gengäld bevara vi hennes bild som något representativt för staden i en djup och tacksam hågkomst. Det är nämligen roligt att träffa *människor* (detta begrepp nu fattat från luffarens synvinkel) vilket inte just sker så ofta att det stör på Själland. Jorden är rik och bördig och endast på grund av detta obetydliga faktum illustrerar böndernas nackar en gårdsgårdsstör som är absolut omöjlig att bryta sönder så fort en dammig landsvägsman uppenbarar sig vid hans stuga. Se på stugorna för övrigt på Själland, de har förnämt och skyggt dragit sig tillbaka ett tjugu-, trettiotal meter från stora landsvägen som vore de till ytterlighet rädda för alla bilar och främlingar. Det är annat än samhällena i våra olika landsändar, där har husen krupit så nära inpå den krokiga landsvägskanten att bilisten gång

efter annan snart sagt får kuska rakt igenom stugknutarna om han skall vidare framåt. Men den stolta själlandsbon får inte dömas alltför strängt, här liksom överallt annars finns det naturligtvis undantag. Kom in på någon gammal bykrog sent en kväll och du kan få vara med om ett lustigt liv omkring ölståndkorna, där spelas det och där berättas det historier och där skrattas det så det dånar i djupet av breda bondebröst. Krögaren bakom sin disk. Fet och röd och med platta händer i sidorna. Böndernas hårkransade hjässor framåtböjda över borden. Spelmannen drucken på sin stol: de matta rusiga ögonen, det slocknade ansiktet och de utspärrade fingrarna över banjons smäckra hals — vem har inte suttit ute sent någon kväll, beredd på att gå till vila under en buske, sedan han först tagit en pipa rök, stirrat in i mörkret och plötsligt någonstans långt borta fått höra en banjos trötta röst sakta klaga under stjärnorna.

Ligga ute för övrigt, finns det något förnämligare när man har himlens blå tälttak uppspänt över sig som en väldig baldakin och Moder Jord till ett härligt bolster. Endast människornas pengar och höga förnämitet kan hindra dem från att ta en sådan sängkammare i besittning. Men till slut tvingas de. Vad uträttade inte en värmebölja i London härom året. Personer som aldrig drömt om att sova ute, tvingades av den starka värmen ut i stadens parker för att få sig en blund på natten i den någorlunda friska luften. De

veckorna triumferade East Ends hemlösa miljoner på sitt sätt. De hade vanan inne! Och på liknande sätt triumferade Hornstull och jag över Själlands obarmhärtiga lastbilskuskar och gentle-mannachaufförer. Vi hade förgäves gått och anropat dem en hel eftermiddag om snabb och gratis skjuts fram emot Slagelse, en stad till vilken vi fattat häftig kärlek och gärna ville nå innan kvällen kom med mörker över vår väg. Men nix! Allt var förgjort. De bredryggade själlandsborna höjde sig endast fram i förarsätena, sparkade gasen i botten, la i en växel till för säkerhets skull och deras arma plåtkärror slängde förbi med bensinröken sprutande i blå moln genom avgasningsrören. Det såg mer än sorgligt ut. Vi satte oss vid randen av en bokskogsdunge och tittade vemodigt framför oss in i skymningen. Hornstull, stor beundrare av allt vad amerikanskt heter, föraktade naturligtvis i denna stund djupt och innerligt allt vad bilar hette. I bröstfickan hade han en, av en amerikanare författad katekes om gentle-mannachaufförer, den tog han alltid upp i kritiska stunder för att hämta tröst och styrka ur, tillika som det var ett ypperligt plåster på hans (och mina) ömmande fotsulor:

Första budet:

Utgå ifrån att alla fotgängare som korsar en gata äro sinnesförvirrade — de bli det när de få se er vid ratten! — och kör sedan därefter!

Andra budet:

Försök aldrig att knuffa er förbi ett tåg!
Statistiken visar att tåget alltid vinner.

Tredje budet:

Låt bli flickan! Håll i ratten med bägge
händerna — all slags bilflirt är en kurtis
med döden.

Fjärde budet:

Rusa intel! Ni har inte alls så bråttom som
ni inbillar er själv och andra människor.
Ni hinner ändå fram på rekordtid till sjuk-
huset, graven och det tomma intet som
ni jagar efter.

Femte budet:

Säg aldrig emot en trafikpolis! Har har
alltid rätt, och ni bara hejdar trafiken, gör
er löjlig och förvärrar er dåliga ställning.

Sjätte budet:

Var belåten med att ni inte blir lynchad,
sedan ni kört ihjäl någon och det upptäckts
att ni är berusad!

Sjunde budet:

Börja inte leta efter tuggummi och ande-
dräktspastiller sedan ni förorsakat en kollision — alla människor förstå ju ändå att
ni är redlöst berusad.

Å t t o n d e b u d e t:

Tro inte att ni rår om landsvägen och halva världen, därför att ni sitter vid en ratt! Alla vet ju om att avbetalningsfirman får hota er till livet varje månad. Er bil är inte er egen förrän omkring 1950.

N i o n d e b u d e t:

Betrakta alla andra bilister som lika stora bildrullar som ni själv, och lär er inse att det alltid är ert fel, när ni kör på någon!

T i o n d e b u d e t:

Försök att lära er veta hut! Det är alltid svårt för en bilist, och de hundra första åren äro värst, men tappa inte sugen ni, det kanske går till slut!

Och E l f t e b u d e t (råd för unga damer):

Acceptera aldrig en biltur med främmande kavaljerer! Statistiken visar att ni får gå hela vägen hem.

Så talar en karl, så talar en amerikansk trafikexpert, så talade Hornstull på landsvägskanten utanför Slagelse. Men det elfte budet hade ingen betydelse för oss, det gjorde detsamma vart vi kom och var vi blevo kvarlämnade, bara vi kom framåt, det var huvudsaken!

På det här sättet kommo vi inte någonstans, men

däremot kom natten och överraskade oss. Det låg ett rullstensblock stött emot de närmaste bokträdens stammar. Där växte ett par yviga buskar vars lövrika grenar hängde ner i en mörk och skyddande fäll framför klippstycket. Där kröp vi in och beredde oss på att sova i sittande ställning, alla sätt äro bra utom de tråkiga! Kullarna framför oss klättrade i mörka dyningar in i natten. Vägen ringlade in i skogen: tom och öde utan en vandrare på sin breda rygg. Nattens täta mörker sprang fram ur skymningens lätta skuggor. Allt var tyst och dött omkring oss. Långt borta silhuetterade sig en stugas brutna tak i mörkret, men det var endast taket som syntes, resten av huset gömde sig bakom en jordkullens mjuka krön. Inte en rörelse, inte en människa, endast vi två som bakom lövträdets lätta draperi sakta gled in i sömnen. Vinden strök sin mörka stråke genom natten, mjukt ackompanjerad av boklövens prassel i trädens kronor.

Och när morgonen kom, drogs den lätta, grå slöjan bort som i gryningsminuten hängts upp framför solen och kastats över trädens toppar. Den vecklades samman som ett smutsigt skynke och fördes av den svaga morgonvinden bort över kullarna i sönderslitna tappar. Vi vaknade upp där vi sutto, våta av dagg och stela av nattsömn. Tunga klockslag från en by någonstans bakom kullarna födde ny dag med en blank och skinande sol på fästet, en sol som började att leka med blixtrande knivblad över de gröna kullarnas våta gräs.

Många har sagt att det danska landskapet är tråkigt och enformigt. Vem kan påstå något dylikt! Här ligger kulle efter kulle som plötsligt stelnade havsdyningar. Själland är ett bestämt och ståtligt gammalt fruntimmer som samlar ihop jordkjorteln i sin fasta hand till välordnade, rytmiska veck som böljar i grönskande vådor ner emot Stora Bält. Varje kilometerslinga väg har sin egen karaktär och jordprofilen ändrar ständigt i ett lugnt och avvägt tempo sin fysiologi. På nästa kullens topp vet man ej vad för utsikt som skall möta en: ett fält, en by, en serie kullar eller en bokskogsdunge som på ömse sidor om vägen slår ut sina gröna vingar till flykt. Det är något nytt och fräscht över landskapet där det i den tidiga morgonen ligger upplinjerat i friska, fuktiga färger, och man tjasas av det med det oupplevdas hela styrka.

Jag skall nu genast be att få ta tillbaka vad jag nyss sade om själlandsbon och gårdsgårdstören i nacken. Det finns gemytligt och trevligt folk också på den ön, som med ett glatt flin kan ge en törstig vandrare en skopa vatten. Denna kategori representerades bland annat av en tjuguarig, barfota och fräknig yngling som lat och loj stod lutad mot en grindstolpe den söndagsförmiddag vi passerade förbi hans husbondes gård. Vi voro törstiga till den milda grad, tungorna hängde i torra knutar långt nere i halsen på oss, varför vi stannade och bad om vatten. Jo, det gick ju för sig! Det var en plattfotad kamrat, den

här drängen, när han gick före oss upp emot stugan plaskade de bara fötterna i landsvägen så det vita dammet rök och fotsulorna lågo flata utmed marken som ett par flundror, armarna hängde slappt utmed sidorna och händerna voro tunga och oformliga som ett par kilovikter som på slarv och måfå sammanfogats med några kotor vid de beniga handlederna. Vi satte oss alla tre på en bräda i källaren där vattentunnan stod. Därinne var det svaltt och fuktigt så vattnet dröp om väggarna och endast två steg därifrån låg solskenet på och gassade hett över gräs och buskar. Vi sutto länge därinne i källaren och språkade med pojken, han hade ett lustigt sätt att plötsligt tystna och hjälplöst stirra på oss, precis som om hans tankar halkat ner i en grop och han sedan hade svårt att fiska upp dem. Men han verkade ändå inte bortkommen och hans ord voro lugna och rediga. Han skall ha tack, han var den enda själlandsbo, utom städgumman i Roskilde, som utan kontant betalning bjöd oss på något. Vi voro mer än nöjda.

Korsör är en stad vid Stora Bält och den har färjförbindelse direkt med Kiel. Det var åtminstone så vi hade trott när vi några dagar tidigare suttit vid Roskilde Kro och tvekat i valet om kurs, och det var även denna ljusa förhoppning som hade förmått oss att starta genom Själland i västlig riktning. Men fikon fick Zackarias den kväll vi anlände till Korsör. Detta av ingen uppmärksammade intåg skedde vid elvatiden på natten,

vi voro trötta som man endast kan bli då man har gått en hel dag och de närmast föregående nätterna legat ute och huttrat och frusit i Guds visserligen gröna men dock något kalla natur. Vi satte genast kurs på hamnen i den listiga förhoppningen att utan något vidare kunna spatsera ombord på färjan och där antingen i hamn eller under överfarten på någon pressenning på backen sova ut riktigt ordentligt och på det viset inbespara alla dyra hotellpengar!

— När går färjan till Kiel?

— Till Kiel?

— Ja, till Kiel!

— Till Kiel går ingen färja!

— Går det ingen färja till Kiel?

— Nä, gossar, den slopades nittonhundrafjorton!

Så var det med den saken. Här släcktes alla våra förhoppningar om skön sömn och härlig vägvinst. Till Kiel hade vi absolut beräknat att komma med båt. Det kartblad vi voro i besittning av hade färjförbindelse utprickad, det var denna röda pricklinje över ett blått hav som vi gått och litat på under tolv, tretton mils landsvägsluff. Livet är grymt och fyllt av desillusioner. Men det kanske fanns andra båtar, fraktskutor till exempel som voro destinerade till Kiel?

— Jo, det fanns det nog, men de kanske går om en vecka eller om fjorton dar, färjan till Fyen går om tio minuter!

Vår interlokutör var en stadig nattvakt klädd i tjock kavaj och med stickade yllevantar på hän-

derna. På bröstet hängde en fotogenlykta som spred ett glåmigt ljus genom det tjocka, runda glaset. Han strök med en belåten gest sina bors-tiga mustascher och såg intresserat nedlåtande på oss. Och vi i vår tur stirrade dystert ut över hamnen, fyrarna strödde färgskimrande paljetter och breda gator av ljus över Stora Bälts mörka, buk-tande yta. Här stodo vi i valet och kvalet: Schles-wig eller Fyen, Kiel eller Knudshoved, fjorton dar eller tio minuter, bekväm överresa eller tjugufem mils landsvägsluffande? Här måste myntet av-göra. Krona på Deutschland, klave på Dänemark. Penningen vilade ett ögonblick på en smutsig tumnagel för att sekunden därefter blänka som ett fiskfjäll i luften och slamrande falla ner mot stenkajen. Nattvakten lyfte intresserat sin lykta och båda böjde vi oss fram över slanten för att i dess prägel läsa vår fortsatta route. Klave hade skiftats upp, hälsad vare Fyen och Jylland!

Agafyrarna klippte med sina ljusögon över Stora Bält.

Och Stora Bälts bläcksvarta vatten slog emot färjans krabb-breda sidor.

Vi hade gjort dygd av nödvändigheten och sovo för tjugufem öre den natten ombord på ång-färjan. Ty det var visst så mycket som överresan till Knudshoved kostade.

V.

CLEMENCEAU OCH DEN DANSKA
LIMPAN.

Där Lilla Bält snör ihop sig som smalast, ligger på dess östra strand Middelfart, en stad som det har sina konsekvenser att överrumpla tidigt på morgonen. Ty vill man vidare från Fyen över till Jylland, fångas man obönhörligt kvar i den sömniga Byen tills det behagar börja ryka ur ångfärjornas skorstenar. Nu vet jag inte ens en gång om det finns färjförbindelse direkt från Middelfart till Jylland, kartan har endast en markerad till Kolding (söderut) och en norrut till Fredericia över Strib. Visserligen skulle vi i sinom tid till Kolding, men i överensstämmelse med våra vanor hade vi beräknat att nå dit längs landsvägen. Vi ville endast komma över till Jyllands östra strand, och här fanns det ett åtta hundra meter brett vatten som skilde oss från målet. Staden sov bakom oss, inte en människa syntes till och vi ville vidare till varje pris. Turligt nog slog en matservering upp sina dörrar tidigare än det är vanligt på sådana ställen, vi fick tag på en karl (en rolig en med blanka mässingsringar i öronen och grått, krulligt bockskägg på en spetsig haka)

som var villig att ro oss över vattenremsan i en flatbottnad eka. Han begärde inte många öre för det nöjet och långt innan Middelfart gäspat sömnen ur ögonen hade vi saluterat och passerat Kolding, en stad med branta gator där morgontidiga vandrares steg eka vida omkring. Här och var sköt höga fabriksskorstenar i höjden som så tidigt på söndagsmorgonen ännu ej hunnit släppa ut ur sina nersvärtade pipor den första, runda ringen rök över staden. Stan sov, vi gick värdshus förbi, ohjälpligt nyfikna på det jylländska landskapet.

Hyggligt och gemytligt folk, jylländarna!

Kamraten och jag rastade innan vi hade hunnit få någon frukost i oss, bakom en tät och så gott som ogenomtränglig hagtornshäck vilken gärdade om ett sankt och tuvigt fält. Och därute fick vi se en stork gravetiskt kliva omkring på sina långa vadarben. Vi smög oss fram för att titta närmare på krabaten när han dissekerade grodor med sin långa näbb-pincett. Men det var en vaksam herre som mitt i sin ivriga forskargärning misstänksamt sneglade åt alla håll och kanter, och när han tyckte att han hade släppt oss tillräckligt nära inpå livet, lyfte han makligt på sina väldiga lakan till vingar och svävade sakta bort över fältet med benen hängande utsträckta under sig som ett par röda rabarberstänglar. Förargade över vår misslyckade jakt återvände vi till dikesrenen där vi hade ränselarna liggande. Knappt hade vi hunnit

axla dessa förrän en sextioårs gubbe kom fräsande utefter landsvägen på cykel, han hoppade av lätt som en nittonåring, hälsade »guss fre» och frågade varifrån vi kom och vart vi skulle och önskade oss lycka på vandringen och hoppade så upp igen och började trampa på för glatta livet. Nog hade vi hört många sådana frågor och välgångsönskingar men aldrig hade någon framställt dem så livligt och intresserat och inträngande som denna gamla jylländska bonde (som han sa sig vara), åtminstone hade det inte hänt oss förr varken på Fyen eller Själland.

Och humöret på folket blev bättre och mer patriarkaliskt ju längre ner vi kom, det skulle vi snart nog få bevis på. Inte en halvmil från mötet med jyllandsbonden tågade vi in i Christiansfeld, en köping där vi beslöto oss för att offra en slant på frukost. Kamraten slank in i en mejeribod för att för tredjedelen av vårt ytterst knappa kapital tillhanda sig smör och bröd medan jag väntade utanför, vilande min lata rygg mot en stenbänk. Under denna tid hann halva köpingen passera den plats där jag satt: unga, vackra flickor, gummor och gamla gubbar och allesammans hälsade de artigt och vänligt på mig som om jag varit en gammal bekant till dem och levat hela mitt liv i köpingen och de senast i går förtalat mig när de träffade grannen vid brunnen. Nå, detta var långt ifrån något obehagligt ceremoniel, ty alla voro de hjärtliga och fryntliga som man vill ha farbroderliga människor av gammal traditionsrik

stam. Och dessa välgångsönskningar fortsatte att hagla över oss när vi fortsatte ut ur byn och vidare efter landsvägen. Och när vi slog oss ner vid en milstolpe och förtärde vårt smör och bröd, ändrades endast ord och mening, den fryntliga nickan fanns fortfarande kvar. Det var söndag, varför de enda arbetsvagnar som körde förbi voro mjölkhurror från någon närbelägen herrgård, kuskarna skyldrade gemytligt med sina knutför-sedda piskor — piskorna användes visst bara till att skyldra med, vi såg aldrig snärtarna dansa om öronen på hästarna. Och rätt som det var började klockorna bångla i ett litet vitmenat kapell som stod i en slänta till hälften dolt av bokträdens grönska. Vägen framför oss började att fyllas av en tunn ström av människor uppsträckta i svarta kläder, psalmbok och söndagshögtidliga miner, och alla hade de en hjärtlig och igenkännande hälsning till övers för oss och vi låg så gärna kvar i det gröna gräset vid milstenen, latade och värmdes oss i solskenet ovanpå maten och lät oss hyllas som publikgunstlingar, det är nämligen inte alla dagar något sådant kan hända. Med detta vill jag ha markerat att jyllandsbon i olikhet med innevånarna på Fyen och Själland äger en fond av omedelbart gemyt och en vacker samhörighetskänsla med andra människor, även om dessa icke precis kunna sätta fötterna under eget bord och äger gård och grund som de själva. Det är ett vackert drag, detta jylländska som man tyvärr ej kan konstatera överallt, och mindre än någon-

stans hos våra självmyndiga skåningar. Dessa har för mycket jord, och den jord de har är för fet. Liksom holländarnas. Ju slappare spänningen är mellan tillgång och behov, dess mera trångbröstat blir moralbegreppet vis å vis den asociala individ som luffaren utgör, och man gör allt för att kringskära och indraga denna individs rättigheter om det på det sättet är möjligt att skydda, tjäna och berika den personliga egendomen. Detta är något som man så snart som möjligt måste lära sig att inse när man vandrar landsvägen fram och ens byxor har fransat sig, magen är tom och man möts med förakt, fjärdingsmän, stängda dörrar eller medlidande. Vilket nu är värst av allt.

Men — i och med frukostinköpet i Christiansfeld, begick vi ett av vårt livs jämmerligaste misstag, vilket kort men mycket talande kan rubriceras som Den Danska Limpan. Trots vår ständiga och aldrig tillfredsställda aptit hade vi inte hunnit förtära många skivor av det sura, mjuka brödet förrän tuggan växte i munnen och vi började titta fientligt på limpan vid våra fötter. Det var en massiv best med skrovlig och hård skorpa till vars erövrande fordrades mod, starka tänder och kraftig matsmältning. Inkråmet var inte för fem öre bättre: svart och degigt som om det varken blivit ordentligt jäst eller gräddat, fastnade det i en tung klump i bröstet och var omöjligt att svälja ner; magen däremot lämnades hänsynsfullt i fred, och den var tom och vi voro lika hungriga när vi slutade vår måltid som när

vi började den. Jag nämner om denna limpa så utförligt bara för att den till slut blev oss en fullständig mara. En limpa som vi bar genom Tyskland och på vilken vi ett par veckor därefter i yttersta hungersnöd knaprade små smulor i Holland (med ständig risk att få spotta ut varenda tand) och vars sista, flinthårda kant vi offrade åt fiskarna i Scheldes mörka vatten. Frid över dess minne. Jag ångrar mig tyvärr ej att jag med dessa ord trampar på brödet, även om jag för detta tilltag skulle bli straffad på det sätt som flickan i sagan.

Från denna gräsvall hade vi inte många steg in till den stad som ännu på tyska kartor är markerad med namnet Hadersleben men som innevånarna själva kalla för Hadersleben. En liten schism som visar att denna obetydliga landsförlust, där riksgränsen så nära som möjligt dragits upp efter språkgränsen, ännu grämer sinnena och att tyskarna på sitt sätt vill visa vad de varit för denna plats.

Mitt emellan Christiansfeld och Hadersleben hade vi som sagt suttit på en dikesren och sett på när folket gick till kyrkan, och vi kommo i lagom tid fram till Hoptrup-Kirkeby för att passera dess enda branta kullerstengata samtidigt som menigheten strömmade ut från gudstjänsten. Där fick kamraten århundradets geniala idé. Vi hade nämligen hela tiden efter dusten med Den Danska Limpan förgäves spanat i terrängen efter ett

öppet värdshus där vi kunde få köpa en kopp kaffe att skölja ner förtreten och brödet med. — Vad är naturligare, utropade Hornstull, söker man efter en krog, så ska man först och främst leta efter den i närheten av kyrkan! Och visst, han hade så rätt i sin förmodan att han själv blev förvånad av faktum. Ty vägg om vägg med det vitmenade templet fann vi ett utskänkningsställe som var öppet. Visserligen serverades det inte kaffe där till vardags (inte till helgdags heller för övrigt) men nu var ju Hornstull från Söder i Stockholm, och flickan som serverade kunde inte länge stå emot hans donjuantag, utan gick in i sitt privata kabinett och satte på kaffehurran, en mocka som vi svalde så het som möjligt tillsammans med några skivor av Den Danska Limpan, betalade, tackade och gick, lämnande Hoptrup-Kirkeby bakom oss.

— Hallo boys!

En liten karl med breda axlar och ett par godmodiga blå ögon i kepskärmens skugga sneddade över vägen. Ansiktet var övergjutet av sol och glädje och han sträckte hjärtligt fram näven till hälsning, vi kramade den och den var hård som en planka och det första han sa var: Har ni nån tobak? Vi svarade nekande genom att sträcka fram våra tomma pipor, det var faktiskt sant, vi hade hela dagen gått och sugit på skaften men inte haft ett tobaksgryn att stoppa i piphuvudena. Men hade inte vi, så hade han, och han tog fram sitt förråd av capstan och bjöd oss på var sin

stopp. Först pratade han genuin dock engelska men så såg han på oss och övergick till tyska, vi nämnde något om att vi voro svenskar och han fortsatte som det tycktes utan någon större svårighet även på det språket, hade vi sagt att vi voro greker eller ryssar hade han troligen utan betänkande fortsatt konversationen på respektive tungomål. Själv var han dansk, köpenhammare — med stort K som danskarna säger, sa han, och nu var han på väg upp till sin födelsestad och det första han frågade, när han fick höra att vi kom raka vägen därifrån, var om Tivolit hade hunnit öppna ännu. Han hade luffat med bil och snålskjuts från Barcelona över Hamburg och hit upp. Han kände varje krök av vägen på sina fem fingrar, ty det var inte första gången han gjorde trippen. Och han hade plånboken späckad med adresser på billiga nattlogin och bra matställen. Dessa papperslappar tycktes vara de enda sedlar han bar på sig och hela hans packning bestod i ett par extra skor som han bar inlindade i ett gråpapper under armen. Det var en lustig krabat som såg ljust och lätt på livet och som även tycktes ha varit med ute och tittat verkligheten lite närmare i ansiktet. Arbetet var i alla fall inte det som han tycktes älska högst av allt, men han hade ändå hunnit vara med att hugga ebenholts vid stränderna av Ogowefloden i Afrika, som emigrantgröngöling fösts till jobbet att vaska latrinkärl på New-Yorks sjukhus, och utan chans till hyra fått gå som lusig bommare på krogarna

i diverse hamnstäder och tigga födan för dagen. Men största delen av sitt liv hade han skyfflat sig fram över världen som ångbåtseldare och på lediga stunder hade han luffat landsvägen fram, en livets professionella turist var han som drevs framåt av en obåtlig nyfikenhet och en ständig lust att förflytta sig och komma någonstans.

Vi satt länge i gröngräset vid dikeskanten och språkades vid och han berättade sensationella glimtar ur sitt liv som gått krokigt fram genom tillvaron. Vårt möte började med att han bommade oss på tobak och slutade med att han fyllde våra pungar ur sin egen capstanburk. Vi förstodo naturligtvis på vilket sätt han skulle ta sig fram till Köpenhamn, men berättade han för alla givare lika muntra historier som för oss, torde det kunna sägas att han givit god och glad valuta för det han fått. Och jag hoppas livligt att de jylländska bönderna uppskattade hans berättelser till dess fulla värde, de voro sannerligen värda det, vilket man gott kan säga utan att för det våga nacken på deras sanningsenlighet. När vi skiljdes åt hade vi adresser till Apenrade, där vi hos K. F. U. M. kunde få billig mat och i ett fackföreningsbygge logi till skapligt pris. Vi tackade och sände hälsningar med varandra till varsin del av världen. Han hade nött sina skosulor från Barcelona (lat. N. $41^{\circ} 27' 10''$, long. $0.2^{\circ} 10' 0''$) till det åtskilliga mil därifrån belägna Hoptrup-Kirkeby (lat. N. $55^{\circ} 17' 30''$, long. $0.9^{\circ} 30'$), det var en god luffarprestation som var värd sin honnör

men som han själv säkerligen inte skulle tala mycket om när den en gång var gjord, då hade han redan glömt strapatserna och stå färdig för att vandra nya vägar. Så finns det ändå en trolldom i de stigar som slingrar fram över klotet Moder Jord, obarmhäftiga vägar som alltid skola hålla sina vandrare bundna i sin tjusning, vägar som man hinner bli trött och ledsen och förbannad på, men som man alltid längtar ut igen till så fort man hunnit övergiva dem. Vad är landsvägen för en underlig käresta egentligen och vari ligger hennes egendomliga tjusningskraft, över henne skall alltid klackjärnen klinga och grovsulade skobottnar raspa, och aldrig skall strömmen av vandrare, dessa frihetens hängivna älskare, förtunnas eller dö-ut.

Men vägen till Apenrade var lång och i lämplig proportion härtill gassade solen ner, stekande het och varm. Vi hunno både gå sönder fötterna och få struparna igentorkade av törst. Och här och var måste vi göra strandhugg in i en gård för att tiggva vatten, en dryck som både svalkar och styrker och sätter ny kraft i musklerna. Och för varje sådant rastställe och för varje skopa klart och gott vatten skulle vi förklara för den nyfikna jyllandsbon (gick väl an när det var fråga om någon ung och vacker flicka) varifrån vi kom och vart vi skulle hän. Folket var nyfiket och välvilligt och intresserat så det förslog. Här tycktes inte några större horder av luffare befolka

vägarna, ty då blir befolkningen snart lite snävare i sitt bemötande av vandrande gentlemen! Men på detta sätt med många rastställen och mycket prat, slank timmarna som hala ålar ur våra händer, hon var redan fyra och vi måste vara i Apenrade före klockan sex för att inte gå miste om den billiga middan på K. F. U. M. För övrigt voro vi redan nu hungriga med besked, vi hade varit på benen sedan klockan fyra på morgonen, och det enda vi fått i oss var en kopp kaffe, några skivor av Den Danska Limpan samt en mugg vatten här och var efter vägen. Det var inte mycket att hurra för och vi kände ej heller någon större lust att forcera den halvannan mil som skilde oss från Apenrade. Eftersom det var söndag hade vi dittills ej ansett det löna mödan att heja efter gratis-skjuts. Försök till billig bilåkning har icke stora utsikter att lyckas på en helgdag, det hade vi båda två erfarenhet av sedan gammalt. Men nu började vi i alla fall då och då vifta slappt när en automobil skrällde förbi. Förgäves. Det var nödrop som under en och en halvtimmes tid klingade ohörda ut i öknen. Helt naturligt för övrigt, vi hade inte räknat på någonting annat. Men så kom det en ung pojke i firsitsig Ford och provade bromsarna för vår skull. Handelsresande. Apenrade! All right! Vi slängde in ränselarna i kärran, sjönko belåtna ner på baksätets nersuttna dynor och sträckte vällustigt ut benen i den mån det trånga utrymmet tillät. Och med sömnig min och händerna knäppta över våra tomma magar

ramlade vi fram genom kurvorna och skakade en kvart före sex in över Apenrades knaggliga gatstenar.

På slaget sex stodo vi i K. F. U. M:s trappa, måna som vi voro om vår billiga middag. Ty kassan bestod av precis tre kronor och elva öre, för en krona hade vi gjort upp om att få ligga i ett härbärke över natten, fackföreningarnas rum voro överbelagda. Nu gällde det om vi kunde få lagad mat för en krona, sen så skulle vår förmögenhet bestå av elva öre. Och som tur var kostade maten inte mer än vad vi beräknat men den hade blivit uppskjuten en timma, scoutkåren var ute på rekognosering och väntades inte hem förrän klockan sju. Det var ett hårt slag för oss, hungriga som vi redan voro till svältdödens bleka gräns. På denna matväntningstimma hunno vi knäa runt staden tre gånger och beundra varje mossbelupen, skröplig kåk som stod och hängde med huvudet och lät takskägget växa vilt och grönt och ovårdat på sina gistna och spruckna gavelbräder. Vi gick omkring och beundrade stans vackra flickor och deras ännu vackrare ben, vi strövade ströget fram och tillbaka, föremål för de unga pojkarnas hatfyllda blickar och hotfulla antydningar, och vi satt nere på en vind och sned och illa pålad båtbygga och såg ut över Lilla Bält som visade ett grått och fruset ansikte. Det blåste kallt och ruskigt från NO. som kom sjön att blotta sina vita tänder och småbåtarna att hugga och slå i kajskoningens sarg. Modstulna reste vi

oss och gick därifrån, timman ville aldrig ta slut och våra hungerkval voro förskräckliga. Det fanns en lövskuggad park mitt emot K. F. U. M:s byggnad, där slog vi oss ner på en bänk och tittade på de lekande barnen, samtidigt som vi höll sträng uppsikt, dels på en klocka i ett närbeläget kyrktorn, dels på dörren till matsalen, utanför vilken några scouter redan hade hunnit samla sig och lägga av sina packningar. Dessa packningar voro utrustade med kastruller, aluminiumtallrikar, skedar, gafflar, knivar, muggar och kokapparater, det såg ut som om de hade varit ute och skuttat i terrängen med ett helt fältkök på ryggar. Och de matvaror de fört med sig i ryggsäckarna stod väl åtminstone i någon proportion till arsenalen som hängde utanpå, varför det på oss verkade underligt att de nu med detsamma efter hemkomsten orkade flocka sig i kö och vänta på ytterligare en middag. Men när föreståndarinnan kom ut på cementtrappan och slog på gong-gongen, voro varken de eller visena att följa uppmaningen. Och jag tror att vi två stockholmspojkar i fråga om frisk aptit med framgång försvarade våra färger gent emot de glupska scouterna. I gröt-fatet är det sannerligen ingen konst att visa prov på exemplarisk flit!

Finns det något som kan grina mer ironiskt mot en trött vandrare än ett boschigt täcke, och finns det i hela världen något mer kallsinnigt och avvisande än en gammal trasig madrass, överdragen

med grov säckväv och stoppad med gulnad halm, som här och var rinner fram ur hålen?

Sådana voro bäddarna i ett kvavt och illa underhållet vindsrum i det billighetshärbärge som vi anlidade i Apenrade. Det blev en lätt och orolig sömn under natten. Tapetdörren, glapp och vinglig som allting annat i huset, hade inte gått att stänga på kvällen, och titt och tätt var det en flintskallig gubbe där och stack in sin krokiga näsa genom springan, om för att vädra om vi var kvar eller sov, det vet jag inte, i varje fall skickade vi honom en sko i dörrposten för varje gång för att signalera att här var det ingen som slöade på utkiken. Tidigt på morgonen voro vi uppe på benen, axlade ränselarna, tände dagens första pipa med köpenhamnspojken tobak, gjorde upp med värden, en femtioöring per man, tackade för natten och lovade dyrt och heligt att aldrig komma tillbaks och anlita hans dystra lokus igen. Därmed lämnade vi Apenrade bakom oss och hade fyra mils landsvägs promenad framför oss innan vi nådde Flensburg och tyska gränsen, elva öre på fickan som förmögenhet och hälften av Den Danska Limpan kvar i ryggsäcken, det artade sig minnsann till en dyster promenad, utan kvickheter, utan avvikelser eller längre rastställen, ty bäst var ju att göra undan en så stor del av sträckan som möjligt medan krafterna funnos kvar och magen inte hunnit knorra alltför högljutt. Och sagt och gjort, vi satte i gång och gick så svetten sprutade om öronen, axlarna ömmade under

ränselns remmar och futsulorna miste varje rest av grovt och skyddande skinn. Det som ändå skulle göras, måste göras på så få timmar som möjligt, sedan hade man de besvärligheterna bakom sig.

Men det är så sant som det är sagt att även den stoltaste föresats smälter bort och rinner undan i solsteket, plötsligt måste man rasta, strupen är torr som ett kalktag och man måste ha en dryck friskt vatten att skölja ner landsvägsdammet med och sedan måste man rasta längre fram och vila benen och så småningom blir man hungrig och så törstig igen. Man är dammig och torr och svetten rinner i floder in under skjortan. Tusen gånger bättre de dagar då regnet skvalar ner eller då det är mulet, under sådana förhållanden lider man åtminstone inte av värmen och ej heller ligger landsvägen stekande het under ens svullna fotsulor. Nu slunko timmarna i väg med sådan fart som om kuggen som heter Sekund i dag för första gången blivit putsad, oljad, smord och fått ordentlig snurr omkring sin axel. Och allteftersom hungern försökte knyta ihop inälvorna på oss, slet vi surmulet vidare. Kamraten hade ännu en hälft kvar av den sura danska limpan — men den var då omöjlig att förtära. Då och då, med någon halvmils mellanrum rastade vi, plockade fram limpkanter och stirrade dystert på den men ingen av oss hade ännu mod att hugga tänderna i den sega, gråbruna massan. Varför vi beslutsamt återstoppade ner den, snörde igen och axlade räns-

larna för att fortsätta mot vårt mål. Flensburg var vår enda chans, där kunde vi kanske få pengar om lyckan var god. Och vår energi var åtminstone så pass aktiv att den drev oss framåt steg för steg på ömmande sulor, något som jag tror att ingen av oss skulle ha gjort under andra förhållanden — men är det inte en ofta erfaren och uttalad sanning att individen ytterst sällan presterar sitt bästa förrän det är hans enda utväg. Så var åtminstone förhållandet med oss, och det var denna drift som föranledde oss att huvudlöst ropa an och hejda en stor präktig lyxvagn som kom skuttande förbi oss i en fart långt över de hundra kilometerna. Till vår förvåning drogs bromsarna till, vagnen saktade fart genom att hoppa landsvägen flera meter framåt på mjuka hjul. Här yppade sig en förnämlig chans, vi måste ta farväl av Clémenceau, det var en bondhund, blandras av foxterrier, tax och bulldogg, ett par mil hade han troget följt oss i hälarerna och djärvt slagit sig förbi alla ilskna byrackor endast och allenast för att hänga med sin dräglände nos mot våra hälar. På grund av hans uppkäftiga utseende och borstiga morrhår hade vi genast döpt honom till Clémenceau, ett namn som han även tycktes lystra till. Nu sprang vi fram till bilen så ryggsäckarna skumpade upp och ner på våra varma ryggar. Det var en luxuös La Salle, körd av en medelålders tysk med knollrigt, pomaderat hår, han hade ett fett ansikte med trött, intetsägande leende som skuggade i de djupa mungiporna och som en något löjlig kontrast till

detta lebemansansikte med sitt tillkämpade lugn, låg på ratten ett par vita knubbiga barnhänder vars korta fingrar liksom en babys hade djupa gropar vid knogarna. Men inte brydde vi oss om hur chauffören såg ut, huvudsaken var att det var en hygglig prick som stoppat för vårt anrop och som var villig att ta oss med. Och allt var all right, han skulle liksom vi över tyska gränsen fram till Flensburg. Det var en herre som tycktes intressera sig för sådana sportsmän som vi, trots att han själv föredrog för sin bekväma lekamens skull att friska omkring med fötterna på gas och broms, ty innan vi steg upp förhörde han sig noggrant om hur vi haft det på olika etapper, vart vi skulle hän etc., och under tiden hade han bjudit på Camel virginia! det är någonting för fattiga finsmakare, och vi hade minnsann god lust att höja våra händer till välsignelse över hans feta huvud och flottiga hår. — I en luxuös La Salle med stoppade kuddar, överdragna av grått siden mot vilka vi förnämt kunde luta våra dammiga huvuden slungades vi i hundra kilometers fart in över tyska gränsen. Det var en förnämlig entré vi gjorde och vårt rörelsekapital bestod förutom elva öre av en halv Dansk Limpa.

VI.

TYSKT OCH TYSKA TRAMPS.

Sent en onsdagseftermiddag stod kamraten och jag på mitten av den höga landsvägsbro som leder över Kielkanalens smala vattendike och vilade ut efter en lång och mödosam dagsmarsch vars spår i landsvägsdammet ledde förbi Gettorf ända tillbaks till Eckernfördervikens sydsida. Nu tyckte vi att vi hunnit stega upp tillräckligt lång väg för den dagen, varför vi rastade en stund och begagnade tillfället att hänga på armbågarna över broräcket och njuta av den fridfulla landsvägpastellen framför oss. Kielkanalen, här hade jag skyfflat mig uppför som *nödvändighetens turist*, då var det ju icke mer än rätt att jag nu som landsvägsriddare skulle få njuta av sceneriet över den slinga vatten som ifråga om stilla lantidyll gott kan tävla med de måleriska tavlor som Göta kanal har att bjuda på. Om ändamålet med Kielkanalens byggande cirkulerar ju som man vet en hel del tvetydiga historier, nu är det emellertid en ypperlig förbindelseled mellan Nord- och Östersjön, vilken tusentals fartyg av alla nationaliteter hellre använder sig av än att kуска

runt Jylland för att i gudi behaglig tid slinka in i Kattegatt med hela Nordsjön vråkande akter om sig.

Och vackert är det att i en tidig sommarmorgon, då nattens dimmor ännu ligger kvar och rullar i tjocka bolstrar över sjön, komma smygande in i Elbes breda mynning och blanda bort det det egna fartygsskrovet bland alla andra som i väntan på passage ligger och vakar på sjön utanför Brunsbüttel med makligt arbetande motorer. Skroven kränger av och an på de grågula vågorna som feta ankor, och de växer fantastiskt i det diffusa ljus som ännu råder då dygnet står och väger mellan natt och dag. Det är en stund då lyxångarnas passagerare ännu inte hunnit stiga upp ur sina kojor och erövra relingarnas observationsplatser. Nu är det endast befäl och däcksmanskap som behärskar fartygen. Japaneser, greker, amerikanare — nationaliteterna blandas, alla silhuetter bli lika oproportionerliga i de vita dimmorna och alla skuggor springa lika fumligt av och an med framåtböjda kroppar på de sliriga däckten. Och varje rörelse i silhuettbilden dirigeras av engelskans hårda kommandoord som sköljer över manskapet i breda vågor från roparnas runda mässingstrattar. Ord som rinner vidare hän över Brunsbüttels smutsgrå vatten för att dö ut i tystnad inne bland morgonens vita dimmor . . .

. . . och själv kan man vakna upp vid att stålwiren i akterändan man har att sköta, kränger

runt pollarna i snälltågsfart och sliter dän skinn och kött ur ens arma handflator...

...å, Brunsbüttel vid Kiels och Elbes mynningar där hundratals fartyg möts under dygnets alla timmar: i dina vita dimmor gömmer du barmhärtigt däckbefälens heta och uppriktiga eder på lika många språk som det fanns stenskärvor i Babylons torn —

För att uppnå denna landsvägsbro som ledde över Kielkanalen hade vi marscherat i två dar från gränsstaden Flensburg. Vi hade tagit det tämligen makligt och endast promenerat en tre, fyra mil i etappen, det vill säga just så mycket att vi skaffade oss aptit till middan och trötthet att få sova djupt och ostört under natten, även om detta skedde i sittande ställning med ryggen stödd mot en trädstam.

När man i sommarhettan kommer vandrande längs de nordtyska vägarna med ränseln snörd över ryggen, besväras man ej som i Danmark, Belgien och Frankrike av förvånade landsortsbor som stannar i sitt arbete för att ta ens dammiga uppenbarelse i betraktande. Och ej heller behöver man känna sig så djupt och hopplöst ensam, ty tid efter annan möter eller passerar man trupper av tyska Wandervögel, vars mera kosmopolitiska medlemmar söker sig ut ur moderlandet för att längs främmande stigar vandra, se och lära känna andra förhållanden än de egna. Under det att de kosmopolitiska fåglarna i regel ströva omkring ensamma eller två och två, marscherar den hem-

mavarande delen i stormtrupper om femton och tjugu man framåt i landsvägsdammet med taktfasta steg. Över deras huvud vajar färgglada vimplar, solen skiner och ängarna ligger leende gröna runt omkring.

När man på ett par timmars tid hunnit med att möta tio, femton sådana trupper undrar man naturligtvis över vad dessa människor egentligen sysselsätta sig med som har tid att uppehålla sig längs landsvägarna så här, och man tänker tillika att den tyska ungdomen på ett sällsynt vis måste vara glad och genomkund trots allt den har haft att genomgå i barndomsåren. Men — det hela ter sig annorlunda om man går saken närmare in på livet. Wandervögelstrupperna rekryteras uteslutande ur läroverksklasserna, och deras vandringar längs sommarvarma landsvägar får väl betraktas som de idrottstimmar eller semestertrippar som i motsvarande grad återfinnas på de svenska skolornas arbetschema. Ursprungligheten och den käckhet som är omtalad som Wandervögels sårmarke, är tillsammans med det omgivande vackra tyska landskapet endast en camouflage för en till ytterlighet driven fysisk fostran. Det finns ingen glädje i de förbipasserande truppmedlemmarnas blickar, de äro stelt riktade framåt som vid en militärparad; även stegen ekar med militärisk drill: taktfast och enformigt. Och vandringssångerna som sjungas levereras med en maskinmässig likgiltighet som är häpnadsväckande. Man ser trupp på trupp klampa förbi på

dobbade solor, pojkarna äro betäckta med smuts och landsvägsdamm och mer främmande än allt annat för den käcka romantik och glädjerika vandringsvärmeri som genomsusar en av de Eichendorffska visorna:

Två unga hantverkssvenner
 längs branterna följdes åt.
 de sjöngo de muntra vänner
 på stilla vandringsstråt
 om skogar som sakta susa
 vid svindlande klyft' och stup,
 om fjällens forsar som brusa
 i skogarnas mörka djup.

Som sagt.

Vi hade promenerat från Eckernförder och nu voro vi hungriga och trötta med besked varför vi beslöt oss för att övergiva den stilla pastellmålningen framför oss: en strimma blå kanal, gräsvallens gröna matta, ett vitrappat hus, ett par lata kor som idisslande hälsade oss välkomna med sävligt viftande öron, och utan uppehåll forcera de kilometer som skiljde oss från Kiel. Och när vi nådde Kiel, hade vi precis en vecka försenade kommit till den plats som vi föregående onsdag velat nå med färja från Korsör. Nu hade vi i gengäld för tidsförlusten korsat Fyen och Jylland och tjugu—tjugufem mil landsväg låg bakom våra hälar. Det var ett mål och en prestation som vi tyckte skulle högtidlighållas på något

vis. Genom förstädernas svarta varvskvarter gingo vi och gjorde upp fantastiska och raffinerade planer om hur denna fest skulle gå av stapeln: en flottare middag? bio? teater? varieté?

Vilket var bäst, vilket var roligast och vilket var förmånligast för vår kassa?

Den ena punkten efter den andra ströks från programmet. Det ena förslaget var lika fantastiskt för kassan som det andra. Till slut efter mycket väljande och vrakande såg programmet ut så här: bio. Biografen, det var den enda lokal som vi torde frekventera utan att genast hotas av omedelbar ruin, varför vi beslöt oss för att slumpa bort ett par kvällstimmar på ett sensationsdrypande apach-drama. Då kom Hornstull att tänka på vår fruktansvärda limpa som förföljde oss vart vi kom på vår väg. En bit hederlig mat skulle nog vara bäst av allt. Även om det inte blev supé precis, kunde vi ju på en sylta nöja oss med ett par ångkokta pilsnerkorvar och stekt potatis. Sagt och gjort: vi firade vår ankomst till Kiel med att intaga en måltid som i jämförelse med ryggsäckens danska limpa var mer än lukullisk, men om portionen ställts under näsan på ett par andra turister tror jag nästan att de hade vänt bort huvudet och bett att få slippa.

Vi hade naturligtvis sökt oss in på ett ställe nere vid hamnkvarteren öster om järnväghallen, där vi trott oss kunna leta rätt på de billigaste prisen på matsedeln. Och så fanns det ju livligare lokaler där neråt där man inte behövde bänka sig

vid bordet iförd frack och knallhårt skjortbröst. Mycket riktigt. Här seglade det tyska gemytets hela tunga glädje högt i tak. Men så kan man ju inte heller säga att det var lynnet hos Kiels tillknäppta borgare som representerade stämningen i den underjordiska, matosande krogkajutan. Detta sagt som en komplimang åt de chaufförer, sjömän och sjåare som frekventerade lokalen och lättade upp stämningen med brakande skratt och som kunde behandla sitt modersmåls tunga artilleri med en färdighet som lämnade rum för antydningar och gissningar inom den amorösa kvickhetens domäner. Som man ej skulle kunnat tilltro ett språk, tungt att köra fram som en kanonlavett och diskret i sin förnäma nasalton som en änkenåds högljudda snarkningar. Men här var det ett annat liv, här sjöngs det, här skrattades det, här vitsades det, här dracks det öl och här dundrade pianolorna fram sina militärschlager, musik som industrialiserats i jätttestora speldosor och gnällande grammofoner. Gå in var som helst på en servering i Tyskland och man drivs ofelbart på flykten av den monstruösa musik som dundrar fram emot en från de maskindrivna slagverken. Det är grannlåtsstycken och paradmarscher och hiskliga tam-tam-orgier som kommer storstadsbullret utanför kaféets dörr att verka som en angenäm fläkt av tystnad och stilla kyrkogårdsfrid.

Men tyskarna själva, detta bredryggade släkte, tycktes trivas med sin musik och sin bier. Ant-

werpen har kallats för krogarnas stad; skall man räkna med antalet ölstugor är Tyskland i så fall ett Antwerpen i jättestort format. Varje innevånare har blivit begåvad med sitt kafé och en god tysk föraktar inte en sådan förmån. Så snart tillfälle ges vill han ha en bier framför sig. Och tillfälle ges det alltid. Att inom loppet av ett par timmar hålla åtta å tio sejdlar öl innanför västen betraktas varken som sport eller dryckesprestation utan bara som en av de elementäraste grunderna för sund livsföring. När kvällen kommer ockuperar tysken krogen tillsammans med barn och blomma för att i familjens sköte njuta av en sejdel till tonerna av en preussisk marsch. Han måste som god familjefar sörja för att hans hustru fetmar till en vördnadsbjudande matrona och att hans avkomma redan från början gives de bästa förutsättningarna för erhållande av fet mage och valkig nacke.

Öl var emellertid inte vår svaga sida, varför vi lydde det gamla rådet att hellre spräcka en tarm än lämna krögaren en bit tillbaka och omsorgsfullt länsade faten från kartoffeln och knackwürsten, så att vi inte orkade läppja i oss mer än var sin bågare av det öl som ställdes fram. Det kom de goda bierdyrkarna runt omkring oss att hjärtligt skratta åt vår räddhåga och överbjuda varandra i berättelser om vad de själva förmådde prestera i den vägen. Och fick man ta dem på deras ord, var det fantastiska kvantiteter som de kunde skölja ner. 'Hej Schwede, de ä den tionde

stöveln som går', skrek en ung man i jägargrön uniform och ställde tillbaks sin tomma bägare med en smäll i bordet. Och så strök han sig omsorgsfullt med handen om munnen. Han var ung och slätrakad och hade därför ej någon fradga att stryka bort ur yviga mutascher, men det var en gest som ärvts från generationers krogstittandel!

Och ändå — mitt i all denna personifierade värdighet finnes även rum för genuin sänvlichkeit och lugna tag efter gamla goda dagars mönster. Se på den tyska bonden där han rör sig ute på vägarna i slamrande träskor, han har minst av allt bråttom i den nya tidens anda, hans händer och verk spelar ännu tillsammans med naturen och vädrets makter. Dessa saker kommer inte så lätt ifrån varandra. De tunga, jordfasta bondgårds-idyllerna — vitrappade hus och mörka tak av halm — finnas överallt ute på landsbygden när man har axlat ränseln och låtit Kiels taggiga stads-silhuett försvinna i horisonten bakom sig. Det ivriga kacklet av höns och högmodiga gäss, de lata svinens behagliga grymtningar och vällustiga ryggrullningar i lersörjan, mjölkbärande pigor, bonden om kvällen på trappan njutande av dagens möda med järnsnuggan i mungipan — är det icke för den som levat ett liv i städerna som uppenbarelser från sekler man trodde definitivt försvunna? Där ligger byarna utsållade som pärlor av strävsamt liv mellan småstäder och köpingar som Bordesholm, Neumünster, Bramstedt och Quickborn, alla anhaltspunkter på vägen ner till

Hamburg. De uppenbara sig plötsligt i en krök av vägen: en vitrappad lantkyrka som sträcker sitt svarta, trubbiga torn mot skyn, den skymtar fläckvis fram mellan kyrkogårdens gröna träd och knotiga stammar, några hus och ladugårdslängor som ligger utsållade över en grön slätt omgivet av jordbrukets mångfärgade lapp-vid-lappmönster. Och det hela ramas in av hagtornets snöbollsvita drivor, hagtornet, denna argsinta lilla buske som genom skiftande årstider representerar färgskalans alla nyanser: rött och gult och svart och brunt och vitt, en växtvärldens kameleont och krigare som stridslystet spärrar väg där den har ställt sig.

Och så all den mängd av till hälften utdöda medeltidsstäder, ruiner och förfallna riddarborgar som ligger utsållade över hela Tyskland. Då den första späda vårgrönskan börjar klättra över gamla nerrasade brandmurar få de en stämningsmättad charme utan like. När aftonsolen kryper ner bakom horisonten och sköljer sitt sista ljus över jorden svarar ruinstädernas brutna tegeltak med ett lysande rött färgspegleri. Det finns ingenting i världen som är så ensligt som en boplatz som människorna övergivit. Det är endast vinden som prasslar som hade den liv. Husens fyrkantiga fönstergluggar gapar tomt och svart mot den vårblå kvällshimlen. Det är en plats där man har lust att stanna och det är en plats som man har lust att fly från. Ingenstädes betyder kvällssolens späda ljus och fina avstämnda dagar

och skuggor över alla sönderbrutna och trötta föremål så mycket som här. Och dessa gamla krokiga gator med gräs och mossa mellan runda stenar över vilka ett pärlgrått kvällsljus ruvar i det avlägsna perspektivet mellan husens fasader, de har sin egen stämning, sin egen omedelbara skönhet. Broadway och Champs Elysée har ej kunnat erövra allt.

Men det är inte länge man får vandra ensam på sådana platser och låta stämningar av gammal tid strömma emot en. Det är en ytterst skir slöja som slites sönder av människornas profitlystnad och sensationsbegär. Städer som dessa äro ett eldorado för resebyråernas turistbilar. Guiden står upprätt vid förarsätet med ropare i handen och vrålar med stentorsstämma ut över flocken av turister (som på detta sätt får sina reseintryck levererade i masskliché) attraktionen och kuriositetsvärdet i de ruiner och stadskvarter som blixtrar förbi. Små näpna lornjetter och teaterkikare lyftas av trötta händer till ögonen, bilen kränger i våldsamt fart runt närmaste hörn och försvinner: en skymt av en massa barhuvade människor med röda, upphettade ansikten. Långt borta hörs motorn larma och guiden spottar ilsket ut siffror och historiska data genom roparens runda tratt.

Samtidigt med att vi kom in på de tyska vägarna mötte oss söderns vår med strålande sol och molnfri himmel, och när vi en gassig förmiddag nådde Hamburg över Altona, hade den övergått

i tryckande högsommarvärme som i en hast förvandlat Elbestaden till en jättebastu av rang.

Föregående natt hade vi slagit läger på ett par grästuvor bakom ett grått och kusligt plank. Det dånade och slamrade från stål- och järnverken runt omkring, elden dansade som en besatt över sotiga tak och runt svarta skorstenspipor, vida fång av fräsande gnistor sprutade upp emot den svarta himlen. Svavelgul rök vältrade fram i tunga skyar och belystes av skenet från hundratalens härdar. Timmarna runno hän i svett och möda i stålverkens nattskift. Det var en mörk natt med stjärnlös himmel och tungt brus från vida verkstadsområden. Där visade hyttorna girigt sina eldröda tänder och smältugnarna flåsade tungt med heta, vita gap, och framför dessa rinnande pölar av stål och järn syntes de arbetande puddlarnas kroppar som lätta, dansande skuggor.

Och på morgonen väcktes vi av fabriksvissernas mångstämmiga kör. Verkstädernas arbetare med bleka ansikten och hopkurade kroppar fyllde förstadsgatorna med sina svarta led. Frusna och ruggiga voro de, komna från sängvärmens ut i morgonkylan. Endast för en månad sedan hade jag själv varit en oljad kugge i industrialismens tjänst och varje morgon stått på en fabrik i stockholmstrakten och hört visselpipans oljud braka loss över pannrumstaket. Uppifrån barackerna hade dagsskiftets män kommit skyndande som svarta skuggor efter vita, upptrampade snövägar som vinglade fram mellan trädstammarnas raka

pelare. Frusna och olustiga hade de kommit till sitt jobb i den tidiga timmen. Där liksom här. Ointresserade hade de börjat sitt vanearbete framför maskinernas mekaniskt arbetande stålpuzzlebitar. Likgiltigt hade de återvänt med trötta kroppar och trötta hjärnor. Vad bar den nya kvällens arbetstomma timmar i sitt sköte? Å, ingenting! Kanske endast fröet till en ny morgon och en ny dag!

Runt omkring tjöto fabriksvisslorna, den nya tidens mäktiga orgelpipor, och vägarna fylldes av arbetare, bleka kvinnor och barn som ännu voro i sin första blomma. Alla hade de matpåsar slängda över axlarna och en plåtdunk öl i kavajens innerficka — så rustade skyndade de med snubblande steg till den nya dagens tjänst.

Med klorna fastspärrade vid jorden stod smedjor och fabriker och verkstäder och slukade med glupska käftar den trötta människoströmmen. Och när kvällen kom och portarna återigen öppnades var det inte ett friskt människomaterial som spyddes ut. Nej: slagg, nyttjade verktyg, utbrunna hylsor, krokiga kroppar, bleka ansikten som velat dricka sol men som endast mötte kvällens mörker. Och över alltsammans ruvade en mäktig skog av skorstenar som trotsigt sprang upp som ville de hugga in sina giriga tänder i själva himlen.

Hamburg.

Sol och flödande ljus över Elbes glittrande vågor.
Sol över dockor och hamnanläggningar. Lyft-

kranarnas gigantiska mammutkroppar, mönjeröda oceanångare och pärlgrå expressbåtar — havens snabba vinthundar. Hamburg. Hamn och dockor. Färg, fest och solglädje. Flygande flaggor, brokiga vimplar och standerter. Elbe. Friska vindar kommer dragande från Alster, månskenssjön, och sveper in över staden som en svalkande bris. Ett gigantiskt festspel går av stapeln. Ångbåtar glider fram och tillbaka med sakta arbetande propellrar. Nordsjön väntar och dieselmotorernas pistonger äro färdiga att arbeta för fullt. Färjor kommer pustande nerifrån Altona, deras låga skorstenar spottar ut svart kolrök som virar sig som ett sorgedok runt solens gyllene klot. Överfullt av människor längs relingarna, skratt och pladder och smällar av läskedrycksbuteljer som korkas upp så att kolsyran sprutar och stänker. Unga kvinnors brokiga klänningar och röda hattar lyser fram som hurtiga, friska skratt emellan grosshandlarna Meyers svarta västar. Glittrande mässingsinstrument. Frampå backen en skolgosseorkester som klämmer i med en pampig marsch. Maskinen stönar. Instrumenten pruttar på. Långt borta svarar hamnen med dånande släggslag, pneumatiska hammare arbetar med infernaliskt oljud. Man går inne i Hamburg och travar gata upp och gata ner, man driver på måfå och gör sig en uppfattning om staden bit för bit; det blir ett konstrikt och skiftande puzzle. Man går ombord på en färja som följer Elbe uppåt. Solen späder slösaktigt på av

sitt guld, värmen inne i gatornas stengrytor är outhärdlig och folk har också sökt sig mildtals ut för att få sig ett vederkvickande bad. Man är ombord på färjan, musiken spelar, de unga kvinnorna skrattar och nojsar, skepparn dricker öl. Till vänster klättrar miljonstaden ivrigt uppför den branta sluttningen, byggningarna sträcker hals över varandras taknockar och stirrar nyfiket ut över den solljusa floden, stampar varandra hänsynslöst i nackarna och kravlar svettiga och ivriga upp emot den hägrande högsta höjden. Hamburg! en storstad i Europa som möter vandraren med sol, arbete, fest och glädje.

Och vi har att genomkorsa staden härs och tvärs, loda i hamnarna, omkringspolas av människoströmmen i City när affärskontoren stänges för dagen, ströva omkring i Barmbeck, arbetarklassens stenkolsvärtade kvarter där bleka och hålögdade grändbarn stirrar mot en bakom spruckna fönsterrutor, den grå avigsidan som aldrig visas turistbilarnas passagerare, rutscha fram med hochbahntåget, låta ljusreklamernas färgprakt skrika i ögonen, samt sist, men inte minst, skicka ut ett dussin vykort över världen; först då tycker vi att vi har uppfyllt allt vad turisttraditionen har att fordra av oss, och det enda som återstår för kvällen är att uppsöka vår kära och sköna *Paulun*, det skall bli mer än skönt att få sträcka ur kroppen i en ordentlig säng över natten. Och i morgon väntar Tysklands långa landsvägar åter igen. —

VII.

FANFLYKT.

Låt gärna denna rubrik ha sin dubbelbetydelse!

Man går och balanserar sig ner genom Nordtyskland och vaknar plötsligt upp inför det obestridliga faktum att Tysklands vägar äro mer än genomtråkiga från luffarens kanske något snäva synvinkel sett. Man går och sliter sig fram på landsvägarna som leder från Hamburg till Bremen och från Bremen till någon punkt längre söderut, vilken? Det står inte i våra händer att avgöra. Och vägen slingrar sig fram genom ett trist och välmående land som till och med på kartbladet fått den intetsägande vita färgen. Och man går kanske och blir filosof och tänker på Heines karaktäristik av den tyska andan: Brot, Küss und Ehre — man kan få fysiska kväljningar för mindre. Låt vara för brödet och äran, men kyssen! Vem kan tänka sig en tysk som älskare? Möjligtvis som familjefar (Jannings) med fett bröst, fet mage feta överarmar och valkig nacke. Men han passar absolut icke för älskarrollen, lika lite som tyskan passar till älskarinna. Hon är för mycket matrona för det, för mycket hökarfru, för mycket hemma

i den borgerliga salongen, för van att placera sin breda rumpa i den nersuttna, antimakassprydda vardagssoffan där man kan hålla till med virkning och stickning och sladdra om grannarnas göranden och låtanden.

Heine, Jannings och borgarfruarna, vad har nu dessa personer med landsvägen att göra?

Jo, mycket! Som de stora sjunger, kvittrar de små, finns det ett gammalt hederligt talesätt. Och i detta fall var det lastbilschaufförerna som stämde sin näbb efter Heine och kvittrade i takt med honom. De tycktes med alla tillgängliga krafter vilja göra skäl för definitionen *BRÖD* i skaldens karaktäristik, bröd åt sig själva och lilla feta gumman därhemma. Och därför hade ej heller en enda av dem tid att stanna och ta oss med när vi hejade efter skjuts. Och hejade efter skjuts, det kan jag säga att vi gick och gjorde hela den tjugumil långa vägen från Harburg till Kornau. En lång och tröttsam sträcka som delades upp på sex dagsetapper. Och till på köpet vandrade vi vägen så gott som hela sträckan baklänges likt ett par excentriska vadhållare. Ty vi ville inte att en chans till gratisskjuts skulle rusa oss förbi. Men alla våra bemödanden voro förgäves, Tysklands alla bilister hade föresatt sig att pina skinnets av våra arma fotsulor och inplanta ett outplånligt hat till allt tyskt: människor, städer, natur och sedvänjor. Men när vi kom fram till Kornau fattade vi ett fast och manligt beslut: att överge landsvägen och i Osnabrück ta tåget

till holländska gränsen! Sagt och gjort, vår fasta övertygelse om landets omöjlighet piggade upp vårt surmulna humör så pass att vi återigen greps av den sanna och rätta kärleken till landsvägen. Blev genomgående glada och goda människor sedan vi badat bort vårt förtret i bäcken Hunte som darrar fram som en solblank snigelstrimma genom trakterna omkring Dicpholtz och Bohmte, små lustiga städer och köpingar som för övrigt tycks *andas* ut vördnad och pietet för det förgångna ur sina grå och spruckna husfasader.

Och en natt då varken stjärnor eller måne behagade lysa på vår väg råkade vi snubbla till och märkte strax därefter till vår förvåning att vi hade snubblat oss rakt in i Osnabrück. Det första vi tog oss för var att leta rätt på järnvägsstationen, vilket nu inte var någon konst. Järnvägsstationen är väl det enda man själv kan ta rätt på i en främmande stad, man hör godstågen pusta och stöna och växla och slamra med ånga, hjul och buffertar, det är som svarta, vilsegångna sniglar kröp omkring i natten med rälsens blanka slemstrimma bakom sig, och med ledning av dessa ljud och semaforernas runda tjurögon är det inte någon svårighet att ta sig fram dit man ska.

Men tur hade vi. Något annat kan ej sägas. Samtidigt som vi kom in genom väntsalens svängande glasdörrar larmade expressen Hamburg—Amsterdam—Paris in så det sjöng i skenorna, flåsade ut en sekund och fortsatte vidare in i mörka natten. Men vi hade redan hunnit

slänga in ryggsäckarna i en kupé och kravla oss ombord när maskinisten återigen öppnade strypkran till ångmaskinen och föste eld och blod och ånga genom pistongernas lemmar av stål. Det var ett uppehåll, snabbt som en dröm, men ändå tillräckligt långt för oss att haka med.

— Vem vet, vi kanske träffas en minut någon natt en gång på Odense station, står det som slutrader i en dansk resereklam. Och vem är det inte som minns en järnvägsperrong om natten där man andas in den stickande luften från överhettad ånga som ringlar ut från pannornas öppna ventiler? En flock ivriga människor som trängas fram och tillbaka, människor med bleka, nervösa ansikten. De släpar på tunga kappsäckar, resulstern hänger uppknäppt över skuldrorna, svetten rinner i två blanka strimmor över kinderna, hatten sitter tillbucklad och framför en armbågar sig stadsbudet Meyer med jorden-runt-kofferten i sele på sin kutiga rygg. Här under bågglampornas blåvioletta sken är platsen där man kan möta vänner från andra sidan klotet, här är de glädjerika sammanträffandenas, de förvånade handslagets och de smärtsamma avskedens plats. Ljus, buller, mörker, människor. Här är Sekundernas Torg, där känslöstämningar i förbifarten slumpas bort på väg mot en annan plats i världen. Här är luften mätad med skratt och tårar och eviga löften, och endast fjärran, långt fjärran härifrån finns det glömska för dem.

Och ni har väl sett ett lok på natten? Drypande av regn, olja och fett stirrar det in i mörkret med uppspärrade strålkastare, färdigt till språng, vilande på excenterskivorna. Hur blir det inte omskött som ett ömtåligt barn, som ett fullblod i ett Derbylopp. Maskinister, smörjare och eldare krälar omkring det, hasar sig in under det, fingrar på muttrar, vevstakar och lagergångar, arbetar med oljekannor, skiftnycklar och tänger. För dem betyder loket mer än en kvinna, de kryper omkring det och med sina valkiga nävar smeker de pistonger och vevstakar ömt som man smeker en älskarinnas lemmar.

Och här hör man bananförsäljarens gälla röst: en skarpklingad kniv som skär ut en läcker gul tystnad ur larmet, en röst som tvingar yrvakna människor att tänka på sin gom, sin mage, sin portmonnä. *Bananer!* Han tvingar dem att tänka på varifrån de kommit: Hamburg—Berlin—Breslau, när åt jag sist —? *Bananer!!* Och han tvingar dem att tänka på resans mål: Amsterdam—Paris—Barcelona, rundkindade flickor, fiskare, trätofflor, kanaler, flatbottnade treckskuiter — målade kvinnor, en nerdragen keps, Hallarna, apachekrogar, boulevardkaféer — ett öppet grått hav, kastanjetter, mistralen, värjan i bröstet, en stråle ångnett blod, en tjur som går på knä i sanden, ett hästkadaver som släpas bort, svartögda kvinnor koketta toreadorer. *B a n a n e r!!!* Ordet som ger flykt och färg åt yrvakna passagerares tankar, de tänker på platser de skall komma till, tavlor

deras ögon skall se, och bakom alltsammans ligger deras gom och mage och lurar efter byte: hur många timmar tar det dit och dit? — jag måste ha ett kilo frukt till!

Några ögonblick endast av möte, glädje, tårar och köpenskap. Klockans sekundvisare är den kugge som sätter maskineriet i gång. Stationsinspektorens visselpipa den pisksnärt som klatschar kraft i lokets tunga hjul och skingrar människorna åt alla håll. Ännu en sekund och ropen och hälsningarna flyger om varandra som lätta, skygga fåglar, ännu en sekund och näsdukarna böljar av och an som skumkrönta vågor i natten, ännu en sekund och perrongen ligger öde och tyst i acetylenlampornas vita ljus, och järnvägsrälsens parallella par rinner tomma ut i mörkret.

Vi krängde oss igenom vagnavdelningarna och letade efter en kupé där det fanns plats för två. Och vi hittade också en sexmanskupé med bara fyra innevånare. Vi åkte tredje klass och det var ruskiga kamrater vi fick sällskap med. Ett band flygande bovar, kraglösa med skjortorna uppslitna över bröstet och kepsarna nerdragna över ögonen, därtill hade en av herrar banditer reumatism i benen varför han vilade dem utsträckta på bänken och mumlade hotfulla eder om evig hämnd på jiddisch' expressiva språk när vi kom in och inkräktade på hans personliga frihet. Försiktigheten bjöd oss att i denna skumraskmiljö varannan sekund känna efter om pipa och tobaks-

pung fortfarande befunno sig i våra fickor, dessa värdefulla saker voro nämligen det enda som med framgång kunde stjälas ifrån oss. Vad är det psykoanalysen säger? Jo, att vi hatar våra medmänniskor i samma proportion som vi fruktar dem! I detta fall hade vi i fruktan kunnat rädda kniven i våra medpassagerares hjärtan. Fegheten har ju som väl är ett dominerande inflytande på människans handlingsätt. Och hjulens rytmiska klapper mot skenskarvarna dunkade så småningom fram en grå gryning ur natten och med denna dager skiftade miljön i vår kupé färg: medpassagerarnas ansikten och klädsel trädde fram ur dunklet, det var enbart hederligt medelklassfolk: först en ung tysk i välpressade byxor som såg ut att vara kontorist eller försäkringsagent; så en holländsk bonde uppsträckt i helgdagskostym, hans ansikte lyste runt och rött som ett jättestort äpple ovanför halslinningens trånga krater, och för att få plats med struphuvudets guttaperkaboll hade han slitit av sig krage och halsduk och slängt dem på bagagehyllan ovanför sitt huvud. Hornstull hade placerat sig bredvid en pater i fotsid prästkappa, han hade benskalmade Lloydglasögon över en tunn fågelnäsa och en rundkullig, svart tingest på hjässan, något som skulle föreställa hatt men som såg ut som en hybrid mellan en frontsoldats stål hjälm och Chaplins berömda luffarstänka. Den fjärde passageraren var vår giktbrutna jiddischspråkare, han hade under nattens timmar sett ut att vara

den luffigaste av oss allesammans och i varje ögonblick färdig att bita tänderna över knivklingan, men gryningsljuset berättade genast att han måste vara en förmögen man och mäktig medlem av farbrödernas och de tre gyllene kulornas välsignelsebringande ring. Han hade pantlånarens grå hy och krokiga näsa och hans feta fingrar pryddes med massiva ringar av guld. Han var tydligen rättrogen jude, och när den rätta morgontimman var inne, reste han sig upp, band för pannan, trädde vänstra handen i en sammetspåse och mumlade sina böner med blicken stirrande ut genom kupéfönstret. Kontoristen sov, katoliken läste sin bibel, holländaren livnärde sig med ett par väldiga äpplen dem han fiskat upp ur sitt bagage. Under tiden krängde tåget fram över de westfaliska slätterna in mot holländska gränsen. Vi började känna oss skäligen enkla i detta förnäma sällskap, orakade, dammiga och nerstänkta som vi voro av smuts och billiga hotellsängar ute på de tyska åkrarna. Vi hade inte behövt tänka på våra pipor, de lågo fredade i ett sådant sällskap och tobaken hade nog inte heller försvunnit ur våra fickor. Tysk tobak som ingen människa ville ha, var den det sämsta som någonsin stoppats i ett par pipor, den brann som krut och smakade svedd bomull, och vår herre själv förbannade dess lukt, ty han grät alltid en skvätt från sin höga tron när vi om kvällarna rastade vid en dikesren och tog oss ett par bloss.

Visserligen kände vi oss något ovärdiga dessa

passagerares sällskap men vi höll likväl god min även när aktörerna visade sig inte vara de bovar i ont spel som vi till en början trott dem, och i gemensam klunga, ytterst likgiltiga för varandras existenser, kuskade vi fram emot holländska gränsen: pantlånaren gnodde och gned sitt reumatiska knä, patern fortfor att studera sin bönbok, handelsresanden hade vaknat upp och kollade sifferlängor, holländaren hade övergivit äpplena och spisade korb och bröd till första frukost. Vi två gäspade brett och tränade för konststycket att sova på den våldsamt skakande träbänken, då tåget återigen stönade till och stannade. Gräns. Tullvisitation. Ombyte av fortskaffningsmedel. Vi plockade samman vårt gepäck och vallades in i stationsbyggnaden. Där gick en omsorgsfull och rörande tullvisitation av stapeln. Trodde de vi hade dynamit i fickorna? Jiddischkonstnärens kappsäckar undersöktes tum för tum och den fromma patern med bönboken plockade publikanernas smutsiga fingrar på från topp till tå: hatten undersöktes, den fotsida kappan, byxornas bakfickor och kavajens innersidor, precis som när stadsgårdspolisen letar efter en dunk estniskt. Den gode patern tycktes vara en misstänkt figur, eller kanske tullmannen i sin tjänst gick till det yttersta för att vidmakthålla den urgamla schismen som alltid varit rådande mellan publikaner och skriftlärd. I varje fall bevärdigade han knappast *våra* smutsiga ryggsäckar en blick utan ritade likgiltigt dit ett passermärke. En upprät-

telse så god som någon åt vårt miserabla yttre och trådslitna habit. Styrkta av denna moraliska seger trädde vi ut på järnvägsstationens cementtrappa, näsorna hade vi vända mot Enschede och i den tidiga, gråmulna morgonen gjorde vi oss beredda på att tåga in i den förlovade flathetens land.

Vi gick ut på de holländska vägarna, men ända upp till knäna hade vi tydliga spår av den tyska fosterjorden.

VIII.

FRÅN HOLLANDS HORISONT.

All right, sir!
Den bredaxlade holländske polismannen smällde igen kamratens blå passbok och återlämnade den till honom med tjänsteviktig min. Det var mitt i becksvarta natten vid fyratiden och vi befunno oss i Holland på marsch från Utrecht till Amsterdam. Vi hade sedan föregående eftermiddag gått från Leist till Utrecht för att vid midnattsnåret kliva igenom den lilla slumrande staden Breukelen. Någon halvmil norr om denna höll ett pampigt bygge på att uppföras i utkanten av en drömmande by. I nattens tunga tystnad nekallade vi himlens välsignelse över de människor som kommit på en sådan förnuftig tanke. Där låg väldiga virkeshögar uppvräkta. De vithyvlade plankpyramiderna lyste i mörkret som fantastiska spöken. Nattens dagg hade fallit och Hollands breda, asfalterade bilvägar hade sugit mörken ur oss. Vad var då naturligare än att vi klev in på tomtområdet, vände på ett par plankor som blivit våta av nattens dagg så att den torra, putsade sidan kom upp och sträckte ut våra värkande ryggar. Det var en härlig bädd, en bädd som doftade kåda och kom oss att här ute på slätten

tänka på stora, susande skogar med uråldriga träd.

Men natten var disig och kall med besked. Zuiderzeebuktens fuktiga dimma kom krypande fram till vårt läger och pustade sin kyliga andedräkt i våra ansikten. Det var en kall kamrat. Men han var i alla fall en hederlig en som troget vakade över vår säkerhet när han med sin obarmhärtiga kyla körde upp oss från nattläget. Ty knappt hade vi axlat ränselarna och huttrande givit oss ut på stora landsvägen, förrän vi mötte en polis som avfordrade oss legitimationspapper. Vi visade honom våra pass och när han studerat dem tillräckligt länge och ingående, räckte han dem tillbaka och med sin mörka röst som arbetade långt nere i strupen gav han oss en högtidlig passersedel genom att skifta ut en artighet åt oss var:

— All right, sir!

— All right, sir!

— All right, Charlie, hälsade vi tillbaka och fortsatte glada i hågen upp emot Amsterdam, vars stadsgräns vi klev över när solen dan därpå stod högt på himlen. Om polisen hade funnit oss några tiotal meter längre bort sovande på plankstapeln hade kanske det hela inte avlupit så lyckligt för vår räkning.

Amsterdam.

Själva namnet symboliserar vad man menar med europeisk handel och gediget hantverk. Och

det pittoreska i staden har ännu inte hunnit offras på den breda, strikta uniformitetens altare. Ännu har staden kvar sina smala trappgavelshus, krokiga gränder, instängda perspektiv, bräckliga träbroar, kanaler med oljeblankt vatten och kommers nere vid kajerna med ost, ved, matjessill och nötkött. Där är skrik och rop och larm. Och där är sävliga nordsjöskeppare som ännu har tid med att stå på en slirig stenkaj i träskor med den svartbrända snuggan instucken mellan tobaksgula tänder, se på larmet runt omkring och diskutera morgondagens fångstmöjligheter. Och där är kvinnliga skutskeppare med solbrända ansikten och breda händer som manhaftigt sliter i ratten när grönsakspråmen krälar uppför kanalens tröga vatten, holländska arbetarkvinnor vars gälla stämmor sprutar sträva kommandon genom mässingsroparna.

Men bakom närmaste hörn rinner storstadstrafiken fram. Bankpalats och moderna handelshus armbågas med gamla förnäma firmor, herrar till oerhörda kaffeplantager, firmor som bränt Multatulis böcker på bålet och växlat in negerernas svett i holländskt silver.

Och inte steget därifrån ligger hamnkvarteren med ölkrogar och vinschapp och glädjenästen. Platser där sjömannen efter en långresa gör sig några glada kvällar för att till slut med förakt sparka igen den sista krogdörren bakom sig. Det är stadsdelen där vattnet står tjockt och smutsigt och illaluktande i kanalerna, där det i sena kvällar

är skrik och skratt och pladder av glada röster. Det är de plundrade plånböckernas kvarter.

Men vi äro ett par sorglösa vandrare som har en ohjälplig traktan att åter få komma ut på landsvägen. Knappt har vi tid att slänga av ränselarna för ett par timmar och härbärgera dem på ett »Lunchroom En Restaurant», Haarlemmerstraat 78, J. TAILLEUR, en hygglig gubbe för övrigt med skrevande ben och välkammad hår, så vill vi ha dem på igen. Haarlem, Leyden och Rotterdam äro platser någonstans i fjärran som lockar oss ut på asfalten. Vi lämna Amsterdam — skråtidsideyllen och den armbågsande storstaden — bakom oss och försvinner ut på den breda, värmekokande Haarlemmerstraat. I ett hörn alldeles invid knuten av huvudstaden står en gammal kvarn med mossbelupen stengrund och vispar såvligt trasiga vingar i den solgnistrande luften. Ful och svart och sömning som en kråka envisas den att stå kvar och försöka smälta samman sin silhuett med storstadens. Intet ont i det. Men det bevisar att Amsterdam inte helt lyckats skaka det förgångna från sina skuldror av sten. Väderkvarnssilhuetten ger storstaden Amsterdam samma prägel av förnäm och åldrig men kanske lite livstrött kultur, som en gång de ryggåsbrutna, rödmönjade tobaksladorna gav åt Stockholm som stad.

Enklare kolportörer ute på landsbygden brukar ta till textillustration att den breda vägen går till den av syndfulla och lastbara nöjen nersmitade storstaden. I konsekvens härmed leder vägen

icke enbart till utan även ifrån staden, ty enkelriktad trafik är sällan arrangerad på breda vägar. Men löper den rak som ett band från ett ännu icke svavelpiskat Sodom in i en stilla, lantlig idyll, kan det för en trött vandrare vara mer krävande att slita sig fram utefter dess värmebubblande asfalt än att få anklarna slitna till blods av hårda törnen, vilket lär vara den lott som tillfaller *den smala vägens* vandrare.

Och gudarna skall veta att vägen från Amsterdam är en av de bredaste (och tråkigaste) i sitt slag. Linjerak och svart som en förvånad negers långa ansikte ränner den käpprätt över holländska slätten in i den två dystra mil därifrån belägna Haarlem. En stad som är bekant för blomsterodling och omfattande lökexport. Men för den som ämnar sig dit kan jag rikta förhandsvetskapen om staden med ytterligare en upplysning. Det är att man om möjligt noga bör akta sig för att besöka stadens västliga kvarter. Härmed skall inte förstås att denna stadsdel består av skumma gränder där förbrytare ligger hukade på språng efter turister och deras feta plånböcker. Nej, långt därifrån, det är arbetarkvarter med hederligheten garanterad. Men det luktar! Svenska språket är fattigt på adjektiv och har ej ord med så handgriplig kraft som man kunde önska för att måla det begrepp man menar med genomruten stank. Tung och stilla ligger luften och skälver i den heta sommarkvällen; stilla, med raka ryggar som om plankstumpar hade körts innanför

rockarna sitter män och kvinnor utanför husportarna och får sig en nypa »luft» efter dagens arbete i kvava fabrikslokaler. Men ack, vilken luft! och vilken lukt! Där ligger kanalerna runt omkring, droppstillta i sina bäddar, vatten som tydligen är uppgrumlat med årsgammalt avskräde, vars vedervärdiga stank sätter till kryddor av icke föraktlig styrka i den förut föga aromatiska luften.

Haarlem får således underbetyg ifråga om dränering. Men en eloge åt dem som bo på platsen och vilka under mer än tio minuters tid kan stå ut med den sura pestvinden. Men befolkningen där på stans ytterkant har ej heller det vanliga draget av holländsk bredaxlad styrka och rundhöftad frodighet, utan verkar på något vis hop-sjunkna och förkrympta. Ett intryck vilka de gubb-bleka ansiktsovalerna — som överallt från fönster och farstudörrar förvånat stirrar emot en — i hög grad bidrager till.

Men säg mig någon större kontrast än den heta kvällssolens Haarlem och den svala nattvindens. I och med det att natten och mörkret kommer insmygande från Nordsjön, blåser det upp en svag, västlig vind som för undan kanalernas ruttna pestdunster och sår över vår väg underbara väl-lukter från de vida blomsterfältens sängar. Hollands vittberömda lökodling, vilken öster om Haarlem endast visar sig i form av en och annan prunkande tulpanrabatt, blir genast livligare söder om tullen; och sedan fortsätter de vida slätternas

färgsensationer ända ner till Leyden och Delft. Tulpaner, hyacinter, narcisser drar upp de mera markanta landskapsfärgerna av grönt och blått och rött och vitt. Men när man i soliga dagar strävar landsvägen fram, vrider sig blomsterfälten respektfullt bakåt likt ett väldigt solhjul på vilka palettens samtliga färger äro nyanserade.

Söder om Haarlem går vägen ut genom ståtliga villakvarter och slottsliknande byggnader bakom övermåttan lummiga och lövrika trädgårdar. Tröttheten började inverka högst menligt på vår noggranna marschordning. Sömnen på plankstapeln utanför Breukelen hade varit av det lättaste slaget, och sedan dess hade vi promenerat en halv natt och en hel dag, besökt två städer, ett par museer samt en mängd kaféer, vilket ju måste betraktas som en tämligen god prestation. Och nu kände vi att vad vi främst av allt behövde var lite sömn i ögonen och vila för kroppen. Men här var det omöjligt att få tag i någon sängkammarsplats. Båda sidor av vägen voro noggrant inhägnade för de privata parkernas räkning, var det inte stängsel att forcera, så måste vi hoppa över en flera meter bred kanal, vilket vi inte voro tillräckligt sportsmän för, varför vi drev oavlåtligt framåt, kilometer efter kilometer utmed den obarmhärtiga vägen. Men till slut hade vi dock strävat oss fram till något som kunde liknas vid det förnäma villasamhällets allmänna samlingsplats. Där var en grovgrusad plan

späckad med motorcyklar och bilar, och där låg en väldig, ljusöverspolad lyxrestaurang.

Vi stannade och satte oss ner på den motsatta dikesrenens smala grässtrimma för att lyssna till den förträffliga orkester som oavbrutet underhöll de superande. Det var ljusa intervaller med toner som gnäggade fram ur blankskurade mässingsinstrument. Och där ackompanjerade trumman med sitt fylliga buk ljud under kalvskinnet; tunga, svarta toner som klagade sakta. Och där fnittrade batteristens tingel-tangelinstrument bredvid basfiolens dystert grubblande fysionomi. Och saxofonisten sådde mörka kopparteroner runt omkring sig, de rullade fram ur ljuset som slag från tunga metallkäppar. Men högst över allt jublade violinen lätta stråkdirag, som befriade fåglar svingade sig de ljusa tonerna på skimrande vingar in i mörkret.

Uttröttade som vi voro, somnade vi stillsamt där vi sutto med pannorna stödda mot knäskålarna. Och över våra nerhukade gestalter i det ljumma mörkret tömde restaurangens orkester välvilligt ut sina synkoperade toner. Vilket var vackert gjort enär det inte var några vidare bemärkta luffare som sutto där utanför i mörkret.

IX.

MARKNAD I LEYDEN.

Är det någon av de församlade som sett en tidningsfotograf i arbete?

Inte det! Mycket synd, mina herrar, ty då har ni gått miste om ett par särdeles sensationella akrobattricks som, om de hade blivit utförda i manegen, skulle ha tillfört sin upphovsman rosor från sköna damer och svindlande gage från en belåten direktör, för att nu inte tala om publikens andäktiga tystnad som på en sekund förbytts i vrålande jubelrop och brakande applådåskor. Med vad får tidningsfotografen som gått genom eld och vatten och sotiga fabriksskorstenar med sin kamera? Å, han kanske får en misslyckad plåt för sitt besvär och en eldsvådebild refuserad på närmaste tidningsredaktion. Fråga min kamrat, han kan berätta om hur han höll på att dränka både mig och sig själv när han från ett murket broräck försökte sig på ett stämmingsmättat reportage av en ålderdomlig stadsidyll, genomfluten av segt och illaluktande vatten som den tidiga morgonsolen försilvrade.

Tidigt vid sextiden en kall och fuktig morgon kom vi knäande in i den goda staden Leyden.

Vår väg ledde fram över en bräcklig träbro och på vänster hand öppnade sig ett alldeles förträffligt vykortsmotiv. Det var en smalarmad kanal som flöt in under bron och på andra sidan bredde ut sig till en stilla damm, omgärdad av ålderdomliga hus av egendomlig arkitektur. De vände föraktfullt sina grå brandmurar mot vattnet, men överallt klängde bakgårdarnas grönska ner till stranden. Den uppgående solen trängde fram mellan husgavlarna och från ett buskage stakades en båt ut från den motsatta stranden. Det var en båt av egendomligt bräcklig konstruktion. För och akter voro uppsvängda, lika sirligt och i samma vinkel, och vid mittersta toften stod en man; med en lång, avbarkad stör stakade han sig långsamt och sävligt över vattnet. Det var en pittoresk uppenbarelse med åtsittande byxor, snäv blus och en väldig, vidbrättad hatt, sammanvirad av breda halmflätor.

— van Ryn Rembrandt är tyvärr död, men ära vare glad att jag lever, sa kamraten med kameran när han fick syn på mannen i roddbåten. Han ville ovillkorligen fotografera honom och klättrade för den skull upp på yttersta kanten av broräcket, därifrån han sedan med mig i släptåg höll på att störta ner i det gyttjiga vattnet. Och vad hade vi sedan för allt besväret? Inte ett dygg! Dyrast av allt är att vara fattig, finns det visst ett ordspråk som lyder. Det fick vi i detta fall lära oss. I Altona hade en tysk givmilt skänkt oss ett par filmrullar. Han varnade oss visserligen för dem,

ty han trodde de voro för gamla, men vi anammade tacksamt tillfället till billig och epokgörande fotografering från landsvägen. Lät bländaren blinka som en solbländad uggla. Och resultatet blev att vi dyrt fick betala framkallningen och i gengäld få några suddiga, grådaskiga bilder som absolut icke föreställde någonting.

Kyla och dimma kommer med nattvinden drivande västerifrån från Nordsjön där ett hav stönar i ångest, där lasttramparnas ångvisslor tjuter och gnäller i ett och strålkastarnas breda ljusknivar bryts sönder mot tjockans vita, ulliga väggar. Från havet ser holländska kusten jämmerligt flack och ödslig ut, inga människoboningar, endast här och var en kvarn, som med sina utspretade, svarta vingar dominerar landskapet vida omkring.

Vi hade gått fram genom natten, vilat oss på sandlådorna som här och var placerats ut vid de små träbroarnas huvud, brutit vårt bröd som var hårt som flinta. Det stod en doft av vällukt kring våra huvun och narcissernas vita blomblad hade snöat över ängarna i vita drivor. Milslånga blomsterfält som skulle ha fått en naturpoet att slita strängarna på sin lyra av förtjusning. Men vi hade hellre önskat vanligt, hederligt gräs, blomsterfälten var ingenting för oss att ligga i! Grodorna kväkte i tusental och syrsorna gned sina fioler till vår ära, och här och var stack även någon gammal kvarn upp och tecknade sig i brandsvart silhuett emot den ljusa natthimlen. Och stjärnorna lyste som silvernitar mellan kvarnarnas

svarta vingar. Vi gingo framåt, det var mörkt och det var holländsk natt. Ute på ängarna rörde sig kreaturen tungt och oroligt, då och då pinglade en skälla med ren och metallklar ton, och ibland lyfte någon ko mulen och råmade ödsligt och beklämmande, hon kanske tyckte som vi att natten var lång och morgonen alltför avlägsen. Men hur det nu var, steg den till slut upp ur dimmorna, rödögd, omornad och med grå dimmor för solen. Och det började stiga rök ur husens skorstenar, kvinnfolk, karlar och barn kom ut i dörrarna och begav sig över fälten för att mota in den svartvita boskapen. Det var tjockt och präktigt klädda människor med yleschalar virade om halsen och mössorna nerdragna över öronen, så man kan förstå vilken värme natten haft att bjuda oss på. Och dessa människor hade väl tillika fått en slunk kaffe inombords innan de gåvo sig ut till morgonmjölkningen. Men för oss var det ännu långt kvar innan vi nådde Leyden. Nå, här fick vi i stället gå och roa oss med att se på hur andra människor arbetade på morgonkvisten. Ty det tycktes inte gå så lätt att samla ihop kreaturen. Hellre än att resa sig för husbondens spö och vallhundens skull, lågo de kvar och fortsatte idisslandet. Och kommo de en gång på benen gingo de tjurigt åt alla andra håll än det rätta. Men vallhundarna, små lurviga, ilskena krabater, höll dem väl stången och flådde runt fälten för att samla de tredskande i flock. Särskilt en av hundarna minns jag. Liten, med argt glimmande

tänder under den uppdragna överläppen, stod han med utspärrade ben mitt i kreatursflocken och skällde in en mängd grova anklagelser i kornas sävligt viftande öron. Med stinna juver flockades kreaturen småningom i fållorna och mjölkningen kunde ta sin början. Vana händer slöt sig om spenarna och hink efter hink fylldes och kunde krokas upp på ok och bäras in i gården för att därifrån vidare utminutueras och inbringa sin ägare ytterligare några goda holländska floriner på kistbotten.

Det var ännu tidigt när vi närmade oss Leyden. Kanske klockan var fem eller kanske hon var sex, i varje fall, ju närmare vi kom staden dess fler kreatursflockar hade vi att passera och gå om: där var horder av svin som rultade i väg på korta ben med sina runda trisstrynen snålt bökande i marken, där var karavaner av tungt och sävligt trampande oxar, flockar av ulliga får som nervöst trippade fram på spensliga ben och ängsligt bräkte mot himlens höga sky, där var långa rader hästar med vildvuxna manar, och där slet tio års vallpojkar sina spön över de kompakta massorna av kornas svartvita ryggar. Det var boskap i det otroliga som trängdes på vägen, en chikagoslaktare eller en från Enskede skulle ha slickat sig om munnen och känt sig som på sin mammas gata.

Vi kom in i Leyden och strax innanför stadstullen hände det redan omtalade fotograferingsäventyret. Det hade den följdén att vi som gått och sovit som ett par långbenta vadarstorkar,

hastigt och lustigt vaknade upp ur vår försoffning. Och det första bortskämda barn vill ha när de vaknar på morgonen är kaffe och innan vi företogo oss någonting annat, började vi spana efter ett kafé som var öppet så dags på morgonen. Det var en resultatlös jakt och först nu märkte vi att dagen inte måtte vara så värst långt liden, ty de medborgare som hunnit ut och börjat grumla gatans tystnad kunde man räkna på den ena handens fingrar. Åtminstone var det så i den norra stadsdelen. Men så tog vi mod till oss och hörde oss för med en mötande Leydenbo om de alls hade något kaffehous i stan eller inte. Det var en välvillig själ som vek ur sin egen kosa för att följa oss genom en hop tilltrasslade gator och kvarter österut genom stan. Snart var vi mitt uppe i kreatursflocken igen, vår vägvisare följde oss fram till ett stort, öppet torg och där fanns det verkligen ett kafé i vart och ett av de fyra hörnen, och alla stodo de med dörrarna på vid gavel. Ciceronen gjorde sig osynlig och vi hade endast att välja den lokal som såg ut att passa oss bäst. Vi klev in och fick vårt svarta kaffe. Och sannerligen, det såg jag nu efteråt, måste man inte ha varit inföding för att hitta till detta ställe: en klocka som hängde över bardisken upplyste om att hon inte ännu slagit sex och en blick ut på torget gav förklaring till att just dessa fyra kaféer redan hade slagit upp. Det artade sig nämligen till kreatursmarknad med koncentration av handeln just vid den öppna plats över vilken vi hade utsikt.

Torget var redan till trängsel fyllt med svin, nötboskap, hästar, får och fjäderfä. En fattig lantmans dröm hade här förstorats i gigantiska proportioner. Ty en kreatursbesättning i futtigt singular är väl det enda och det största många våga drömma om att få härbärgera i sina dragiga lador och fodra med sitt noga vägda hö. Men här fanns det på några kvadratmeters yta massor av kacklande, bråkande, råmande och grymtande liv vilket skulle ha gjort en torpare tokig av glädje — om det hade varit hans, vill säga.

För en vanlig kritisk ordningspolis' öga torde platsen redan ha varit till trängsel överfylld och färdig att spärras av för de nyinvältrande horderna. Kommersen kunde ändock med god ekonomisk behållning sättas i gång mellan dem som redan befunno sig på platsen. Men köpsläendet ville ändock inte ta riktig fart, man gick tydligen och väntade på mer marknadsfolk för att få den rätta susen. Ju olidligare trängseln blev, desto mer steg det skämtsamma gemytet och desto lättare öppnade sig pungen. Nu gick man omkring och växlade handslag med grannar och bekanta och arga konkurrenter, rappade till stutarnas blanka bakar, grävde i fårens tjocka ull för att känna efter fetthalten under den förrådiska pälsen. Och hörde sig försöksvis för efter priserna, medan man tjänstvilligt tände varandras cigarrer. Rökningen av dessa var ett ceremoniel för sig som utfördes utomordentligt högtidligt, kanske något liknande köpsupen som bjöds ut litervis förr i

tiden på svenska marknader innan kamrat Bratt fanns och man var särskilt glad i hågen efter en lyckad kupp med någon dum bonde.

Värden på krogen dit vi kom hade ej heller hunnit börja sin kommers för dagen. Vi överraskade honom för tidigt på morgonen, han hade inte hunnit få ordning på lokalen, den var varken sopad eller städad. Men de få bord och stolar som stodo på stup viskades snart av och vändes på rätt köl igen. Och bardisken var redan till sin yttersta centimeter belamrad av blankskurade kaffekannor och fyllda ölsejdlar, färdiga att langas fram till törstiga gäster. Eftersom vi voro de första kunderna som gjorde lokalen den äran, kunde vi välja ett fönsterbord med ypperlig utsikt över torgets livfulla skådespel, Det var en lättnad som jag tror ej har sin like att spänna av räns-larna från skuldrorna och slappt sjunka ner framför bordet. Det frestar på mer än man tror att staka och gå åtta, tio timmar i sträck. Och den första klunken kaffe som man sväljer på morgonen efter en sådan natt, tror jag i fråga om kulinariskt raffinemang ej har sin like. Visserligen kanske mjölken smakar ladugård, sockret kanske är smutsigt och solkigt, och kaffet kanske inte heller är av bästa sort, svagt och eländigt som det oftast är. Men. Kom inte och säg, att inte hela anrättningen smakar gudomligt när det hålls ner genom en törstig strupe som är stelfrusen invärtes. Och vill man ej i ett sådant ögonblick höja sina breda händer och väl-signa dens huvud som serverar en gudslånet.

I detta fall var det en kort, bredaxlad man som beskäftigt sprang fram och tillbaka över det sågspånsbeströdda golvet med sitt långa vita förkläde slafsande kring benen. Han hade en kraftig nacke där senorna spelade under skinnet, ett väldigt, örnrökt näsben dominerade hans kysstäcka mun, och de svarta, lystna ögonen såg ut att snålt räkna drickspengarna, innan de ännu lämnat gästernas fickor.

Och nu räckte torget ej längre till för marknadsfolkets skaror. Allt flera grovbyggda bönder klumpade sig samman och sökte sig in i kaféet för att vid en stövel holländskt öl diskutera marknadsdagens chanser eller listigt lura varandra på fåavelsfakta. Under tiden strömmade nya uppsättningar nötkreatur in över torget: kor, kvigor, kalvar i skön och underbar blandning, alla lika feta och frodiga och alla lika i färg som om hela surven varit köttsliga syskon! Sannerligen! Kunde man inte vid en sådan syn få den uppfattningen att det endast fanns en tjur som dugde något till i hela Holland!

Vi satt och såg ut över tavlan, och allt eftersom minuterna gick växte vår beundran för holländarna som affärsmän. Här arbetade de sig lugnt och sävligt fram genom boskapsmassorna, granskade kreaturen med kritiska fackmannablickar och kalkylerade noga om deras penningvärde, gingo omkring och tjuvbjödo och försökte sig sällan på att pruta ner ty de kände noggsamt affärsmannen av sin egen ras. Men gjordes det upp

en affär, gjordes den upp i hjärtlighet. Och så beseglade man köpet genom att bjuda varann på väldiga bladpipor och klanta varann i händerna ett visst antal gånger, en ceremoni för övrigt som gick av stapeln med en viss rytm däri varje handslag markerades av taktfasta smällar. Då man, som på denna marknad i Leyden, ser holländarna som affärsmän, tycker man det är ett egendomligt sammanträffande att inom detta lands gränser rymmes de största judekolonier i västeuropa. Judarna, detta folk som av alla antisemiter, hakkorsmän och anekdotförfattare enhälligt har tillerkänts första pris som jordklotets skickligaste och slugaste affärsmän, skulle i handel med holländarna uppnå en mycket relativ vinst på sina varor. Och de som har haft tillfälle att ströva igenom de väldiga loppmarknaderna på Waterlooplein i Amsterdam, eller under järnvägsbroarna i Rotterdam, Gedempte Binnenrotte — där allt mellan himmel och jord vilket kan tänkas vara av noll och intet värde, sammanförts i oerhörda mängder av beskäftiga judiska affärsmän och återigen schackras ut till köpnad, gud allenast vet för vilken gång i ordningen — torde till sin förvåning lagt märke till att judarna huvudsakligast handla sinsemellan! Ur ekonomisk synpunkt föredraga de detta framför att kursa med landets egna innehåvare.

Fransmän, semiter och andra synes i en utomstående ögon köpslå, schackra och pruta endast för att komma i tillfälle att inför sig själv och in-

tresserade blända med övertalningens och bluffens alla små tilltalande finesser. Där skulle således det skickliga stickordet och försåtliga infallet ha högsta valör som trumfkort, och myntet, vilket i vanliga fall är byteshandelns a och o, skulle vid uppgörelser av ifrågavarande slag, endast vara av en underordnad (men, ack, så viktig) faktor. Men mynheer Holland har minst av allt någon lust att bli sofist i kreatursflocken. För honom är florinern ännu en sak som är värd att lägga ner och väl förvara på botten av den med handsmitt järn försedda sjömanskistan (å, denna tingest som står i en vrå av rummet och minner honom om att det är ett annat element än den flata, holländska jorden som fostrat hans kärva kynne). Kan detta för vardagens och stråtröveriets moral-filosofier anses vara ett något jordbundet och materialistiskt tänkande, torde ej mynheer Holland lägga detta så särdeles hårt på hjärtat. De har haft sina representanter ute på världshaven, de har slagit sig fram till kolonier åt moderlandet (ingen människa ska glömma deras grovsulade stövel som grymt hållit infödingarnas nackar pressade mot marken — men ingen skall heller glömma boernas tappra guerillakrig mot engelsmännen i Transvaal). Nu tycker holländarna kanske att de har gjort nog för att hävda sig. Expansionssträvandena i kolonialländerna har upphört och deras krafter koncentrerar sig i stället på kulturarbetet vid nordsjökusten, handeln och den inre näringens stabilisering. Bonden ute på torget

i kreaturens mitt vet nog sin ställning och känner sin vikt.

I detta ögonblick föll mina blickar på kamraten. Tröttheten efter nattens strapatser hade överväldigat honom och nu hade han korsat armarna över bordskanten och försjunkit i djup och oskuldsfull sömn. I det ögonblicket skulle jag velat följa hans exempel, men jag tordes inte, den svartmustaschiga värden stod bakom disken och hade redan hunnit kasta kritiska blickar mot vårt bord. Vi hade suttit där för länge, det lämpade sig ej för kundtillströmningen och kassaapparaten att ett bord var upptaget i ett par timmar för två koppar kaffe och ett par smörgåsar. Och därtill kanske inte vårt yttre verkade tillräckligt förtroendeingivande. Kunde han egentligen vara säker på att vi voro kapabla att betala det vi inmundigat?

Vadan jag purrade kamraten och tillkallade upppassaren med de snåla ögonen så att han äntligen efter två timmar fick veta hur mycket — eller rättare sagt lite — dricks det fanns till övers i våra fickor. Ty nu hade nattkyln gått ur kroppen på oss och vi voro ej längre beredda att betala vad som helst för att få några droppar värme inombords. Människan är ju sådan, och var och en av oss går omkring och bär ett frö till egendomsdjävul inom sig, även om han inte precis är holländare!

När vi steg ut ur kaféet möttes vi av sång. Men sällan ska någon tro att det enbart var till vår ära. Eller rättare sagt den var ej alls ämnad för våra öron, ty rösten friade till givmildheten och den öppna pungen. Två vackra och förtjänstfulla egenskaper som vi knappast kunde berömma oss av. Det var en gammal blind tiggare som stod uppkliven på en höjd och prövade sin röst över de köpsläendes skaror. Han hade ett vitt, brett, patriarkaliskt skägg som böljade ner över bröstet och hans ansikte var brynt av sol och vind och fårat av många bekymmer. Men hans röst var ej tunn och gubbig, han måste ha haft ett bröst av järn så gammal han såg ut, ty han grep verkligen och fascinerade med sin sång. I alla holländska ögonblickskompositioner spårar man greppet av gammal mästarhand där alla taskspelar-påfund äro bannlysta. Vem kan någon annanstans tänka sig en marknad utan allehanda tricks och tingel-tangel när det gäller att på bekvämaste sätt snyta fram pengar ur de kapitalstarka bondpoj-karnas näsor. Men här i Leyden gick köpsläendet allvarligt och orubbligt fram, kreatursaffärerna var det enda och väsentliga. Nöjet, om det blev något, fick komma senare på dagen och nere i stan. Här tilläts endast en gammal tiggare att stå och sjunga. Och det behövde ju inte vara den sämsta förströelse när sången exekverades med en sådan bravur som av den gamla mannen ovanför kreatursflocken. Hans stämma flög som en orolig fågel över de köpsläendes huvun, det fårade an-

siktet var vänt rakt framåt och uppåt som hos en bedjande, och de blinda ögonen lågo djupt inne i skuggan under det breda, kraftiga pannbenet.

När vi klev ut ur Leyden hade vi näsorna riktade mot Haag. Men därmed vill jag inte precis påstå att vi kände oss som ett par vallfärdande fredsduvor. Hos oss fanns det ingenting, vare sig i klädsel eller utseende som kunde tyda på att vi tillhörde den samling diplomater vars minsta ord kommenterades i världspressen med spaltlånga artiklar. Vi blevo inte heller uppmärksammade av pressfotograferna och som raffinerad hämnd lämnade vi ej heller några audienser åt reporterkopplet som låg oss i hälarerna. Vårt intresse upptogs av viktigare saker. Vi sökte nämligen efter ett busksnår som kunde skydda för solen och vara lämpligt till sängkammare. Och vi funno till slut ett träd vars krona lämnade någorlunda skugga. Innan vi steg ner till kreaturen på fältet, fick vi syn på en flicka som kom promenerande landsvägen fram. Det var en pittoresk uppenbarelse i snörpad kjol och vitt huvudkläde och med äppelrunda kinder som hade en touch av edamerostens aptitliga färg. Vi kunde naturligtvis ej låta bli att på vandrande kavalleriers vis vifta en hälsning, men hon besvarade den inte! Holländskan flirtar ej med landsvägs-luffare! Ett sådant leende lämnar med all säkerhet ej en kapitalavkastning som motsvarar det investerades värde. Varför det hela fick vara. Hol-

ländarna är ett i hög grad ekonomiskt folk, och holländskorna står dem i det avseendet inte långt efter!

Men gräset ute på deras slätter är mjukt och där sover man lugnt och skönt, även om man kan vakna vid att en ko står över en i färd med att tjänstvilligt undanstöka de nödvändiga förberedelserna för varje sann gentlemans morgonrakning.

X.

KVÄLL I DELFT, MORGON UTANFÖR ROTTERDAM.

Vem har inte hört talas om Chikago: världens största järnvägsknut, världens största spannmålscentrum, världens största stadsareal, världens största nötkreatursbörs, världens längsta gator, världens luxuösaste strandväg, världens största lufttrafikcentrum, världens största byggnad världens största svinslakteri — Chikago vid Michigans blå öga, biggest in the world! biggest in —

Och vad blir en krokig gammal stad som Delft för något i jämförelse med detta amerikanska monstret? Ack, ingenting, en lort på Vår Herres karta som ej förmår att göra sig gällande i den skarpa världskonkurrensen. Ty man kan ju ej på kreditsidan uppföra de delftska porslinsfabrikerna, dessa anläggningar räknas nämligen inte på långa tag i världsrekordmått, även om den fajanstillverkning som utgår därifrån är vida känd och uppskattad.

Men vad gör det att en stad är liten, oansenlig

och puckelryggig i sin arkitektur, när den är så rolig och intressant att ströva igenom och som bjuder vandraren på mättade stämningar för synsinnet och knaggliga gatstenar under fötterna. Vad kan man mer begära när man inte är ute för att söka sensationer och notera världsrekord?

Vi gingo krokiga gator upp och krokiga gator ner och insöpo doften av gammal visdom och lantlig ro.

Av hela staden minns jag inte mer än en stilla, rofull kvällsstämning. Fabrikerna hade upphört att larma, arbetare och hantverkare hade flockat sig utanför portarna med snuggan i mun. Efter en flitig arbetsdag läto de kvällstimarna stilla skrida förbi och skymningen sänka sitt lätta dok över grändernas smala brunnar. I en brant tvärgata där husen broderligt stötte upp varandras murkna skuldror, sutto två kvinnor i randiga förklän och vita hucklen och fjällade fisk. Gälarna lyste röda och uppspärade och de kalla, sprattlande kropparna blänkte silvervita under kvinnornas flinka händer. Den ena var en gammal gumma med rostbrunt ansikte och djupa ögonsolar som raskt och vant gälade fisken med sina breda tummar och den andra, en ung flicka med pannan klibbade våt av svett. Båda arbetade oförtrutet, knivarna raspade och från skärbräderna sprutade det upp blå och vita kaskader av glimmande fjäll. Den nyfångade fisken låg i en videflätad korg vid sidan av dem, och de färdigrensade kropparna kastades i repknutna

kassar, som antagligen dagen därpå skulle återfinnas på ett av torgen.

Och det var i Delft som vi skulle få uppleva vår gemytligaste kväll på länge. Trots alla enkla auspicier. Vi vallade ut ur staden vid tiotiden på kvällen, men så kom vi plötsligt att tänka på att vi på det här sättet skulle komma till Rotterdam alldeles för tidigt på natten. Långt bättre då att slumpa bort några timmar på ett kafé här i Delft än att göra vårt intåg i Rotterdam medan alla goda borgare ännu sovo på sina ejerdunsputor. Sagt och gjort. Vi dök på måfå in i en arbetarkrog. Det var en liten trång lokal, men det fanns ändå rum för en biljard mitt på golvet och en kort bardisk vid ena väggen. Att den var kort kan man förstå av att den till sin yttersta centimeter upptogs av en nickelblank öltappningsapparat. Klumpiga bord och stolar utmed väggarna, ljusgult sågspån över det svarta cementgolvet bakom barägaren, liten och svart med gemytliga ögon, glimmade ett otal svarta, blanka buteljalsar. Uppe i taket satt en blek lampa vars lungsiktiga ljus ej kunde jaga bort vråarnas skuggor. Vid borden grova, blusklädda pojkar med kantiga ansikten och ljust hår. De sutto där och nävade tag om sina bierglas, då och då ritschade en fyrsticka till och tändstickslågan hoppade upp och ner som en spetsig tunga över piphuvudets tobaksladdning. Och det dröjde inte många minuter förrän vi hade stiftat bekantskap med pojkar därinne, eller rättare sagt, de stiftade be-

kantskap med oss. Trots att de kunde lika mycket engelska som vi kunde holländska. För övrigt är det ingen vidare konst att begripa holländskan. Den tycks hörbarligen bestå av idel dubbelrapningar vars betydelse man mycket snart lär sig att förstå men absolut ej att efterlikna. Varför samtal med holländare sins emellan med lite träning lätt går att uppfatta, bidragande orsak till detta är att de ej låter orden snubbla fram över tungan utan man hinner lugna sig en stund när ett ord är sagt, gå avsides och fundera över dess betydelse medan man dricker ett glas öl eller gör någonting annat för att sedan i lagom tid komma tillbaka och uppfatta nästa ord i den kedja som så småningom är ämnad att bli en mening.

Det var enkla och hjärtliga pojkar som samlades kring vårt bord. De bjöd på vad de hade, och det var minsann inte det sämsta: äkta, holländsk knastertobak i piphuvudena blir man glad och god av, den kommer en att glömma trötta fötter och värkande ben och solstekta bilchausséer. Och krogvärderna var en munter kurre som gjorde sitt till för höja stämningen. Han bjöd på en omgång öl över lag och berättade lustiga historier på hackig, enstavig engelska. Det var en kort, bredaxlad kamrat med sotsvarta ögonbryn och jordbrukarbreda handflator. Utan rock och jacka sprang han omkring i bara skjortärmarna med den knallröda slipsen fladdrande över bröstet. Vi ville naturligtvis betala för all vår förtäring, men han sköt bestämt tillbaka pengarna för det sista

glaset öl. Det var två tiocentare, två små vita silverslantar som jag stoppade i kavajens bröstficka och glömde bort. Ett par månader senare fick jag anledning att välsigna dem: efter en brandvaktsnatt på Antwerpens gator, voro de det enda värdefulla jag ägde och de tilläto mig att vid fyratiden på morgonen slinka in på ett chapp och få mig en kopp kaffe och ett par sandwiches.

XI.

BRANDVAKT I BRYSSEL.

Ett infanteri som rastade ut vid en dikesren, knotade högljutt över det trånga utrymmet, deras löjtnant replikerade att de kunde vara glada att de icke fullgjorde sin exercis i Belgien, där varje tumsbredd jord låg uppodlad. Skulle en soldattrupp vila ut där fick den slå sig ner mitt på landsvägen! Han hade nästan rätt. Åtminstone är jorden kring landsvägarna i västra delen av landet så överodlad att Belgien närmast liknar ett jättestort kolonistuguland från Willemstad i norr till Quievram i söder.

Men ändå lämnar det landets åkrar i motsats till Hollands beredvilligt plats till vila för en uttröttad vandrare. Det finns endast en olägenhet: landet är så fördömt litet. På ett par dagar springer man tvärt igenom det och storstäder som Antwerpen, Bryssel och Mons ligga och armbågas om utrymmet över de bördiga markerna. En vandrare som står i den ena stan hinner inte bereda sig på en ordentlig marsch förrän han kliver in i den andra. Och skulle han händelsevis inte komma in i en av de större städerna, finns det alltid en massa små städer och byar som förföriskt lockar med ett kafé och ett glas gott vin.

Vi startade från Antwerpen en dag vid tretiden och gjorde undan den första milen i rätt god fart. Vi rastade och åto för första gången på många och långa veckor en anständig och riklig måltid på en ort som hade fått för sig att den skulle heta Con-tich. Vi klev in i byns enda restaurang, och — o, gudar och avgrunder — låg det inte en matsedel på bordet. Stolta pekade vi på ordet som liknade *soupe*. Vi fingo den, serverad i många och små rätter. Det märktes tydligt på luftdraget att vi började närma oss gourmandernas heliga land, Frankrike. Och många belgiska francs kostade det inte heller.

Vi hade trampat genom landet och levat på torrskaffning. Men i längden blir det trögt, både för gom och matsmältning, att äta limpa och smör tre gånger om dagen. När vi därför kommit in på en krog för att få en drink att skölja ner landsvägsdammet med och sett en burk med okokta ägg på bardisken, hade vi gått fram och fått tag i ett ägg och med illusoriska gester slagit sönder det till en plätt, samt pekat på magen för att göra begripligt att vi gärna ville se det bevarat där-inne skyddat mot alla yttre faror. Två ägg stektes då åt oss var och serverades tillsammans med sandwichs. Likadant överallt. Långsamt och systematiskt bibringades vi den uppfattningen att belgaren inte lever på någonting annat än ägg och sandwich. Vi lärde oss att med vördnad betrakta de spräckliga pullor som i flockar gingo och kraf-sade i backarna. De hade ålagts en stor, nationell

uppgift. De födde ett folk och hindrade flamländaren med sina stolta, krigiska traditioner att snöpligen dö ut. Sannerligen! Hade inte dessa höns ett högt och mycket aktat värde.

Men här fick vi mat, ordentlig mat! Den som inte i längre tid undvarat sådan vet ej vad njutning vill säga. Eller, för att travestera Kipling: Den som endast varit mätt, vad vet han om mättnad.

Ty det är en himmelsk njutning höjd över alla andra att åter få äta ordentlig mat, liksom det är ett frosseri av oanade mått att efter ett antal brandvaktsnätter få krypa ner i en bäddad säng. Men det är en upplevelse som endast ett fåtal känner, den som har en säng lämnar den sällan beredvilligt och för den som ingen har är det ytterst svårt att få komma ner i någon.

Efter att förgäves ha klivit igenom hela Holland och letat efter en myndighet* eller holländare i övrigt som kunde tala engelska, träffade vi här på restaurangen i Contich en holländare som behärskade det språket, ja, som till och med svängde sig med skandinaviska fraser. Förklaring: han hade varit sjöman! rymt i Norge, besökt Sverige (Gotenburg), blivit utvisad från Amerika och arbetade nu som sadelmakare i Belgien, närmare bestämt här i Contich. Nå, här var han bra att ha, vi hade så småningom lärt oss att avsky det belgiska ölet som smakade sämre än surt

* Oriktigt sagt för övrigt. Vi letade inte efter myndigheterna. Det var dessa som letade efter och prejade an oss!

diskvatten. Men på vilken bar man än kom in slängdes det automatiskt fram ett par stövlar öl, ingenting annat än öl, bara öl. Nordbelgarens hela kulinariska fantasi synes endast röra sig om dessa med oupplösliga band förenade läckerheter: sandwich, öl och ägg!

Men vi ratade ölet och vi ville ha ärligt rent bondvatten till maten, något som serveringsflickan inte kunde få klart för sig. Då ingrep holländaren och översatte våra önskningsfrågor från engelskan till flamländskan. Flickan tittade allvarligt på oss och skakade bekymrat på huvudet. Hon fruktade tydligen för vårt förstånd, dricka vatten till maten!

Från Contich till Bryssel är det en landsvägs-slinga på tre, fyra mil som rinner genom ett väl-uppodlat kolonistuguland. Byar, köpingar, småstäder ligger utsållade tätt bredvid varandra. Ja, det händer att respektive samhällens visitkort inte står mer än fem meter från varandra, vilket ju kan vara något för tätt upplinjerade stadsgränser.

Vi gjorde oss ingen överdriven brådska på vägen till Bryssel, utan kastade ankar här och var för att svälja en drink och kurtisera de söta flamländskorna. På det viset ramlade tiden i väg fortare än vi tänkt oss och klockan var närmare ett på natten när Bryssel annonserade sin existens genom att möta oss med mörka förstäder, dystra arbetarkvarter och sotiga fabriksanläggningar. En halvmil gingo vi och traskade under mörka

träd på en trottoar som var lagd mitt i en bred bilchaussée. På vänster sida gick järnvägen fram. När nordexpresserna rusade in emot Bryssel lyste kupéfönstren emot den mörka bakgrunden likt en rad eldgula skynken som hastigt fladdrade förbi. Till höger gick nattskiftet i något järnverk, eldkvastar spolade i röda pelare mot skyn och lät natthimlens svarta molnbankar vältra sig i dess blod.

Vi hade länge gått och sett oss om efter ett ställe där vi kunde sticka undan och få sova, men förgäves! Kamraten föreslog att vi skulle klättra upp och hänga i krokig arm i ett av gatuplante-ringens träd, samtidigt kunde vi ju betrakta det vackra panorama som det eldsprutande järnverket utgjorde. Men nästan samtidigt hittade vi en gräsplätt; vi satte oss genast med ryggarna mot en trädstam, och njöto omåttligt av vilan när vi långsamt sjönko in i en välgörande halvslummer. Till höger om oss rusade väldiga spårvagnar ut till de längst bort belägna kvarteren, och på vänster sida dundrade de in mot staden igen. En spårvagnskusk på utgående måste ha observerat oss i gräset, ty när han körde in emot Bryssel stannade han hela tågsättet bredvid oss. Passagerarna i den fullsatta spårvagnen flockade sig vid fönstret och stirrade nyfikna på oss. Jag tyckte att uppmärksamheten verkade lite besvärande och vinkade därför åt föraren att han skulle fortsätta. Men det hade endast den effekten att varenda passagerare fick upp sina näsdukar och

svarade med ivriga viftningar och tillrop som jag förmodar skulle låta glada och uppmuntrande. När vagnen kört sin väg, reste vi oss genast och fortsatte in mot staden, ty inte ville vi ligga kvar i gröngräset längre och firas som publikgunstlingar av entusiastiska brysselbor.

Längre fram träffade vi på en oändlig massa järnvägsvagnar som stodo uppkörda på stickspår. Vad var naturligare än att vi klättrade in i en godsinka, krängde av oss ryggsäckarna, sträckte ut oss på det hårda trägolvet för att genast försjunka i en tung och drömlös sömn, vaggade till ro av våra goda samveten.

Sovo vi en timme eller var det kanske bara fem minuter? Båda vaknade vi av att det började skrika i kopplingar och skenskarvar och långt borta i fjärran hördes ett lok pusta och stöna. Med sömnen ännu i ögonen kommo vi snabbt på fötter, nafsade till oss ränselarna, fläkte upp de tunga skjutdörrarna och hoppade ner på marken. Tågsättet hade då redan god fart uppe mot den plats varifrån vi kommit. Hade inte sängplatsen varit så fördömt hård och obekvämlig kanske vi inte vaknat förrän på Antwerpens bangård och därmed haft hela nattens marsch ogjord.

Bryssels gator låg under våra skosulor. En enda polis med munkorgsförsedd hund ropade an oss och intervjuade oss om anledningen till vårt besök. Han fick de åtrådade upplysningarna och släppte oss på vidare exkursion i den sovande staden.

Ni, mina ärade, känner säkerligen bättre än jag Bryssels topografi, dess historia, dess traditioner, dess mera bemärkta byggnader. Jag har ännu inte haft tillfälle att där rusa runt i turistbyråernas autocars, och ej heller har jag forskat i hävderna eller bibliotekens luntor. Min bekantskap med Bryssel är endast en brandvakt på stadens gator, jag låter därför bli att referera vad andra redan sagt, vilket ju ofta i en reseskildring är den största konsten!

Men jag minns en oändligt lång allé och i de stora lövträdens barmhärtiga skuggor stodo obekväma soffor där vi landade och vilade ut på våra packningar. Varför kom jag i mitt halvsovande tillstånd att tänka på broder Bellman:

Mollberg satt i paulun
 full med fjäder och dun
 klädd uti en skinnröja brun
 och en väst av kattun —
 skjortan syntes ibland.
 När med kärlet i hand
 gubben stod så bredbent i sand
 hosta och fukta sin tand,
 byxbandet i byxorna sprack.
 Nu gick han till fönstret och drack,
 skruva luckorna opp
 såg uppå stjärnornas lopp.

Natten var långt framskriden och halvsovande tecknade jag mig till minnes staden Bryssels dåliga elektrifiering. Bakom och framför oss arbetade en man med att släcka gatubelysningen. Mörkret sänkte sig ned över oss och mannen försvann som en irrande skugga långt bort i det trådsmlala gatuperspektivet. Ett grått gryningsljus började sila ner genom parkens lövrika kronor. Vi blevo uppruskade ur våra lättjefulla ställningar av den tilltagande morgonkylan; för att någorlunda behålla värmen i kroppen måste vi börja promenera gatorna utefter. Husen stodo och sovo i tystnaden och poliserna stirrade spänt på oss när vi vandrade förbi deras pass. Här och var fanns det ännu någon restaurang öppen, det skulle ha smakat gott med en kopp kaffe i kylan, men serveringarna sågo på något vis för luxuösa ut för oss. Vi skulle troligen ha känt oss som sparvar i tranedansen om vi besvärat de förnäma kyparna med en beställning. Längre bort på en avsides belägen gata fanns det en krog av betydligt enklare snitt, vi skymtade gäster innanför glasrutan och prövade dörren, men denna var obarmhärtigt stängd. Men där var en annan dörr som såg ut att ha halvofficiell karaktär. Vi sparkade upp den och sparkade oss rakt in i en sängkammare. Just vad vi behövde! Härliga ottomaner och schäslonger och kuddar hopade i överflöd och där stod bord som dignade under frukt och dryckjom. Bleka lebemän lågo i bekväma ställningar och betjänades av ödmjuka kvinnor.

Här och var runno tjocka, veckrika draperier, och det hela belystes knappt och hemlighetsfullt av gaslampor som hängde ner i smäckra metallarmar från taket. Vi kunde nästan trott oss förflyttade till Tusen och en natt. Men här drogo vi våra näsor så kvickt som möjligt ur den hemtrevliga miljön. Det är inte under alla omständigheter man känner sig tilltalad av Aladdins roll att putsa en gammal kopparärrig lampa.

Jag grubblade nu på skarpen över Bryssels dåliga belysning och började nästan misstänka att fotogenlampan i de flesta hem ännu med sitt milda ljus band familjemedlemmarna samman vid stora bordet i vardagsrummet som det heter i gamla hederliga högläsningsromaner. Men fanns här fotogenbelysning syntes detta snarast störta familjemedlemmarna ut i uteliv. Klockan var fem på morgonen när vi kommo till Gare du Nords pampiga byggnad. Där slog vi oss ner på en bänk bredvid en schalförsäljande arab som somnat in med hela sitt lager över axeln. Glädjeflickorna postade överallt, ivriga om att infånga nattens sista byte, hela horder av familjer drogo hem på vingliga ben och förde sins emellan animerade gräl, en och annan polis stod och svängde battongen och tittade likgiltigt på nattfåglarna runt omkring. Sömnen smög sig över oss och våra huvun föllo ner mot bröstet. Varför tänkte jag återigen på gubben Bellman där jag satt på den benhårda bänken:

Glimmande nymf, blixtrande öga
 svävande hamn på bolstrarna höga,
 menlösa styrka,
 kom, kom nu att dyrka
 vid ett smalt och halvsläckt ljus
 sömnens gud, vår Morfeus!

Luckan ren stängd, porten tillsluten
 natthuvan ren din hjäsa kringknuten —
 ren Norströms piskperuk
 den hänger på sin spik.
 Sov, somna in vid min musik!

Så skulle det vara! Araben bredvid vaknade och drog sig förskräckt tillbaka när han fick se oss. Han trodde väl att vi hade stulit hela hans förråd av glaspärlor och sköldpaddskammar. Själva reste vi oss och knäade åter ett stycke fram genom stan. Vi hamnade bland en bråte cirkustält och zigenarvagnar, vi snokade nogsamt efter en plats där vi kunde vila våra trötta ryggar. Men förgäves. Men så kommo vi in i en avkrok av staden och stodo åter framför en pampig byggnad. Gare de l'Est fingo vi veta senare. Vi smeto in genom svängdörrarna och befunno oss mitt inne i en stor och grå stenhall. Här och var i vråarna lågo svarta bylten nedsjunkna på det kalla golvet. Somliga ömsade sina fuktiga paltor, andra sovo, obekymrade om världen runt omkring. Du heliga Augustinus! De kringliggande kvarterens utdrivare hade här mött upp för att få en billig om

även något obekväm hotellsäng. Vi läto oss inte bjudas två gånger utan sjönko försiktigt ner bland de andra hyresgästerna och lade oss tillrätta med ryggsäckarna under huvuna.

Och så somnade vi och sovo och kördes barmhärtigt nog inte upp förrän det första tåget från Paris larmade in på bangården och resandeströmmen började att välla fram och tillbaka genom spärrarna.

XII.

VÄGEN FRÅN PARIS.

En dag vaknar man plötsligt och känner att marken bränner under fötterna. Man måste göra slut på sitt lättingliv och försvinna från *den* platsen, även om den så vore Paris, ljusets och livsglädjens stad. Men kanske också just därför: man har äcklats till leda av Montparnasses låtsasbohème, och Montmartes guldkrogar med betalda apacher, feta amerikanskor och emanciperade flickor intresserar en inte längre. Man längtar återigen efter vägarna och ensamheten! Man packar sin ränsel och tar metron ut till S:t Lazare och frågar polisen vid stadsporten efter närmaste vägen till Belgien. Man får nödiga anvisningar och startar ut på en öde och tråkig afsfaltbana som går under det pampiga namnet Flandriska vägen och som i det stekheta solskenet ser ut att ha förutsättningar för att borra sig tvärs genom nordfranska landsbygden ända upp till Bryssels stadspört.

Självordskandidat? var frågan som jag skymtade i den gendarms ögon som hjälpte mig till rätta på kartan. Jag passerade genom den fula

och smutsiga förstaden Pantin, vilken kan stoltsera med ansatser till loppmarknad och billig kramhandel efter holländskt mönster. Men i mycket mindre skala än vad som förekommer på Waterlooplein och vid kanalkajerna i Amsterdam. Men Pantin imponerade genom en väldig bryggerianläggning och när jag definitivt lyckades skaka av mig det efterhängsna Paris, möttes stad och land med en doft av jord och malt och stenkolsrök.

Le Bourget mötte upp och vad Frankrike har av vackra stålduvor defilerade förbi med larmande motorer. På mig imponerade de oerhört, men blaserade stadsbor lät lugnt de vackra maskinerna härja utan att ägna dem någon uppmärksamhet. Lätta colibrifåglar med skimrande vingar stodo uppställda i rader framför de gapande hangarerna, eller kommo de nersinglande uppifrån luften, togo mark som studsande guttaperkabollar och löpte i långa, sirliga kurvor fram och tillbaka över flygfältet. Mekaniker sysslade brådskannde vid gamla trafikflygplan med ytterst skamfilade exteriörer, gamla nerkippade luftdroskor med vilka intresserade turister kunna göra en sväng i luften och lägga, om även för endast några korta minuter, Paris under sina fötter och skåda det von oben. Då och då larmade en maskin upp från fältet med öronbedövande dån från propellrar och motorer. Vackra fåglar som vore värdiga att sträcka ut sina vingar till flykt från franska kusten och trotsa Atlanten från öster till väster. Som förbipasse-

rande främling bröt jag nästan halsen av mig när maskinernas stålkroppar skymtade fram mellan vägbanans lummiga trädkronor. Men lika mycket som jag var intresserad, lika likgiltig var ortsbefolkningen för dessa imponerande duvor. Ett väldigt passageraraeroplan svepte ner över trädkronorna för att med dunder och dån ta mark inne på flygfältet. Det kröp i skinnet när jag hörde braket ovanför mitt huvud, men en gammal gumma som jag passerade förbi, ignorerade fullständigt den pruttande maskinen, hon hade endast intresse för att balansera sig fram på den knaggliga stenläggningen utan att spilla en droppe av sin bräddfyllda mjölktilbringare. Så är det med vanan.

Här är Le Bourget, här har entusiastiska parisare tvenne kvällar med två års mellanrum samlat sig i oöverskådliga massor och hurrat och skrikit sig hesa. Här har strålkastarnas vita ljusarmar svept fram och tillbaka på den nattmörka himmelskupan för att till slut triumferande skölja sitt mjölkvita ljus över två maskiner vars namn alltid skall återfinnas i aviatikens historia: Spirit of S:t Louis och Oiseau Jaune.

När jag gick ut ifrån det inhägnade flygområdet hittade jag en nickelslant, en tjugofemcentime i det grova gruset. Jag tog upp den och stoppade den på mig och hoppades vidskepligt att den skulle dra tur till sig. Jag startade återigen på den breda asfaltbanan med blickarna stint spända

in i den ljusa horisonten för att så fort som möjligt upptäcka målet för min nästa etapp, Louvre. Vilket i detta fall varken var handelshuset eller tavelgalleriet utan en, som jag några timmar senare fick veta, liten smutsig och sömnig stad bestående liksom dessförinnan Vauderland och la Patte d'Oise av en klunga hus som grupperat sig på ömse sidor om Grand Nationale. Och invånarna syntes ha tagit till sin huvuduppgift att bryta sönder den släta och jämna asfaltbeläggningen inom det område stan behärskade och i stället stoppa ner benbrytande kullerstenar. Något nöje skall man väl ha här i livet. Och är det inte nöje nog att efter slutat dagsarbete sitta på en av stans smutsiga krogar och se förbifarande bilars besättning skakas till slarvsylta på den stump av vägbanan som man själv äger kommando över.

Långt efter det jag passerat Le Bourget rastar jag en stund och skymtar bakom mig flygfältet där maskinerna glänsa silvervita i solskenet. I ryggsäcken har jag landets vita bröd liggande inpackat i långa spiror. Jag kapar av ett stycke, breder smör på det och låter mig väl smaka. Långt ute på ett rotfruktsfält ser jag ett arbetslag böjt över sina kortskaftade hackor och med de brunbrända ansiktena vända mot jorden. Med böjda ryggar följer de åkerns fåror och närmar sig dikesrenen där jag sitter. När de nått slutet räta de för ett ögonblick sina krökta ryggar. Med jordiga blusärmar stryker de bort svetten från pan-

nan, fattar hackorna och vänder om och avlägsnar sig ut på fältet igen med tungt böjda ryggar som en lång procession av sörjande.

Självordskandidat!

Långt norr om Louvre går det upp för mig vad frågan i gendarmens bruna pupiller egentligen betydde. Här ute på den breda, asfalterade landsvägen får man minst av allt försjunka i trötta meditationer och filosofera över livets mening. Snabb och kvick måste man vara, ett extra öga i nacken fordras det och därtill får man ändå ständigt vara beredd på att ta ett hastigt språng ner i närmaste dike. Ty kommer det inte landsvägs-slukande turistbilar med hundra och hundratiokilometers fart för att inte tala om lite extra gas i botten när kurvorna passeras, vinglar det alltid en gammal skröplig ford, missbelåten med sig själv och hela världen, vägen utefter från den ena dikesrenen till den andra. Man märker mer än väl att man är i det fria, republikanska vinlandet där gossen Amor med sitt välförsedda koger ännu härskar över människornas hjärtan och absolut ignorerar sådana bagateller som lagar, myndigheter och trafikultur. Bil på bil, den ena skröpligare än den andra, snubblar herrelöst fram över asfalten. Chauffören har tagit sina händer från ratt och bromsspakar, flickan som sitter bredvid i förarsätet famnas passionerat om midjan och Han dränker sin själ i Hennes ögon, som det lär heta i gamla hederliga högläsningssromaner.

Men märkvärdigt. Denna färd med endast tre kvarts blick för ratten och vägens faror synes här gå säkrare än någon annanstans. Ännu har jag inte sett någon bil som rusat över vägkanten och slagits sönder till skrot, vilket ju tyvärr är en ofta förekommande händelse på de svenska landsvägarna. Men chaufförerna där har väl något av de gamla kusk- och bondtagen kvar i blodet. Traditionen från fäderna sitter i. Och det gällde ju förr när man körde hem från marknaden med en liter brännvin innanför västen att i raseri slita sönder piskan på märren och visa grannarna vad kraken egentligen gick för.

Vägen från Paris över provinsen Isle-de-France går genom en rik och bördig bygd med vida, vajande sädesfält som sträcker sig i oändlighet för att vid horisonten blåna samman med en dunge skog eller sluta vid stranden av Oise, en biflod till binnikemasken Seine, som här drar fram en glittrande vattenremsa genom bygden. Vallmon prunkar lackröd i den höga, gyllengula säden och från fälten sveper det in en doft av sol och blommor och hö.

Här och var ute på fälten går framåtböjda män och svingar liarna. De tunna, krokiga stålbladen skär långa, blanka strimmor av ljus ur luften ovanför skördemännens huvud. Liarna flyger risslande in i det saftiga gräset, männen går vidare och lämnar jämna, breda skår efter sig. När de stannar för att vända liarna och låta brynstenarna

klappa mot bladen samtalar de med varandra med höga, genomträngande stämmor. De står ute på de vida slätterna som svarta, påsiga silhuetter mitt i det flödande solskenet och deras röster rullar fram över fälten som högljudda ekon. Och barnen arbetar under höga skratt, de samlar säden i trasiga spånkorgar; balanserade med långa räfsor i händerna följa de unga flickorna efter männen och kastar upp det nyslagna höet i soldoftande stackar. Gamla kvinnor vid sidan av vägen mumla lågmält och dystert med varandra, de äro fattigt klädda i svarta, upprispade och urblekta bomullskjolar, och de har vita hucklen knutna över sitt svarta hår. De går med ryggen i krum och skär av gräs på dikesrenen med halvmåneformade skärar av stål. De vadar långsamt fram genom gräset, fångar en handfull i topparna, svingar skäran med den andra handen och hugger i ett hastigt snitt av gräset alldeles ovanför marken. De buntar ihop det avskurna höet och kastar det i grova säckvävstrasor som ligger utbredda på marken och i kväll skola de lasta gräsbördorna på ryggen och vandra hemåt byn till den enda kon som de kanske har stående i kätten.

Och ute på fälten låter karlarna liarna svepa i långa tag. Under de tunna skjortorna badar deras kroppar i svett. De vilar ut vid dikesrenarna, skjuter de halmflätade topphattarna i nacken, letar reda på fältflaskan och låter det svala vinet skölja vederkvickande genom struparna.

Men är landskapet vackert med en ymnig sol som slösar sitt guld över bördiga marker och vajande sädesfält, så äro byarna där lantarbetarbefolkningen bor präglade av en oändlig tristess. Här och var med någon kilometers mellanrum ligger en by bestående av några väldiga stenlador som flockat sig på ömse sidor om vägen. Det är en koncentration för traktens lantbruksbefolkning. Byn ligger där som en smutsgrå, skräpande fläck i naturen. Själva husen äro fula och verka beklämmande, och samma intryck får man av interiörerna när man som hastigast passerar förbi de åt gatan öppna dörrarna.

Dagen börjar lida mot sitt slut och arbetarna upphöra med dagsverket ute på fälten. De kastar upp hackor och liar på axlarna och troppa av hemåt byn. Även ute på den släta asfalten går de med knäande, jordtunga steg som vore de ännu kvar ute på åkrarna och trampade i den lösa, feta myllan. Här slingrar vägen uppför några höga och mjukt kuperade backar. Solen har redan hunnit gömma sitt klotrunda ansikte i vete-fälten, skymningen rinner ner genom vildaplanas kronor och gömmer vägen för mig under sitt svarta täcke.

Klockan är tio, halv elva när jag passerar en by eller liten köping, la Chapelle, den ligger med tysta och öde gator i mörkret. Fyra, fem mil bakom mig i mörkret ligger Paris. Där har redan ljuset runnit längs bulevarderna som en slinga

eld vilken lämnat glimmande punkter av vitt, rött och blått efter sig i det stora dunklet. Och nu sprutar reklamens eldvita ljus uppför Eiffeltornet och det genombrutna järnskelettet står mitt i Seinestaden som en brinnande fackla emot den mörka natthimlen.

Jag passerar la Chapelle och ett tjugotal meter utanför bygränsen slår jag mig ner vid dikesrenen och vilar ut på packningen. Där bakom mig i mörkret sover redan en klunga hus med tillslutna fönsterluckor. Jag snör upp ryggsäcken och tar fram mitt smör och mitt vita bröd och tycker att kvällsmaten smakar furstligt så här i mörkret och ensamheten på dikesrenen.

Jag har sedan skymningen förgäves gått och sett mig om efter hövålmar där jag kunnat ta mitt nattkvarter. Men här framför mig ligger ett helt fält med skördad säd som bundits samman i skylar. Nu ser jag mig tvungen att trygga min nattsömn, kliva ut på åkern och flytta samman två skylar och sträcka ut min trötta kropp på detta härliga bolster.

Jag placerade mig ytterst listigt ute på fältet. Straxt bakom mig gick stora landsvägen, när motorfordonen rände förbi svepte strålkastarna en ljusflod över sädesfältet. Det eldgula skynket hoppade från sädesskyl till sädesskyl och belyste marken runt omkring. Endast platsen där jag låg befann sig hela tiden i skuggan. Jag var nöjd. Ty det kunde vara obehagligt nog att mitt i nat-

ten väckas av någon förtörnad gendarm som fann min sängplats alltför okonventionell.

Innan jag somnade in i den fuktiga kylan låg jag och fixerade Karlavagnen som med sin brutna skakel i årtusenden resultatlöst rullat över himlavalvet. En blödande måne seglade majestätiskt fram över mitt huvud och jag låg och tänkte på den bonde som här i la Chapelle i morgondagens tidiga gryning förtvivlat skulle slita sina grå lockar över två nervräkta sädesskyllar. Jag beklagar dig djupt, du gallske man, men nöden hade ingen lag. Jag kom vägen vandrande fram och var trött och behövde vila och den tog jag mig där jag kunde få. Huvudet vilar skönt mot ryggsäcken så som jag ligger, händerna har jag knäppta över bröstet och magen är proppfull med vitt bröd. Jag somnar mätt och belåten som en hederlig borgare här ute på fältet, och ansiktet har jag vänt mot nattens vita stjärnor.

XIII.

TILL COMPIÈGNE OCH NOYON.

Jag väcktes i min sädesskyl av tysta steg som tassade förbi. Jag kröp upp, nerboschad och grann av min härliga mjuka bolster, och tittade försiktigt ut över vägen. Stegen hade redan hunnit draga förbi, och några tiotal meter längre bort såg jag en skock människor sprida sig över fälten med liar och kortskaftade hackor över axlarna. Det var det första laget jordbruksarbetare som gick till sitt arbete. Och redan hördes här och var brynstenarna klappa och slå emot liebladen. De voro av allt att döma bittida ute, ty solen hade ännu inte hunnit rulla upp sitt klot i öster. Och det måste ha regnat en skvätt under natten. När jag vaknade låg jag framstupa med ansiktet begravt i säden, och filten som jag hade svept över skuldrorna var genomblöt och duskig som hade den blivit kysst av en nordsjövåg.

En mil är alltid en mil (utom i Frankrike och Belgien förstås, där olika officiella vägstenar kan stå på ett par stegs avstånd från varandra och förtälja om högst skiftande kilometerantal emel-

lan två angivna *fasta* punkter), men människokroppen är inte alltid densamma, därför kan en mil understundom bli längre än vanligt och de tio kilometerna utomordentligt svåra att forcera. Frusen av nattens fuktiga kyla, hungrig och morgonolustig hade jag milen att gå in till närmaste stad som var Senlis för att få mig ett glas varmt morgonkaffe. Klockan kunde väl inte vara mer än tre eller fyra. En ullig vit dimma drev i sönderslitna tappar över de längst bort belägna ängarna. På de närmaste råg- och rotfruktsfälten arbetade redan flitiga armar, karlar med vidbrättade hattar och kvinnor med vita hucklen stodo nerhukade i det mjuka ljus som ännu är innan solen hunnit gå upp.

Trots att det i hög grad fördröjde marschen, förkortade jag vägen in till staden genom att plocka de saftiga smultron som växte utmed dikesrenarna. Och under fem minuter hade jag nöjet att vara den ensamma åskådaren till en praktfull cirkusuppvisning i modern skolritt. Det hände några kilometer utanför Senlis: en kavalkad färgade sprängde förbi på vrenskande hästar. Det var karlar med breda, fula ansikten. Hakor och kinder betäckta med sträv skäggstubb. Mullatter eller senegalnegrer, jag vet inte vilket, i varje fall tillhörde de ett regemente som var förlagt till Senlis. Grant och festligt klädda som tvättäkta teaterbeduiner. Breda tygskynken fladdrade likt brokiga fanor ut ifrån deras ryggar, de hade vita turbaner skickligt lindade kring sina

bruna pannor, blusar av vitt och blodrött linne, ärtgröna pösiga byxor som hängde ner som vida säckar över ridstövlarnas grova smorläder. Blankskurade mässingsbrickor, seltyg och stigbyglar glimmande i den tidiga morgonsolen. Och hästarna tycktes ej heller vara vana vid den sedvanliga militära drillen. De uppförde sig på landsvägens mitt mer som otämnda hingstar på en öde stepp. Deras svansar och manar voro långa och ovårdade, de skygga ögonen sprutade gnistor av eld och de sökte ständigt öka takten från trav till galopp. Men det var tydligt att ryttarna inte för första gången voro uppe i en sadel. De behärskade de nervösa djuren mästerligt. Rakryggade och lugna tvingade de dem i takt med åtstramade tyglar, red dem långa stycken tvärs över vägen med nosen uppviden emot himlen. Och en lång ryttare med allvarligt, hopknipet ansikte tvingade ner sitt djur på bakhasorna, böjde dess muskelstarka, sturska nacke och pressade med betslet obarmhärtigt ner huvudet mot bringan. Hästen arbetade i ångest och tömde ut luften genom de uppspärrade näsborrarna, bukhuden glänste svart och svetten löddrade sig vit i bringan, och när djuret återigen rycktes upp på benen, spelade ländernas muskler knytnävstora och kroppen skalv som i frossa.

Det var en vacker syn av brokiga tyger, brunhyade ansikten, blixtrande ögon. Och hästarnas starka hovar smällde hårt och oroligt mot vägplanet likt snabba trumvirvlar.

Men trots morgonolusten nådde jag ändock Senlis och piggades upp av en kopp starkt, fränt kaffe. Och på det tömde jag några glas vin och länsade brödkorgen på dess innehåll av läckra bröd som sammanbakats av seinedalens doftande vete. En färgad rekryt gick som handräckning på kaféet. Han vaskade glas bakom disken, han flyttade bord, han bar brickor, han låg framstupa på knäna och skrubbade krogens smutsiga stengolv. Sporrarna klirrade och slog, byxororna hängde i vida påsar över hans feta lår och svetten rann i strömmar över det nakna bröstet. Det var en godmodig krabat, hans svarta ögon skimrade av iver. Men ansiktet var sällsynt fult med ett par köttiga läppar och på kant ställda kindben under det spända skinnet. För varje gång han gick förbi någon gäst med skurtrasan i sin bruna näve blottade han en rad breda, vita tänder, men det var inget glädjerikt leende, endast en gest i mimiken som bekände tjänstaktig iver.

Från Senlis till Compiègne är det ett par, tre mils landsväg, och att Senlis inte är någon o betydlig garnisonsstad fick jag bevis på under denna sträcka. Ty tid efter annan döko välmående gendarmer upp och ville visera mitt pass. Men på mitt hederliga utseende klarade jag mig som vanligt obehindrat förbi alla spärrkontroller. Och hade till och med flax att få åka bil några kilometer framåt. Det hände på eftermiddagen strax norr om den lilla staden Verberte. Jag hade nyss

ätit middag — några sardiner, vitt bröd och vin — och roade mig som bäst med att längs dikesrenen plocka en handfull smultron till dessert, då en skraltig lastauto stannade bredvid mig och chauffören pekade på den tomma platsen i förarsätet. Jag accepterade naturligtvis genast inbjudningen och skakade med ända fram till Saint Quen, där skulle den välvilliga chauffören ovillkorligen in på en krog och ha sig en sup, men jag fortsatte omedelbart och i ett sammanhang emot det hägrande Compiègne.

En stad hägrar alltid. Säg mig varför! Ty när man äntligen efter en kedja av genomluffade landsvägsmil når fram till den, är det första man gör att leta rätt på utgången för att ånyo lägga en stadstull bakom sina hälar. Så gjorde åtminstone jag i Compiègne. Dess kantiga och backiga kullerstensgator plågade mina ömma fötter, krogarna lockade till ett glas vin och onödig tidsspillan. Dessutom såg jag färgade soldater som sysslösa drevo omkring på gatorna, dem blev jag rädd för med detsamma: nervösa gendarmer kunde tro att jag var en farlig spion som ville komma åt ritningar till stadens fästning. Dessutom upptäckte jag plötsligt nu på mitt kartblad att det fanns flera städer längre norrut: Noyon, Ham, Saint Quentin, det kunde ju vara roligt att få se dessa också innan man blev giljotinerad (jäms efter skosulorna, som min kvicka skollärare ständigt sa). Varför jag så fort som möjligt korsade

staden och efter tio minuter var ute på landsvägen igen.

Men möten med inkvisatoriska gendarmer är ändå alltid spännande. Man vet aldrig vad som kommer att hända, Ett, tu, tre kan man oförmodat bli huggen i kragen och avföst till närmaste gendarmekontor för att där sitta i en cell bland skurtrasor och notoriska lustmördare och bida sin dom. Och människan älskar ju att söka efter det som pirrar lite på nerverna. Varför jag av hjärtat beklagar mrs och mr So and So från Fifth Avenue och andra turister av den amerikanska dollartypen som söker nya sensationer världen runt: Londons East End i Thos. Cooks autocars, Paris by night, Jerusalem fem minuter, etc. De ha hitintills på grund av sin bekvämlighet och vana vid landsvägsslukande automobiler gått miste om ett utsökt äventyr vilket i vidden av sin obehaglighet endast varit landsvägsluffaren förbehållet att uppleva. Nämligen det att i en mörk och regnig natt gång på gång stå ansikte mot ansikte med lagens oförsonliga väktare och på en franska som man inte behärskar förklara för dem varför man existerar, varför man kommer och vart man skall hän, och varför det, nu mitt i natten i ett väder värdigt tyskarna, hur många mord man har på sitt samvete, rån, bedrägeri, stöld, en anarkist kanske, eller en spion?

Men mera om ett sådant nattligt äventyr längre fram. Den vackra tisdagskväll jag lämnade Compiègne gick helt i den fredliga och oförtrutna landsvägsluffens tecken. Fem minuter vilade jag ut med fötterna nerstuckna i Oises grumliga vatten. Och sedan fortsatte promenaden utåt landsbygden. Allteftersom skymningen droppade ner från den mörka himlen gick jag oförtrutet vidare, kilometer efter kilometer vilka så småningom länkade sig samman till mil. Och ute på gårderna stodo hövålmarna, alla luffares sköna sängplatser, och sträckte inbjudande ut sina mjuka bäddar emot mig.

Och när natten äntligen svepte sitt svarta täcke runt om bygden, lämnade jag landsvägen och slog mig till ro i en hövålmes mjuka famn. Det var en kväll med otaliga stjärnor som brann i tunga bloss på den mörka himlen.

Men nämn en glädje som varar beständigt.

I Seinedalen är temperaturen och väderleksförhållandena oerhört skiftande. Om man till exempel en kväll i vackert väder söker sig ut från landsvägen för att ta nattkvarter i en höstack eller under någon häck, kan man lägga sin högra hand i elden på att om någon timma vakna vid att mörkret står svart som ett negeransikte framför ens ögon och att ett våldsamt skyfall spolar ens jordiska lekamen ren från alla synder. Det hände mig denna natt!

Eller att man startar en morgon, luften är grå och disig och regntung och man fröjdar sig i sitt fariseiska sinne åt en härlig dag efter landsvägen. Och så om en stund bränner solen från en molnfri himmel, man lider och svettas och ens arma fötter svullna i värmen. Alldeles precis som det hände mig dan därpå!

Strindberg, som hann med allting, har någonstans givit detta lite nyckfulla klimat sin geografiska förklaring: Frankrike är omgivet av tre hav, Nordsjöns, Atlantens och Medelhavets olika tempererade vindar ha fritt spelrum över det nästan skoglösa landet. Vadan hastiga temperaturväxlingar och obehagliga överraskningar blir följden för både luffaren och jordbrukaren. Den sistnämnde har också lite svårigheter på sitt vis med den kommande vinterns brödbekymmer, höet skall vara torrt när det bärgas in i ladorna och rotfrukten skall tas upp i rätt tid. —

Som sagt. Dagen därpå var gassig och varm, en i mitt tycke högst ovälkommen kompensation till nattens häftiga regn. Men vägen till Noyon måste forceras trots alla svårigheter. De små städer och byar jag passerade förbi lågo tysta och övergivna utan allt liv. De verkade gamla och trötta utan kraft att leva längre. Jag gick förbi en, Chiry hette den och var ett märkligt undantag från regeln. Nyuppförda, vackra hus lågo utmed vägen, men inte en rörelse, inte ett liv gav sig tillkänna. Och i den stilla, heta luften

slog det emot mig en doft av rosor och asfalt. Men i övrigt äro byarna halvt förfallna, gamla och tråkiga: husen stå där och sover i middags-solen, smutsiga och kyffiga, men turligt nog klänger massor av blödande rosor över de grå gavlarna och hjälper behöfligt upp eländet till en pittoresk nivå. Och varje liten stad på den här kanten har några sönderskjutna hus och nerrasade murrester som minner om kriget. Lämningar som ingen ännu rört eller röjt upp. Men grönskan frodas friskt, växer genom alla krossade fönstergluggar, skyler barmhärtigt med sitt mjuka täcke skotthålen och den svartbrända jorden.

Grå äro de och smutsiga, de sömniga små landsortsstäderna. Men träffar man en inföding kan man ge sig tusan på att han är trevligare och betydligt livligare än hans verk vittnar om. Och tittar man in på en krog kan man vara säker på att om det är vid den tiden finna hela familjen vid middagsbordet som står framdukat i ett hörn av lokalen med mat och dryckjom och flera meter av landets vita bröd. Mannen och sonen komma från sitt arbete ute på fälten medan krogens skötsel och affärer helt har fallit på hustruns och den hemmavarande dotterns lott. Man beställer en bock beer, ty halsen är igentorkad av törst och landsvägsdamm, flaskan tas utan krus från det egna middagsbordet och ställs fram på gästens. Så är det.

För övrigt tycks det ej vara någon vidare lö-

nande sysselsättning att vara krogvärd utåt landsbygden. Detta är nu ett antagande som kanske motsäges av det ofta konstaterade faktum att fransmannen i regel är en flitig och administrativ natur, men förutom lantbruk och viktualiehandel sammankopplas krogrörelsen ofta med kommers av bensin. De röda pumparna står uppmonterade framför byns kafé, och det är patron själv som skänker stimulantia i bägare av olika mått och omfång åt både bilen och dess chaufför. Alla är det inte som göra miljoner på eftermiddags-apéritifen som papa Jambon på Bulevard Montparnasse.

De röda pumparna synes tillika vara de enda stänk av modern teknik som den breda landsvägen fört med sig och kastat in lite här och var i småstädernas trötta och ålderdomliga kultur. Vore jag en amerikansk yngling som gick här vilket jag under alla förhållanden inte kunde vara, en amerikanare ger sig inte till att gå ifrån Paris till Antwerpen för att skaffa sig ett jobb — tvingades han till en sådan promenad, sammankallade han väl en mängd filmare vid starten och tjänade på statistlönen så mycket att han kunde häkta ett tåg vid närmaste station. Men i alla fall, vore jag en amerikanare, skulle jag inte som nu enbart förvånas utan även i hög grad förargas över den efterblivenhet i fråga om maskinell kultur som det franska jordbruket befinner sig i. Inga rad-såningsmaskiner skumpar över fälten, inga trak-

torer bökar i jorden, inga skördemaskiner skramlar hotfullt med knivarna och inga självbindare fångar in och vrider samman säden i smärta skylar. Hela arbetet är klassiskt och idylliskt med skärbor och liar, räfsor, hackor och blankslitna plogar. Och än i dag är åkerbruksmannens sånings- och skördegest densamma som för hundra år sedan, och än i dag följer kvinnorna efter och samlar upp och binder samman säden.

En amerikansk yngling som vandrade här kanske inte skulle ha något sentimentalt till övers för den romantiska naturen. Men han kunde slå sig med patriotisk världsdelsgest för bröstet och säga: detta är inte vil!

Men Noyon hette den plats som jag ville nå innan kvällen. Jag lade allt flera byar bakom mig. Och jag passerade förbi små landsortsstäder där det fanns låga små hus som hukade och gömde sig i varandras skuggor, hus vilka blickade dystert omkring sig med mörka fönster. Och när jag kommit långt bort och vände mig om på någon backes krön, låg staden sällsamt liten därnere på slätten, den låg där som kringströdda bygglådebitar. Och nu voro inte fönstren svarta längre utan nerstänkta av kvällsolens blod. En sol som redan nu lät sina vinröda penslar stryka över västers horisont, en sol som var på väg att gå ner efter dagens vandring.

Ännu hade jag en mil kvar till Noyon och ville jag nå staden innan jag hade natten alldeles inpå

ryggen, måste jag använda mig av bil. En sådan uppenbarade sig också strax i en krök av vägen. Jag hejade efter skjuts, men förgäves. Lasthojen, som såg oerhört dum och brutal ut, slamarade förbi med dunder och brak, och jag stod övergiven kvar vid dikesrenen med en ränsel som tyngde på ryggen och vars remmar skuro in som knivar i axlarna. Och det var minsann inte den enda bilen som den kvällen lämnade mina tillrop obeaktade. Till slut hade jag ingenting annat att göra än uppge hoppet att nå Noyon den dagen och som vanligt hoppa ut på närmaste fält för att få några timmars sömn. Men höet där i trakten var redan inbärgat. Det fanns endast de rostbruna, stubbade åkrarna kvar. Och när jag till slut gick ut på en av dem glömde jag till på köpet att stänga grinden efter mig. Och herrans alla lössläppta vindar visslade kallt igenom spjälorna.

XIV.

STUDIE I SVART.

Den dag då Herren låter sitt regn falla över alla ondas huvun är väntsalen på en järnvägsstation den plats, där den som vandrar värgarna fram utan mynt obesvärat kan slinka in undan vätan med en min som hade han löst biljett till en pullmanvagn. Därinne kan han gratis få tak över huvut och värme i kroppen och kanske till på köpet lyckas snåla till sig fem minuters sömn i ett hörn. Den som inte vill tro på mitt påstående eller ej förut haft vetskap om vilken roll väntsalen spelar som värmestuga, kan för att övertyga sig styra kosan ner till Stockholms Central en regnig kväll: därinne på stenbänkarna sitta de hemlösa som för polisens skull ännu törs överge grändernas prång för att få några timmars sömn och välbehaglig värme i kroppen. Även i storstäderna ute på kontinenten flyr fattiga och arbetslösa in i järnvägsstationernas väntsalar undan gryningens järnkalla stund. Jag har sett dem, innan resandeströmmen börjat välla fram och tillbaka genom spärrarna, ligga som högar av lump på de plåtskodda diskarna för resgodspolletering eller sammankrupna, utan chans

till vila för en vanlig människa, har de fallit i tung sömn på de halvmeterlånga borden framför biljettkassorna, halvnakna har de stått i ett hörn av den gråkalla stenhallen och skiftat och vänt på sina trasiga lumpor. Jag har själv varit en av dem som fruktlöst trampat storstadsdjunglens gator upp och ner, och tidiga morgnar med disig skymning har funnit mig stryka omkring och vänta på järnvägsstationens öppnande, därinne kan man alltid få somna tungt och drömlöst bland en skara internationella hobos, nersjunknen på en kall stenplatta visserligen, men med tak över huvut! Och jag minns en kylig vårnatt i Mjölby då jag lyckades smugla mig kvar i andra klass väntsal innan den låstes för natten. Det var en härlig sömn på skinnbritsen, varmt och bra i rummet och ensam var jag om hela härligheten, men jag höll alldeles på att skrämma slag på två unga servitriser som vid femtiden kom in för att ordna kaffeförsäljningen till malmötågets ankomst.

Tidigt en morgon innan ännu de första klackarna hunnit trumma arbetsjaktets revelj mot regnvåta trottoarer, kom jag in i en liten nordfransk landsortsstad med regnet sprutande om öronen. Det traditionella visitkortet som varje plats med självaktning sätter upp vid sin stadsgräns till fromma för amerikanska bilturister som sveper fram genom Europa och i förbigående slukar i sig lite garanterat äkta kultur, upplyste mig till min glädje om att stadens namn var Saint Quentin, jag hade

länge varit på marsch emot den och under de senaste timmarna hade jag inte besjälats av någon högre önskan än att ha dess gatstenar under mina skosulor. Genomblöt in på bara kroppen hade jag mest av allt behövt ett rum för att vila upp mig ett slag och ordna mig ordentligt för fortsatt marsch mot belgiska gränsen. Men för att säga sanningen: den utgiften stod i sorglig opposition mot en bedrövlig kassa, för övrigt hade aldrig hotellrum ingått i mina beräkningar, sådant var för mig en onödig lyx. Men på en krog fick jag för en franc kaffe och ett glas rött vin av sämsta sort, extrakt på dranken av den ädla druvan vilket river som en skomakarrasp i strupen. Men jag konsumerade dryckerna med välbehag och tyckte att det var mer än nog för min person.

Tröttheten satt dock fortfarande kvar i kroppen, vis av tidigare erfarenheter sökte jag mig ner till stadens järnvägsstation för att få tak över huvud undan regnet och i dess väntsal vila ut på en bänk ett slag. Förhållandet var det att natten för mig hade varit ansträngande, trist och äventyrlig, allt i en snabbt skiftande om än icke i alldeles behaglig omväxling. Från staden Ham och ända in till S:t Quentin hade jag nämligen blivit jagad utmed landsvägen av franska gendarmer. De kommo dansande på sina cyklar och döko med osviklig precision upp en gång i halvtimmen i det kolsvarta mörkret framför mig. Infångade mig i ljuskäglan från cykellyktan och avfordrade mig med den mest exemplariska franska

ohövlighet legitimationspapper och förklaring till att min eländiga kropp fanns till i detta sammanhang och på republiken Frankrikes lands vägar.

Någon mil norr om byn Guiscard hade jag startat min kvällspromenad i en sol som tävlat med mig om att vara på strålande gott humör. Jag traskade och gick och befann mig ute på en ren och oförfalskad landsbygd med åkerbruksfält som sträckte sig i oändlighet bort i en rytmiskt kuperad terräng. Jag var trött efter en hel dags luff och promenerade egentligen endast för att invänta natten och mörkret så det kunde givas mig ett tillfälle att krypa in i en av de ynkligt små höstackarna som låg uppkastade ute på fälten (jag fick i regel bära ihop två dösar för att få en så ordentlig och mjuk bädd som min bekväma lekamen var van vid från gästspel i svenska lador). Men innan jag hunnit så mycket som blinka hade Atlanten spottat upp några digra regnmoln på västers horisont, för en svag nordvästlig bris rullade de vidare in under himmelskupan, dränkte solen i sina svarta massor och hällde ögonblickligen ner sin väta över alla hederliga innevånare i den gamla provinsen Isle de France och en ensam luffare som strävade fram över dess asfaltbelagda landsvägar.

På fem runda minuter var det försent att söka något härbärge ute på åkrarna, allt var surt och genomblött. Efter någon timma, ännu med humöret i behåll tågade jag in i Ham. I dubbel be-

märkelse tänkte jag då på gamla gubben Noak, en himmelsk syndaflod svepte ner över landet och här hade myndigheterna döpt en stad efter hans duktiga son som, om jag får tro vad mina gamla folkskollärare sa en gång i tiden, blev stamfader till egypterna. Ham syntes mig också med löst och fast bohag, gamla ålderdomliga byggnader och sönderskjutna hus likt en annan ark ha seglat på grund på toppen av en väldig stigning i terrängen som var lika mödosam att forcera som en gång det berget Ararat, och när därtill oframkomlighet kombinerades med benbrytande kullerstengator och ösregnet fortsatte att strömma ner över staden och mig, hade jag helst av allt sett att jag innehaft den historiska duvans skepnad som triumferande återvände till sin husbondes gård med olivkvisten i näbbet.

På kullen av den branta backe på vilken staden hade grupperat sig låg dess kyrka med gavlar som voro övervuxna av murgröna, och bakom kyrkan hittade jag lyckligtvis en krog, där vilade jag upp en timma, förtärde ett glas konjak, en drink och en kopp av landets svarta kaffe, ty nu var jag beredd på att få gå ute på landsvägen hela natten och då ville jag ha lite som värmden innanför västen. Det regnade fortfarande när jag klockan halv elva bröt upp från krogsoffan och startade ut på vägen. Jag visste vad som väntade mig och förstod att jag skulle få en svår natt med gendarmerna, men vad skulle jag göra, mitt sängkammartak läckte fruktansvärt och

blötte ner alla mina prima lägerplatser utåt sädesfälten.

En timme hade jag marscherat i ösregnet utan att ha blivit prejad av någon gendarmpatrull. Jag började nästan hoppas på att en naturkatastrof hade sopat bort dem från jordens yta eller åtminstone att den fruktansvärda blötan avhållit dem från patrullering och lockade dem att sitta inne på respektive stationer och spela knackkille. Men det är så sant som det är sagt, man skall inte tänka på trollen för då klampar de redan på i landsvägssmutsen bakom en. Långt borta hörde jag en motorcykel ränna fram med öppet spjäll och för ett ögonblick sveptes jag in i det eldgula ljuset från strålkastaren. En flicka satt på bönpallen bakom föraren, båda vände de sig om och skulle vifta ett överläggset farväl åt mig med den påföljd att framhjulet snabbt insåg sin chans att få formera närmare bekantskap med ett vildapelsträd vid sidan av vägen. Kollisionen var häftig och jag fruktade en allvarlig olycka när jag såg både förare och passagerare med berömvärd brådska lyfta sig från sina platser och ränna huvudstupa in i det täta mörkret. Till all lycka visade det sig att de hade hamnat i ett vattenfyllt avloppsdike. I samma ögonblick detta hände uppenbarade sig de två första gendarmerna påpassligt på valplatsen, men till min ousägliga lättnad ägnade de min existens endast en ringa och mycket flyktig uppmärksamhet, jag fick löpa utan några pinsammare förhör och i stället

tog de hand om de två förolyckade i landsvägsdiket. Men från närmaste station måste de ha allarmerat min uppenbarelse till de omkringliggande distriktens gendarmerikontor, ty om en halvtimme var vägen absolut översållad av poliser. Jag hade dem i kölvattnet gång på gång under de närmaste två, tre timmarna, det hade tydligen i en hast blivit en hederssak att få mig fast för något grövre brott och i triumf förd till närmaste station. I morgon skulle de då ha all anledning att brösta sig under sina fältgröna uniformer inför kamrater, befäl och älskarinnor, ty i nattens stupsvarta timmar hade de efter en krävande jakt infångat en samhällsfarlig individ och fört honom till lagens rättvisa näpst. Tillfälle till ärorik bragd äro få och det är bäst att gripa ett sådant i dess snabba flykt.

Det började så vackert med en och annan lindrig förpostfäktning där de uppträdande endast fordrade få se mitt pass och voro nöjda med det, och klockan var väl närmare ett då jag återigen såg ett par ljusgula skuggor flykta som ett par rädda fåglar över de kringstående trädens stammar. Jag prejades av en skarp och otålig mansröst och måste stanna mitt i lyktskenet. Gendarmerna, de följas alltid åt två och två, började undersökningen av mina papper i ljuset från en ficklampa. Denna undersökning företogs med en noggrannhet som mer än demonstrativt underströk deras starka (och berättigade?) misstro

till papperens äkthet. Helst hade de nog sett att de hade haft dem under en lupp för att med full säkerhet kunna fastslå en genomgående förfalskning. En himmelsk syndafloed vräkte ner sin ovälkomna vattenmängd över oss, bläcket löstes upp på mina papper och överståthållarens pampiga namnteckning grät strida tårar. Polismännen stodo med benen gränsle över sina cyklar, alle tre skakade vi av köld, gendarmerna voro ändock skyddade för den värsta vätan genom de gummi-kapuschonger de hade kastade över axlarna. Jag däremot var endast begåvad med kavaj och hade ständigt den uppfriskande förnimmelsen att vara direkt kommen ur sjön. Gendarmerna stodo tappert på sig och pladdrade energiskt som ett par ursinniga papegojor hela tiden i munnen på varann men ibland även vända emot mig. Jag stod som det absoluta frågetecknet och lät vatten och ord rinna i kapp över mig. Då och då uppstod det häpnadsväckande nog en bräcka i deras livliga konversation; vid sådana tillfällen skiftade jag blixtnabbt lott mellan de två franska glosor som min tunga behärskade och insköt utan att alls veta vad det var fråga om, ett glatt »Oui, messieurs» eller ett indignerat och avståndstagande »Non, non messieurs!» Huvudsaken tyckte jag var att något blev sagt. Mina sporadiska och högst interpunkterande inlägg i diskussionen syntes ändock tillslut bära frukt och jag fick även denna gång mina papper tillbaka och vi tog ett rörande avsked genom att utväxla grova artigheter om varandras

personer, jag försiktigtvis nog på mitt hemlands tungomål, och tillika svängde jag min dyblöta keps och ropade ett övermodigt »au revoir messieurs!» ty här skulle de för en gångs skull få höra en bildad landsvägsluffare som till alla delar behärskade landets vilda språk och ej var rädd att utmana ödet! De försvunno på sina svissande cyklar och jag gjorde mig beredd på att om en halvtimme, tre kvart åter få se det ljusgula skenet från ett par primitiva karbidlampor och genomgå precis samma procedur, men med ett par andra gendarmer spelande inkvisitiörernas roll. Men ändock, kanske icke detsamma, gendarmötet var (och är) för mig varje gång lika obehagligt spännande. Det *kan* hända att nästa cykelpatrull tar mig med till närmaste gendarmerikontor och jag kommer att få bli sittande där för obekant tid framåt, ty den franska uppmärksamheten mot främlingar, här lancerad av myndigheterna, är icke alla gånger så noga med formaliteterna. Man har lätt för att glömma bort ett bagatellartat anhållande, och nödvändiga undersökningar i fallet blir gärna uppskjutna av mellankommande handlingar. Huvudsaken är att personen i fråga finns i gott förvar, Jag var ju landsvägsstrykare och vilken fransk domstol som helst kunde förklara mig saker till stöld etc. utan att behöva hopa något större bevismaterial för att stödja en sådan misstanke. Detta är icke lösa påståendet, det finns bland annat kända svenskar som haft det tvivelaktiga nöjet att närmare lära känna det franska systemet.

Plötsligt upphörde det att regna, himlen sopades ren från moln och under tio minuter stod naturen tänd i stjärnor över mig och månen bredde ut sin mjuka duk av ljus över vägen. Jag gick förbi en by. Det var natt och jag behövde inte förarga mig över husens fula exteriörer: de smutsiga och sönderfallna husgavlarna, taken av torv och tegel, trasiga och sönderrivna av väder och vind, de hade hjälplöst sjunkit samman under årens tyngd och talade otrevligt om fattigdom, slarv och liknöjdhet. Mörkret dolde barmhärtigt alla skavanker, och i den höga, regnfriska luften blandade sig den tunga doften från en rosenbuske. Det var praktfulla blommor som hängde i stora, mörka klasar över en mossbelupen och ålderdomlig spaljé. Jag tog några steg från vägen och bröt mig en blomma trots att en hund i en närbelägen gård protesterade ihållande och energiskt. I detta land, rikt välsignat på sol och regn, skall den svarstaste och smutsigaste karl ha en röd och praktfull ros kokett instucken under mösskanten, även om han som ett svin ligger omkullvräkt i byns enda rännsten och sover vinruset av sig. Jag sökte naturligtvis som uppmärksam främling följa landets seder, och placerade den erövrade rosen på samma plats som där man återfinner cigarretten hos en spansk stuveriarbetare eller blyertspennan på Hökeby bodbetjänt. Jag travade vägen framåt med min ros instucken bakom örat, stegen hjälptes märkbart på av hundskallet från den by där jag stal blomman — vilken söt krogflicka skulle jag

för övrigt ge den till dan därpå?. Den fördömda hunden, han klagade emot månens runda källarmästaransikte som hade jag slitit ett köttben ur käften på honom, hur många gendarmpatruller och bybönder med dålig nattsömn skulle han hinna locka i mina spår innan han slutade upp med att gnälla. Lyckligtvis eller olyckligtvis började det återigen att regna, ett regn som tystade hunden bakom mig i fjärran och spolade bort alla näsvisa polispatruller från jorden. Det hällde ner i strida strömmar från en svart och kuslig himmel. Jag gick en timma eller två, hade jag haft en hundralapp på fickan skulle jag med glädje givit bort den för att bli välbeställd innehavare av ett fickur och med detta något så när kunna konstatera tiden och veta hur många timmar jag hade kvar innan närmaste brasserie öppnade för dagen, där skulle jag få svälja en klunk vin och en kopp genomvarmt kaffe, det hade varit förnämliga drycker just då! Men ingen hundralapp, ingen klocka, ingen tidsuppgift och just då för tillfället — inga gendarmer som pirrade upp nerverna på mig. Jag slöade märkbart till och marscherade slapt och hållningslöst framåt medan regnet sprutade ner i den gapande natten. Jag befann mig i en underlig våg av trötthet och var ständigt färdig att ge upp alltsammans och likgiltig för alla följder slå mig ner vid roten av ett av de vildapelsträd som flankerade vägen. Men för varje gång lyckades jag övervinna fres-telsen till detta lockande självmordsförsök, ty

jag kände att fick jag bara sätta mig, fanns det inget som kunde hindra mig från att somna in och här i ösregnet och den ingalunda varma natten hade det betytt en säker lunginflammation med den dystra döden som följd. Jag gick mig sanslös, kanske det är en någon överdriven karaktäristik av mitt befinnande denna natt, men faktum är att jag under långa sträckor ej var medveten om tid eller rum, benen hade domnat bort under mig och jag kände inte att jag rörde dem framåt. Här och var finns det till och med gapande luckor i minnet från dessa timmar, jag vet inte om jag i de stunderna stod eller satt eller låg på vägen, det troligaste är att jag gick och sov. I varje fall kommer jag ingenting ihåg förrän jag vaknade upp vid att jag stod framför en stads- eller byskylt och försökte få eld på några genomblöta svavelstickor för att i ljuset från dessa bli underkunnig om det samhälles namn som jag tänkte hedra med min genomvandring. Det gick naturligtvis inte i blåsten och regnet. Vid mina upprepade misslyckanden ilsknade jag till och det med den påföljden att jag vaknade till fullt medvetande om mitt bedrövliga tillstånd och därifrån var det ju icke långt till att jag värmdes upp av ett djupt känt självmedlidande. Därinne i husen låg feta borgare och snarkade sött på mjuka ejderdunsbolstrar och nedanför deras svarta och tomma fönster drog jag, senkomne viking, fram som en frusen hund. Och så plötsligt fångades mitt intresse för flera kilometer framåt med upp-

läggandet av en (lyckligtvis ännu oskriven) vetenskaplig artikel om sömn och trötthet. Ämnet var utomordentligt fantasieggande och mina tankar sysselsatte sig med uppsatsens slutliga utformning ända till dess morgonens röda strimmor drogs upp på horisonten i öster. Samtidigt därmed rycktes jag brutalt ur mina fredliga meditationer av två gendarmpatruller som körde upp vid sidan av mig med inte tio minuters mellanrum. Alla fyra poliserna granskade ingående mitt pass och min genomblöta person, de ruskade medlidsamt på sina huvun, svingade sig upp i cykelsadlarna och försvunno bort i morgonljuset. De trodde väl att jag var en ofarlig dåre eller excentrisk lord. Vilket ju kan vara benämningar på samma sak.

De första, stålskimrande svalorna började sin morgonjakt över daggvåta ängar och bygatornas kullerstenar. Det ljusnade alltmera när jag passerade en drömmande by som ännu ej hunnit morna sig efter nattens sömn. Klockan kanske var fyra eller fem när jag på toppen av en väldig backslinga såg en stad ligga under mig med ett gytter av höga fabriksskorstenar, ljusröda tegelstenstak och saftigt djupgröna fruktträdgårdar, äntligen — Saint Quentin som jag hela natten strävat efter att nå. Jag stod och såg ned på de sovande husen, regnet hängde som en grå slöja över staden och spolade bort gatornas damm. Min äkta, svenska bondtur hade alltså nu som förr

stått mig bi, med de skralaste papper någon luffare vågat träda ut med på den franska landsbygden hade jag sluppit helskinnad fram genom alla spärrkontroller längs vägen. Den krog i S:t Quentin där jag kastade ankar, upplyste mig om att klockan redan hunnit bli sex. Och den svartögda flicka som serverade mig ett glas jolmig café au lait syntes också nyligen ha stigit upp ur sin sköna paulun. Hennes svarta satinblus var ännu oknäppt och blottade ett par runda bröst. Bakom mitt öra hade jag den rövade rosen kvar, jag kom ihåg mitt löfte och räckte med ett trött leende den daggvåta och friska blomman åt flickan. Hon tackade och knäppte hastigt igen några knappar i sin svarta blus, ej allt för många! som flicka var hon fullt medveten om att svart och vitt var en läcker färgkomposition även för en trött vandrars ögon, samt fäste med ett förtjust leende den prunkande rosen i blusen. Den kom att hänga ner och lysa likt ett blodrött sår emot de mjällvita bröstena. Då tyckte jag mig ha fått kompensation för nattens strapatser, jag drack ut mitt vin och krängde på mig den dyblöta ränseln för att gå ut i stan och ta reda på väntsalen, det billigaste pensionat man överhuvudtaget kan gästa.

XV.

FORTSATT OFFENSIV MOT BELGIEN

Det finns mycket vackert
att se här i livet —

Detta påstående kanske inte låter så originellt som det borde göra. Men har man en hel dag slitit sig fram över asfalterade landsvägar och på varje backes krön fallit i beundran för en ny, vacker och majestätisk vy av det franska landskapet, kännes det som ren lisa när kvällen kommer och dunklet breder ut sig över den solstekta vägen. Men plötsligt bakom en krök av vägen har man oväntat nog en stad framför sig. En stad som ligger som en färgklick på slätten och med sitt mörka husmassiv bryter sönder den stjärnklara himlen i ojämna sicksacklinjer. Det kan vara Cambrai som skjuter tunga ljusbloss genom mörkret framför en, och det är en sällsynt vacker syn sedd mot bakgrunden av den solljusa dag man nyss arbetat sig igenom. Det är något liknande av det man känner när man till sjöss haft hundvakten och endast varit omgiven av det grå, oändliga havet och oförmodat kommer i hamn: allt som omger en blir plötsligt vackert, vardagen kommer nära inpå livet, man kan gripa

efter nöjet och fånga det och själva arbetet får i den nya livsglädjen en annan ton och en hårdare, snabbare, brutalare takt —.

Jag befann mig några kilometer utanför staden och satte mig till vila på dikesrenen. I vördnad för den vackra synen. Och för att snöra av mig skorna och två fötterna. Ty Flandriska vägen dammar och smutsar trots allt vad som göres med noggrann asfaltsbeläggning, och som den estet jag är av födsel och ohejdad vana, ville jag i kvälens sena timma hedra staden framför mig med en genomvandring på rena, snövita fotsulor!

Har ni, mina ärade, klivit in i en främmande stad i ett främmande land någon gång en lördagskväll? Har ni glatt er åt att få vara bland människor och se in i människors glada ansikten? Att få vara okänd åskådare, stå utanför det hela, men ändock förstå glädjen som glittrar i deras pupiller och som klingar ut i glada skratt och muntra tillrop, glädjen över att ha kastat veckans möda från skuldrorna och att framför sig ha några fria, obundna timmar som otåligt väntar på en som ett lag kära vänner.

Åtminstone kände jag denna feststämning slå emot mig då jag i helgdagsaftonens sena timmar trampade över Cambrais gatstenar. Stan som ännu inte helt givit sig industrialismen i våld och fått karaktär av ogenomträngbar stendjungel. Men den var tillräckligt stor och framför allt tillräckligt gammal för att bereda en tillfällig

besökare nöje av att långsamt driva fram genom gatorna utan att genast uppmärksammas. Man kan ju gå och se på gamla hus vars fasader äro översmetade med gipskrusiduller och oerhörda fantastier i tegel och murbruk, treva fram genom skumma och krokiga gränder vilka bristfälligt upplysas av svaga gasljuslågor (hållna ut från fuktiga husväggar på armar av klumpigt arbetat smidesjärn), titta in i mörka, mystiska prång och känna sig som upptäcktsresande. Tack!

Jag gick förbi ett starkt upplyst fönster. Därinne skymtade jag som hastigast röda tapeter efter väggarna och en takkrona av hamrad koppar. En takkrona vars voltalampor sprutade ut kalkvitt ljus i den skumma kvällen. Därinne stod en människa och lekte med fingrarna på en fiolhals och plockade in spröda violintoner i gatans tystnad. Jag gick förbi, jag var främling i en främmande stad, men jag kom ihåg en annan stilla sommarkväll på Nordsjön utanför Wangeroog. Vi hade gjort fyrabend och sutto i ring utanför skansen på akterdäckets järnpollare och offrade blå slingor av capstantobaken till vädrets goda makter. Bigge Sund, vår koltrimmare, stod tillbaka lutad emot vinschnocken och plockade med sodavaskade händer över violinens smäckra hals. Den grönskärmade donkeymössan hade han slängt åt sidan och håret krälade i svarta vågor över hans bruna panna. Stråken slet längtan och toner ur de tvinnade strängarna och själv nynnade han med sin djupa röst på en visa som han hade hört

en chantesångare sjunga en kväll i en hamn någonstans långt borta —.

Men varför gå ensam och driva en lördagskväll. Det fanns väl även här i Cambrai någon plats dit man kunde gå för att roa sig, en plats med vin och skratt och svettiga saxofonister som skakade fram sina toner ur blanka metallinstrument.

Och jag fick även på en av stans huvudgator tag i en lokal där det var ljus och fest, och jag blev ogenerat in mitt i kretsen av larmande människor. Det dröjde inte länge förrän jag var omhuldad av lokalens glada gäster. Vi bjödo varandra på cigaretter och vi bjödo varandra eld till dem. Jag satt vid ett bord och skålade och jag satt vid ett annat och såg hur gemytliga fransoser med snabba rörelser tömde sina vinglas bakom de koketta mustascherna. Saxofonisten och batteristen och monsieur basfiol lämnade sina instrument och läto bottnarna gå upp på sina glas, och sedan dundrade orkestern vidare igen. Fransmannen är ingen vän av ceremonier. Vi dansade och skrattade och parlerade förnämt. Jag syntes plötsligt ha kommit mitt upp i en uppsluppen familj, en familj med många och vackra tjejer, vackrare än flickorna i Malmö, Messina och Paris. Och restaurangpappan själv stod bakom bardisken och log overseende i sitt svarta landruskäg. Så småningom troppade gästerna av och även jag axlade min ränsel och gick. Och vid sidan av mig gick en tös därinifrån dansrestau-

rangen. Ty fransyskan har över en värld gjort sig känd som en väninna till den goda smaken. Oui messieurs!

Den fattige och flitige franska lantmannen är på morgonen uppe med solen och mig och låter liarna blixtra över de vida fälten, höskörden till fromma. Ty arbetet går raskare fram då morgonen är hög och sval, och gräset faller lättare för liebladet när ängarna ännu äro våta av nattens dagg. Det gäller att ha gjort sitt beting då middagssolen står högt på himlen och hettan pressar in dådlöshet i musklerna. Männen går framåt med tunga, vadande steg. Deras kroppar synas ute på fälten som stora, formlösa skuggor i morgongryningens vemodiga ljus. De svänger de blänkande liarna fram och tillbaka och arbetar undan med rytmiska rörelser. Redan ha de en arbetstimma bakom sig och jämna slåttersträngar av gräs sträcka sig i solfjädersform utåt fälten. Det är stolta män som går därute. Män med hårda nävar och smäckert byggda kroppar. Ibland har jag lust att stanna i en by. Kasta keps och rygg-säck vid dikesrenen, bli vän med dem och följa dem utåt åkrarna, axla utsädeskorgens remmar och låta höstsädens gyllene sol spruta fram ur den knutna näven. Med ansiktet vänt mot jorden skulle jag bränna nacken brun av fältets heta sol, och om kvällen skulle jag vara en bland de resliga, kraftiga män som efter dagens tunga arbete på kvällen återvände till byn. Jag skulle äta min

aftonmåltid i ett kalt och illa underhållet rum. Och i skymningen skulle jag med armen om livet på byns vackraste flicka vandra bortom kullarna. Eller om jag hade lust följa kamraterna som med barn och blomma gick till krogen, ta en drink tillsammans med dem och diskutera dagens händelser.

Jag var på marsch mot Valenciennes. När jag på morgonen startade från Cambrai hoppades jag att jag skulle uppnå det målet innan kvällen. Men nu hade dagen redan hunnit bli sen eftermiddag innan jag för sjätte gången sedan S:t Quentin korsade Escaut (ingen filial till Oise eller binnikemasken Seine, utan ett absolut självständigt flodföretag).

Det var eftermiddag och hettan var inte så svår som tidigare på dagen. Det kom en svag bris från norr, från Belgiska gränsen. Vallmo och vete sådde ut sin sommarvarma doft över vägen. Det var skönt att leva och att luffa landsvägen fram. Slå sig ner var som helst på en dikesren bland penninggräs och doftande klöver, ligga där och se på de jordgrå lärkorna som svävade över fälten på nervösa vingar och lyssna till deras ängsliga skrik åt obarmhärtiga skördemän som tungt gick fram och kanske oförsiktigt skövlade deras bon.

Och man kanske får lust att se vad som finnes på sidan av stora landsvägen och man slår in på stigarna som leder bort över fälten. Och bakom närmaste skogsdunge sprider sig nya fält cirkelvitt emot horisonten och långt, långt bort ligger

en by med vita murar som samlingspunkt. Och utefter de smala stigarna möter man grova, klumpiga höskrindor, med fulla lass vaggas de fram över tuvorna mot någon enslig lada ute på ängarna, höskrindor som dragas av kraftiga ardennerhästar med fantastiska munderingar i blänkande mässing. Och där kommer ett lag skördemän över åkern hem emot sin by. De har liar och räfsor kastade över axlarna. Och framför sig driver de spann med svartvita oxar vars kraftiga nackar beskedligt äro böjda under ok av vildapelträdet tunga slöjd. Och små lurviga hundar med ilsket glimmande tänder springer och gläfsar i de sävliga oxarnas hasor.

Som sagt. Vid dagens slut vill jag vara i Valenciennes. Varför tiden hindrade mig att göra några längre avvikelser från huvudvägen. Men redan nu insåg jag att det var nästan sent att uppnå stan före mörkrets inbrott. Vilket var försmädligt. Den moderna människan är nu en gång så. Har hon hela livet på sig för att driva fram efter en solstekt landsväg, prickar hon ut platser och etapper åt sig på kartan och gör sedan allt för att nå dessa platser och fullgöra dessa etapper på kortast möjliga tidrymd. Och detta till trots att målen äro ytterst imaginära sådana, uppsatta endast för att man skall kunna komma i tillfälle att forcera dem och lämna dem bakom sig. Landsvägspromenadens stora fröjd är ju bara att gå och gå för att se hur många mil det behövs för att ta mörken ur ens benpipor innan man anser sig tvungen att släppa ränseln för dagen

för att ta nattläger där det passar sig bäst. Denna dag kapitulerade jag redan utanför Valenciennes. Då jag klev in i en liten skogsdunge någon mil före målet, hade jag endast en tanke på att vila i fem minuter med ryggen stödd mot en kullfallen trädstam för att sedan ihärdigt fortsätta marschen in mot den lockande staden. Men jag tror att jag somnade där jag satt vid trädstammen. Det sista jag minns var att i öster lätta fjädermoln täckte himlen som tunna plattor av silvergrått skiffer, och när jag återigen vaknade hade solen sölat ner horisonten med sitt röda gryningsblod. Jag var våt över ansiktet och händer av den ymnigt fallna morgondaggen. Och min kropp var stel som en pinne av nattens fuktiga kyla. Och mina fötter, mina arma fötter: jag skulle ha bjudit mitt huvud på fat åt närmaste bilist om han hade stannat och tagit mig in till Valenciennes och den första öppna krogen där, ty mina fötter, de voro kalla och döda som hade de skurits av jäms efter vristerna och slungats hundra mil bort från sina egna känsliga nerver. Nu tog jag i stället av mig skor och strumpor och sprang trots smärtorna ett par kilometer på de bara fotsulorna. Sen var allt bra igen. Kroppen ångade som efter en finsk bastu i morgonsolen av svett och nattdagg. Och fötterna, ja, de voro fasta och smidiga så de kunnat gjort en premiärdansös grön av avundsjukan!

Som en botgörande vandrarmunk kom jag barfota in i det ännu morgonsömniga Valenciennes.

Direkt från stadsgränsen strävade jag fram över en bred gata sökande någon krog där jag skulle kunna få ett glas svart morgonkaffe. Jag passerade förbi en lång, gulvit mur, övervuxen av vildvin vars hårda blad blänkte som brons i morgonsolen. Det måste vara en klostermur, och sannerligen, stod där inte en pater där i öppningen och kisade närsynt ut på den folktomma gatan. Han stirrade nyfiket på mig när jag kommit inom hans tydligen mycket begränsande synfält. Och när jag passerade förbi, hälsade han beskyddande och ritade med van hand korstecknet på sitt bröst. Hur skulle jag som hundhedning bära mig åt inför denna välsignelse som troligen fordrade ett underdånigt, folkligt svar. Ty jag kunde ju inte göra som den holländska skepparflickan som jag såg en tidig morgon utanför Rotterdam när hon med dragtrossen över axeln släpade familjens tunga grönsakspråm över Schienkardes grumliga vatten: inför den heliga pater som sysslolöst kom drivande med psalmboken i hand, sjönk hon mitt i sitt tunga arbete ödmjukt ner på knä. Och ansiktet som tindrade av svett, böjde hon vördnadsfullt så djupt mot jorden att det korta, ljusa håret rasade ner i pannan och stod som en gyllene sol om hennes huvud.

Detta beteende fann jag nu något för ceremoniöst, varför jag svarade på hälsningen med en handrörelse och ett glatt leende.

Och med paterns välsignelse över mitt syndiga huvud, traskade jag på nakna fötter in i den slumrande staden —.

XVI.

NATT MELLAN GRÄNSERNA.

Det var lördagskväll, och som den kultiverade gentleman jag i grund och botten är, hade jag slagit mig till ro på en gräsvall och ur min ryggsäck plockat fram rakdon, vilka för min del bestod av

1. en rakkniv
2. en bit toalettvål
3. en rund fickspegel, stor som en tvåkrona, ett parisiskt handelshus' reklampresent åt rika och berömda kunder.

Och nu torrskrapade jag med ängslig noggrannhet haka och kinder, allt under det att jag grimaserade som en gallisk tupp under mina fåfänga försök att övervinna en geometrisk lag nämligen den att samtidigt och på en gång få in hela volymen av ansiktets bild i den trånga spegelytan. Euklides' lärjungar och trogna anhängare kan med sifferspäckade formler överbevisa klentrogna läsare om det hopplösa i ett sådant företag.

Och när det var gjort tog jag fram en liten ficksax för att samtidigt passa på och frisera min rock, vars ärmlinningar visade en tydlig benä-

genhet att vilja pryda handlovärna med skönt krusade fransar. Som sagt. Jag ville trots att jag vandrade landsvägen fram möta den kommande helgdagen som en sann gentleman.

Dessa mina toalettbestyr betraktades av en liten fransyska. Hon hade kommit norrifrån på cykel. Och just framför min lägerplats hade hon hoppat av och givit sig till att plocka smultron utmed dikesrenen. Men detta var väl endast ett camouflage för att i smyg få betrakta och skratta ut den löjliga och luggslitna turisten. Men det var en rätt söt flicka så hon fick hållas och jag förlät med varmt hjärta hennes illa dolda munterhet. Denna episod utspelades en halv mil norr om Valenciennes stadstull.

Valenciennes.

En lustig liten stad vars silhuett sotiga fabrikskorstenar ger en fullt sorstadsmissig karaktär. En stad med stilla, fridfulla klosterträdgårdar, en stad med sönderskjutna och splittrade hus i centrum och utkanterna, nerrasade gavlar och murrester över vilka vildvinet blänker som rost i eftermiddagens blida sol. Och gräset som ödmjukt kryper efter marken kläder återigen den svartbrända jorden i grönt och gömmer i sitt mjuka täcke det krossade teglet och skärvor av granaternas rostiga mantlar. Gräset som arbetar. Man strövar genom Valenciennes och man kommer ofelbart att tänka på en dikt av Sandburg, kanske en av de vackraste han har skrivit:

Pile the bodies high at Austerlitz and Waterloo.
Shovel them and let me work —

I am the grass; I cover all.

And pile them high at Gettysburg.
And pile them high at Ypres and Verdun.
Shovel them under and let me work.

Two years, ten years, and passengers ask the conductor:

What place is this

Where are we now?

I am the grass.

Let me work.

Och Valenciennes är en stad med ålderdomliga hopträngda kvarter genom vilka trånga gator vindlar fram, kvarter där det finns krokiga och gråhåriga gamla gränder vilka det enbart är ett nöje att tränga sig igenom, där man får kliva över stojande barnskockars huvun, där man kan slinka in på ett kafé ett tag och sitta och se ut genom fönstret på kvinnorna i den mörka portgången mittemot. Kvinnor med solljus och mörka dagar spelande i det svarta håret och de vackra ansiktena böjda neråt mot arbetet framför dem. Se på deras böjda ryggar, betrakta deras flitiga fingrar som snabbt trollar med knyppelpinnar och tråddockor. Mönsterrullen, perforerad med nålar som blänker mystiskt i den halvskumma da-

gern, kryper runt som en taggig igelkott i dynan. Valenciennes knypplerskor i fullt arbete, kvinnor under vilkas fingrar dyrbara spetsar långsamt växer fram.

När hela min lekamen var friserad och skön, doppade jag ner ansiktet i en förbiflytande bäck för att tvätta mig ren från tvållöddret. Flickan vid dikesrenen såg det och anade det värsta, varför hon snabbt fick tag på sin cykel, hoppade upp i sadeln och försvann bortåt Valenciennes till. Det var ypperligt. Jag klädde av mig fullständigt och tog ett härligt bad i bäckens grumliga vatten. Visst var det kanske något smutsigt, men det svalkade. Och sådant kan inte betalas med pengar efter en stekande dag på landsvägen. Lite senare fick jag veta vad som var orsaken till gyttnan och slammets. Valvet under en synnerligen primitiv landsvägsbro höll på att lagas, några karlar släggade bort cement och stora sandstensknotor vilka med plask och plums föll ner i bäcken. Och på det viset var det som vattnet i mitt badkar oförsynt nog grumlades upp.

Jag har då och då läst kåserier av människor som luffat landsvägen fram. Dessa luffare har kanske varit utmärkta som reseskildrare. Mycket möjligt för övrigt. Deras berättelser har varit späckade med storslagna naturskildringar, litteratur- och kulturhistoriska frescomålningar, naturvetenskapliga analyser och lyriska poängrop inför än det ena än det andra. Men som luffare

betraktade måste dessa berättare vara av den nietscheanska övermänniskotypen. Sällan eller aldrig har de haft några ord till övers för sina egna strapatser. Då och då har det kanske stuckits in att de anlönt trötta till en plats eller att fötterna varit ömma och svullna efter en dagsmarsch. De har kanske ingående biskrivit sin utrustning av filtar och tält och kokapparater, men aldrig har jag hört dem nämna något ord om sina bekymmer för det som är luffarens *huvudsak*, vilket i detta fall inte är hatten utan *strumporna*. Men en sådan förtegenhet är ett bedrägeri emot de stackare som tror på deras entusiastiska skildringar och ger sig ut på landsvägen, utrustade med allsköns onyttiga grunkor men utan det som är riktigt nödvändigt: strumpor, och det så många man möjligtvis kan få med sig! Jag för min del får bekänna att detta plagg alltid berett mig allvarliga bekymmer: man går och traskar och faller i beundran för sin egen uthållighet, och så när man forcerat fem — tio — femton — tjuugo mil vips är det hål på strumporna, hälarna äro rödskavda och ens arma tår protesterar energiskt och kännbart emot all vidare marsch. Varför man alltid måste ha strumpor att byta med, och (om det är si och så med mynten på fickan) alltid ha nål och tråd med sig för att laga hålen, och allra helst skall man ha en liten bäck i bakfickan så man kan vaska plaggen rena så fort det är nödvändigt. Och med normal fotsvett är det i regel nödvändigt så fort man hinner. I norra

Sverige träffade jag en gång samman med en löjtnant, han fick låna mina kartor i och för terrängstudier, i gengäld gav han mig några vinkar och råd om hur jag skulle bära mig åt vid mjälthugg och klara av ett klinkskav. Lidanden som jag aldrig har varit utsatt för. Men om han hade talat om för mig att massor av strumpor var nödvändiga att ha på lager under militär övning, hade jag senare kanske sluppit gå igenom Holland med hälarne omlindade med bomull.

Värdefull upplysning åt de personer som eventuellt tänker sig ut på landsvägen och företaga långsträckta marscher, sagt nu i förbigående medan jag ännu kom ihåg att jag denna lördagskväll satt vid en bäck strax utanför Valenciennes och stoppade och tvättade alla de strumpor jag haft råd att skaffa mig. Det är nämligen inte alla dar man i Nordfrankrike träffar på vatten som flyter förbi ens väg.

Bouquinisterna vid Seinekajen är i regel feta personer med rödbrusiga ansikten och fläckade västar och ser ut som hederliga, svenska lanthandlare. Men det finns en, fotograferad på vykort, jag har aldrig sett honom i verkligheten, som sitter framför sina bokskatter som en skinntorr egyptisk mumie. Hans axlar sticker upp kutiga och kantiga under den grå rocken, över hjässan har han nertryckt en tillbucklad, flatkullig dalmashatt under vilken ett silvergrått hår väller fram och hans ansikte är en vildvuxen djungel av grått,

ovårdat farfarsskägg. Sällan trodde väl någon att det blåsts liv i en sådan perfekt illustration till begreppet bokmal man ansåg sig nämligen till ytterlighet säker på att vykortsgubben var en humbug, en maskerad skådespelare som någon pekuniärt framsynt fotografifirma placerat framför boklådorna för att med de avstämda dagrarna över Seinens glidande vatten och med Franska Akademiens grå fasader som bakgrund briljera till souvenirsamlade turisternas förnöjelse. Men här ute på landsbygden mötte jag honom i alla fall livslevande. Jag stannade i dörren till en krog, mina enda viloplats, och där satt han i ett hörn som klippt direkt ur vykortet och placerad här med ett glas vin framför sig. Och den svampiga näsan hade han nerdoppad emellan de tummade bladen i en tjock och smutsig gammal lunta. Husets grandpapa som ännu med skumma ögon satt och sög visdom ur böckerna. Minsann — det var en stor reklamtanke — skulle inte han och hans bok och glas vin förhyras per timma och flyttas ner till Seinekajen eller in i en av de skumma arkaderna i Flammarions bokhandel vid Luxembourgparken. Det borde bli både tjuvigt och pittoreskt till alla parters fröjd och gamman.

Det var förresten synd att gubben satt därinne i den mörka krogen och snusade visdom och andrahandsskönhet ur boken när naturen utanför hans husknut låg så stolt och rytmiskt kuperad. En natur som brann av grönska under dagens

starka sol. Men kanske han i hela sitt liv inte sett någon annan horisont än den som långt borta stack ner ett blått pansar bakom den knappast skönjbara skogen. Och kanske kraften i hans armar fostrats och förötts i dagens och årens arbete här ute på fälten runt omkring, fälten som nu i sensommarsolen stodo snusande gyllengula, dräktiga av årets skörd.

Men för övrigt, när jag stod i dörren för att gå in på krogen, stänkte skymningen redan blå skuggor över vetefälten, solen stupade mot sitt fall i väster och sådde glödande aska över molnen — solen, en orolig älskare som varje morgon springer upp från sitt läger i öster för att ströva vida omkring, en ung vandrare som aldrig synes söka mer än flyktig vila vid jordens sköte — och fältens alla fåglar hade börjat flocka sig samman för natten, de sutto här och var orörliga och tysta i trädens kronor som mörka klumpar emot den ännu ljusa kvällshimlen — gubben hade ålderdomens hela rätt att vid boken, vinet och lampan strö bort några timmar i kvällens tystnad. Och jag kunde ju stiga in för att hålla honom sällskap och dricka ett glas vin, det sista för natten och det sista på fransk sida. Ty i den första morgongryningen beräknade jag att kliva över belgiska gränsen. Dit var det nu endast en eller två fattiga mil och jag visste inte hur jag skulle få nattens timmar att slumpa iväg, ty för intet i världen tordes jag forcera förbi gränsvakterna i skydd av nattens mörker, det kunde då bli mitt öde

att möta en ilsket glimmande bajonettspets och ett bistrare *Wer da* än vad jag någonsin förr hade gjort i hela mitt liv. Varför jag steg in på krogen. Det var ett litet lustigt hus med vitgrå rappning och sönderblåst tegeltak, ett tak som såg ut att vara för stort för huset och nu låg nertryckt över de klargula fönstren som en ännu icke tillknuten nattmössa. Ett hus liksom alla andra i den franska landsbygden. Och interiören var även den typiskt nordfranska landsortskrogens: några grovhyvlade bord, en övertäckt biljard, en plåtskodd bardisk med blankpolerad öltappningsapparat av nickel, och där bakom hyllor fullställda med buteljer av varierande storlek och blandat innehåll, men det rödettikerade byrrhvinet dominerade naturligtvis. Vart skall man i Frankrike vända blickarna för att slippa få se detta namn och denna firma förstöra de vackra naturpartierna med sago- likt fula och fantasilösa skyltar?

Och det var en rar liten gumma som var värdinna därinne, en hygglig själ som plockade fram en flaska extra gott körsbärsvin ur sitt nerdammade lager under disken. Det kom flera kunder in efter mig, franska jordbruksarbetare med åkerns lera ännu på skorna och färggranna dukar knutna om halsen. Och för alla hade hon ett hjärtligt leende till övers, ett leende som skar upp tusen rynkor i hennes allvarliga, intelligenta ansikte. Och en dotter satt och sydde på någon slags duk bredvid fadern, den illustrative bouquinisten. Omkring henne koncentrerades naturligtvis bond-

pojknas intresse i hög grad, vilket hon nog själv var bäst medveten om. De skämtade och pladdrade högljutt och ville ovillkorligen att hon skulle sjunga några visor för dem. Men hon var tyst och böjde sig endast djupare ner över sitt arbete. Ljuset från lampan samlades i hennes hår och trevade försiktigt ner över det vita, vackra ansiktet. Och när pojkarna efter hand blev allt enträgnare gav hon så småningom efter och sjöng några små glada visor, hon hade en mjuk behaglig stämma som flöt som en ton av silver över föremålen runt omkring. Och det språk hon sjöng på är ju också som ett glidande vatten som berör allt, som smeker allt och ändock rinner fram med glindrande yta. Och allteftersom hon sjöng och levde sig in i sina visor knöts de lyssnandes intresse allt starkare kring hennes person. Fadern satt stilla med knäppta händer och ett drag av vila i sina svarta ögon. Fårorna i hans panna voro skurna som i ett mjukt träslag, huden hade en varm och lärftbrun färgton och han satt framåtlutad liksom en person som lyssnar efter en sällsynt ton, en ovanlig klang och för ett ögonblick voro hans ögon blinda under glaset vilka glimmade i en svart skugga och ansiktet tillhörde även en blind man, ett ansikte med spända, lyssnande drag. Pojkarna från husen runt omkring sutto stilla och snurrade vinglasen mellan fingrarna, och modern låg framåtlutad över bardisken, stödande sig på bara underarmar, hon tycktes i en hast ha blivit ung och ifrån ansiktet hade all ålder-

dom trollats bort. Modern: ett grånat huvud och kullriga axlar under den svarta satinblusen, men det låg små glimmande guldkorn i djupet av hennes muntra pupiller: hon lyssnade. Och dottern hade samma vackra ögon, små lätta korn av guld som glittrade i den skrattande blicken.

Jorden, liksom havet, andas ut jämnt och rytmiskt under natten. Och under dagen ligger hon och skimrar av grönska och prakt och havet är grått och slitet och fult, men under natten täcker dem samma mörker, plånar ut gränserna och skänker dem samma mått av skönhet. På sjön kan man under natten i frivaktens stilla stund, då ens armar äro domnade av slaggspettets helvetsbörda och röken från capstanstobaken åter väcker de döda tankarna till liv, sitta på en polare och njuta av vilan och luften och tanken på de åtta fria timmar man har att förbruka i kojen innan man återigen purras upp på däck. Man är ännu översköld av svett och sot och slaggpartiklar, men man sitter ändock kvar och lyssnar till alla ljud som tyckes vara ett med tystnaden: smällande ugnsluckor, gnisslet av snejsar och blankslitna skyfflar, utkikens tunga, jämna tramp, befälets högljudda order och rorsmans dämpade svar. Och mitt uppe i allt nödvändigt buller sitter man kanske och tänker på hur fartyget häver sig fram i sjön, och man lyssnar till den välkända, metalliska klangen i vattnet som svallar ifrån och bryts sönder, hur det viskar intimt

med den brutala stäven, som en broder till en broder. Men ändock, det är kanske endast i natt, i morgon äro de båda fiender, färdiga att bryta och bräcka sönder och försvara sig, hota och trotsa, betvinga eller betvingas, den ena mot den andra.

Och under natten kan man sitta långt inne på landbacken, lyssna till lövens tonrika prassel i den svaga nattvinden. Man vilar ut fötterna, byter strumpor och känner med bekymmer på lågskornas lövtunna sulor. Skall de hålla den tolv—femton mil långa sträckan från belgiska gränsen till Antwerpen, det vore i så fall mer än något annat ett herrans stora under, eller rättare sagt, en låghalt skomakares yrkesskickliga förtjänst.

Man sitter på dikesrenen och njuter och röker den sista marylandcigarretten, parfymerad och mild i smaken — i morgon skall återigen den sträva röken från virginiatobaken fylla ens lungor. Och man sitter och välsignar natten, den fantasi-fullaste bland konungar. Om dagen ligger allt och glöder under solen, skuggor och dagrar växlar och varje föremål har fasta, bestämda konturer. Men när natten kommer plånas alla gränser ut, månen seglar majestätiskt upp och kastar sitt mjuka silverskynke över jorden, träden står utmed vägen som utbrunna facklor med mörkret hängande som svart rök i sina tjocka grenar, vinden visslar gällt ute på fälten bland höhässjorna som byggts upp av grova, avbarkade störrar och

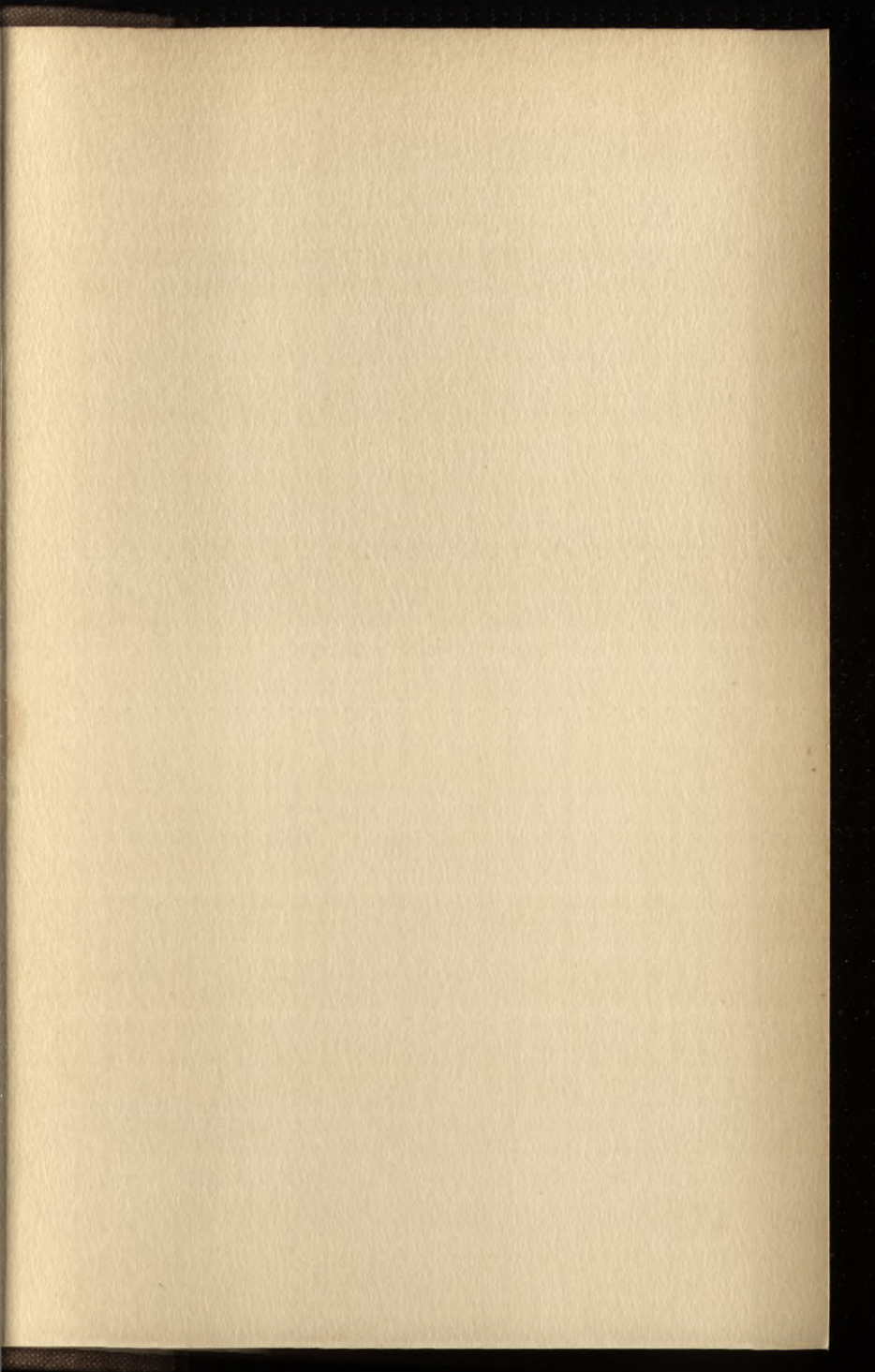
nu i det diffusa ljuset från ovan liknar utmagrade spöken stadda i procession emot något bättre och människovärdigare. Och då och då rusar ett motorfordon förbi där man sitter med ryggen stödd emot ränseln. Ljuset från deras strålkastare fladdrar oroligt som eldgula skuggor över mörkgröna skogsdungar och blankslitna asfaltsvägar. Det är vackert att se i den mörka natten, och motorcyklarna dansar lätt och muntert fram på vägen som flickor, flickor med hjärtan av järn, flickor som skrattar glättigt när de dansar förbi. Landskapen ligger tysta och öde som slutna människoansikten, och husen i byarna runt omkring sover som mörka fågelflockar tätt hopkrupna intill varann. Minuterna rinner förbi medan man röker den ena cigaretten efter den andra och tålmodigt väntar på morgondagen då man oantastad skall kunna passera förbi gränsvakternas argusögon.

Man sitter så och gripes plötsligt av en underlig, bekymmerlös lättja. Livet synes med ens vara för lätt och enkelt för att egentligen vara värt att leva. Från Paris hade jag gått och ängslat mig för hur jag skulle klara mig fram på min klena kassa. Och nu hade jag en hel, oväxlad hundrafrancsedel på fickan. Hitintills hade den fått tjäna mig som en ofelbar passersedel. När gendarmerna blivit alltför misstänksamma av sig hade jag med miljardärgest dragit upp min nystrukna hundrafranc ur bröstfickan. Varefter de alltid med ställningssteg och vördnadsfull honnör låtit mig löpa, san-

nerligen, trodde de kanske inte att jag var en tokig lord som var ute och tränade fotsulorna. Vilket bevisar att pengar är bra att ha, man kan ej endast köpa sig van Houtens chokolad eller Lofotenssill för dem, utan även en relativ frihet. Och i morgon var min sedel värd hundrafyrtio belgiska francs, fyra kronor i ren förtjänst för att man djärvt klev ner ett trappsteg i valutakursens och myntväxlingens mysterier. Fyra kronor, tre dagars frist för mig att lat och lättjefull som en österlänning se an den kommande veckans händelser och ännu oanade möjligheter. Och nådde man bara Belgien och fick höra Beffrois' klockspel i Mons förklinga bakom sig och hade man passerat Bryssel i god kondition, var det endast steget därifrån till Antwerpen, en hamn vid Schelde, en punkt vid havet där möjligheter i alla riktningar står till buds för den som är ung och har ett par starka armar som kan hjälpa honom dit han vill eller vart slumpen ger honom en chans att komma.

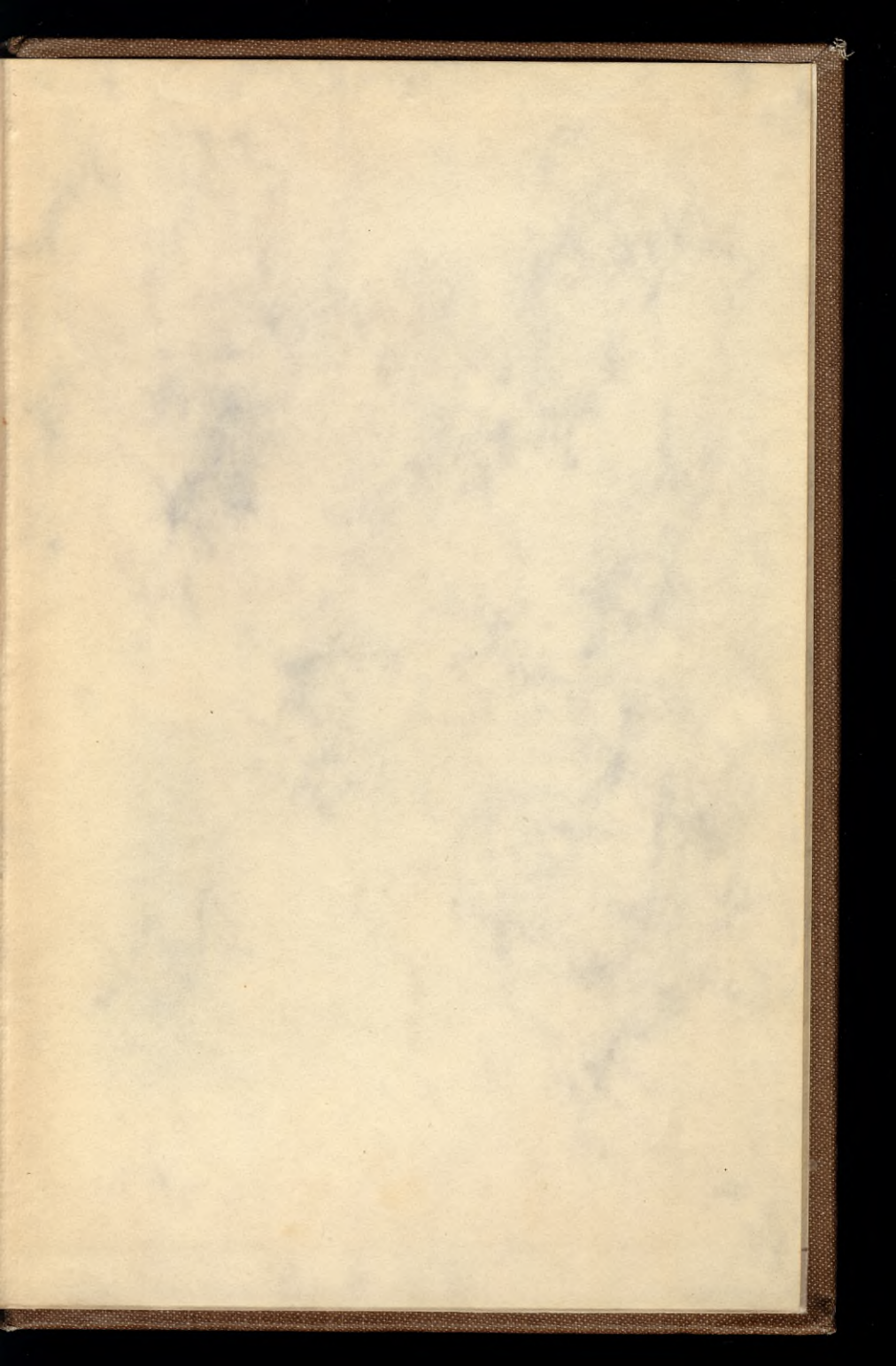
Minsann. Är inte tillvaron en av de mest enkla och okomplicerade gåtor som livet har att bjuda människan på. Man sitter på en dikesren och röker sin sista cigarrett. Soluppgångens kyliga vind prasslar i trädens tunga kronor och ens enda egentliga önskan är att ha ett glas gott kaffe inombords för att pigga upp sina domnade livsandar med. Och under tiden vaknar den nya dagen, öppnar vid österns horisont sitt röda, sömnrusiga öga. Soluppgången börjar svänga sina breda ekrar

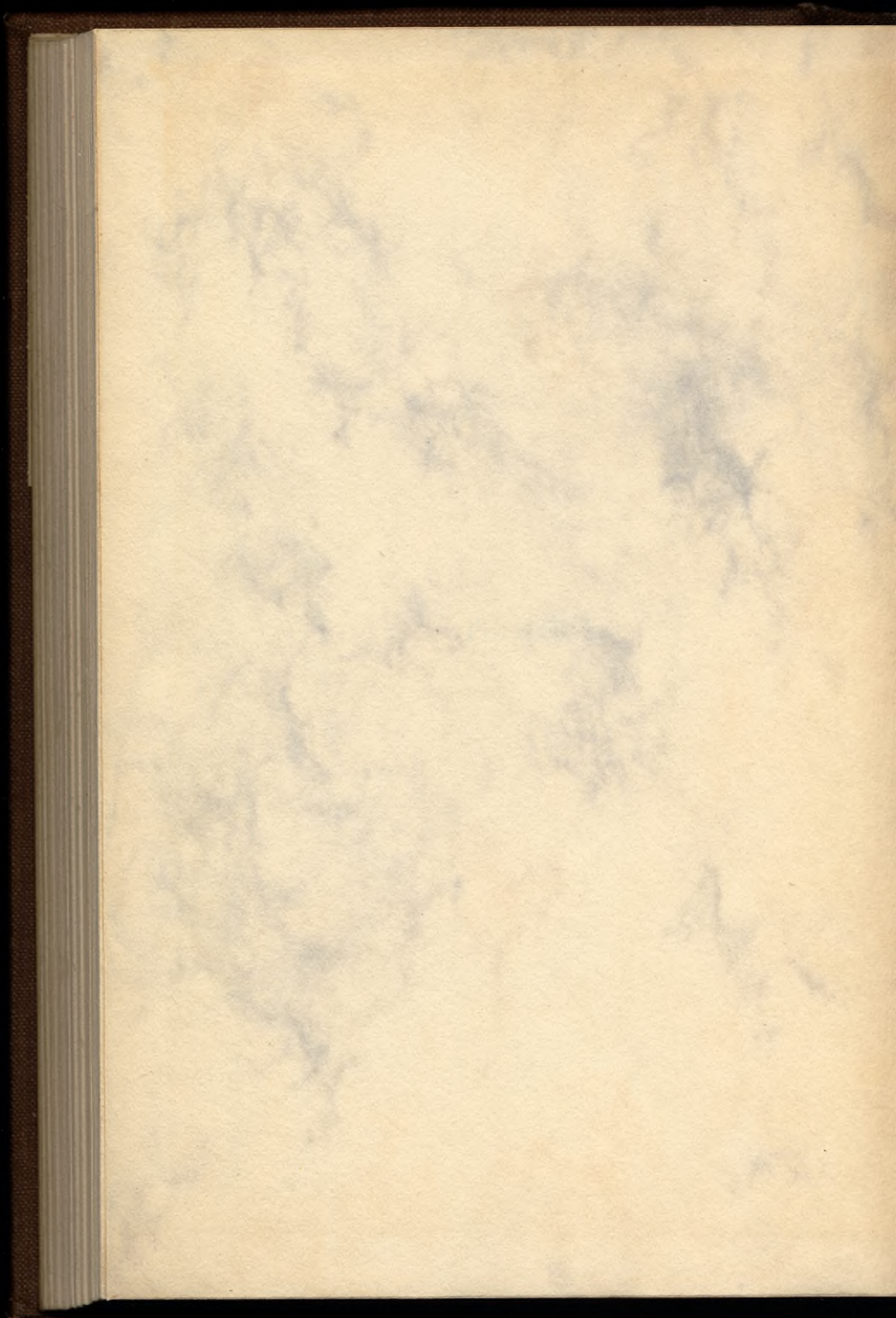
över den pärlemorskiftande himlen, över de gröna fälten, över skogsdungarna, över vägen som rinner över belgiska gränsen. Och man har endast att resa sig upp, axla ranseln och följa den väg som löper mot norr.

Pris 4.50 kr.

682

6000097496

Göteborgs universitetsbibliotek

NILS LINDE
BOKBINDARE
GÖTEBORG

